

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių
2012 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

TURINYS

3	IŽANGOS ŽODIS
5	PAREIŠKĖJŲ 2012 METŲ SKUNDŲ IR JŲ TYRIMŲ APIBENDRINIMAS
9	SEIMO KONTROLIERIAUS ROMO VALENTUKEVIČIAUS VEIKLOS ATASKAITA
41	SEIMO KONTROLIERIAUS AUGUSTINO NORMANTO VEIKLOS ATASKAITA
57	IŠ LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGOS VEIKLOS

IŽANGOS ŽODIS

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnis skelbia – valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.

Seimo kontrolierių veiklos tikslas – ginti žmogaus teisę į gerą viešąjį administravimą, užtikrinantį žmogaus teises ir laisves, prižiūrėti, ar valdžios įstaigos vykdo pareigą tinkamai tarnauti žmonėms.

Noriu pasidžiaugti, kad per tą laiką, kuomet dirbu Seimo kontrolieriumi ir einu Seimo kontrolierių įstaigos vadovo pareigas, ši įstaiga tapo žinoma daugeliui Lietuvos gyventojų kaip institucija, kurioje gali sulaukti dėmesio ir pagalbos kiekvienas asmuo, kuri gina žmogaus teises ir laisves, ugdo pagarbą joms, skatina asmens ir valdžios dialogą, kad valdžia tinkamai tarnautų žmonėms. Seimo kontrolieriai keitė valdžios įstaigų požiūrį į žmogų, žmogaus teises. Taip pat kito valdžios įstaigų požiūris į Seimo kontrolierius. Jei anksčiau pasitaikydavo atvejų, kai Seimo kontrolierius negalėdavo gauti informacijos, reikalingos žmogaus skundo tyrimui, jo teisių gynimui, šiuo metu galime pasidžiaugti, kad informacijos teikimas Seimo kontrolieriui yra savaime suprantamas dalykas.

Žmogaus teisės – pagrindinė šiuolaikinės visuomenės vertybė ir jas turi visi žmonės iš prigimties. Rūpinimasis žmogaus teisėmis yra kiekvienos demokratinės valstybės vidaus politikos prioritetas.

Tik tada, kai žmonės bus tikri, kad jų teisės ir laisvės yra saugomos, o pažeidimo atveju – efektyviai ginamos, didės pasitikėjimas valstybe ir jos institucijomis. Efektyvus žmogaus teisių ir laisvių gynimas užtikrinamas įvairiomis priemonėmis: tiriant skundus, atliekant tyrimus savo iniciatyva, teikiant įvairias rekomendacijas, tarpininkaujant tarp asmenų ir valstybės, bendradarbiaujant su visuomeninėmis organizacijomis ir kt.

Žmogaus teisių gynimo efektyvumas priklauso ir nuo viešojo administravimo sektoriaus, t. y. tinkamą žmogaus teisių apsaugą būtų sunku užtikrinti nepagerinus viešojo administravimo. Valdžios įstaigos savo veiklą turi vertinti ir žmogaus teisių apsaugos aspektu, t. y. siekti, kad jų veiksmai ir priimami sprendimai atitiktų teisės aktų reikalavimus ir nepažeistų žmogaus teisių. Seimo kontrolierių siekis šioje srityje – kuo daugiau bendradarbiauti su valdžios įstaigomis ir šviesti jas apie žmogaus teises bei gerą viešąjį administravimą.

Seimo kontrolieriai pagal Seimo kontrolierių įstatymą turi teisę teikti valdžios įstaigoms rekomendacijas (siūlymus). Seimo kontrolierių (ombudsmenų) siūlymų rekomendacinis pobūdis – tai jų veiklos išskirtinis aspektas.

Anksčiau pasigirdavo nuomonių, kad Seimo kontrolieriaus siūlymai (rekomendacijos) turėtų būti privalomi, tačiau tai prieštarautų klasikinei ombudsmeno sampratai, o Seimo kontrolieriai taptų eiline valstybės institucija, vykdančia administracinės kontrolės funkcijas. Kitais žodžiais tariant, Seimo kontrolieriai taptų valdžios atstovais, o ne tarpininkais tarp žmogaus ir valdžios įstaigų.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra pažymėjęs, kad Seimo kontrolieriai (ombudsmenai) nėra priskirti nei vykdomajai, nei teisminei valdžiai, Seimo kontrolieriai nevykdo administracinės kontrolės funkcijų.

Seimo kontrolierių siūlymai (rekomendacijos) nėra teisiškai įpareigojantys ir nesukuria skundo pateikėjui arba skundžiamai institucijai teisiškai vykdytinų teisių ar pareigų.

Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja 1994 m. kovo 4 d. rezoliucijoje Nr. 48/134 paskatino valstybes nares steigti nacionalines institucijas, kurios skleistų ir gintų žmogaus teises, ir patvirtino principus, apibrėžiančius nacionalinių žmogaus teisių institucijų statusą (Paryžiaus principai). Reikalavimą kiekvienai valstybei narei turėti nacionalinę žmogaus teisių instituciją kelia ir Europos Sąjunga. ES Pagrindinių teisių agentūra pabrėžia, kad tik 17 iš 27 ES valstybių turi nacionalinę žmogaus teisių instituciją arba yra kreipusios į Tarptautinį koordinacinį komitetą dėl šio statuso suteikimo šalyje veikiančiai žmogaus teisių gynimo organizacijai.

Seimo kontrolierių įstaiga 2013 – 2015 metams išsikėlė ambicingą strateginį tikslą – atitikti A lygiu akredituotos nacionalinės žmogaus teisių institucijos reikalavimus. Šiam tikslui pasiekti reikia tiek politinio, tiek finansinio pritarimo.

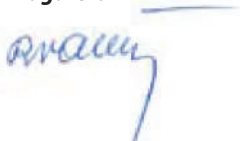
Akredituotos nacionalinės žmogaus teisių institucijos yra reikšminga tiek nacionalinės, tiek ir tarptautinės teisės sistemos dalis. Nacionaliniu lygmeniu nacionalinė žmogaus teisių institucija yra „pagrindinis žmogaus teisių balsas“: ji pasisako visais žmogaus teisių klausimais ir, bendradarbiaudama su visuomene, kelia aktualiausias žmogaus teisių problemas. Tarptautiniu lygmeniu ši institucija dalyvauja Jungtinių Tautų ir atitinkamos regioninės žmogaus teisių organizacijos (Europoje – Europos Tarybos) veikloje: teikia savarankiškas ataskaitas ir informaciją žmogaus teisių klausimais, dalyvauja svarstant valstybės narės ataskaitas žmogaus teisių klausimais, rūpinasi tarptautinių žmogaus teisių standartų perkėlimu į nacionalinę teisę. Nacionalinė žmogaus teisių institucija yra tarsi tiltas tarp tarptautinio ir nacionalinio žmogaus teisių lygmens bei tarp pilietinės visuomenės ir valstybės.

Lietuvos Respublikos Seimo valdyba sudarė darbo grupę, kuri parengė Seimo kontrolierių įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, atitinkantį Paryžiaus principuose nacionalinei žmogaus teisių institucijai keliamus reikalavimus, ir pateikė Seimui svarstyti. Įstatymo projektu yra siekiama praplėsti Seimo kontrolierių įgaliojimus žmogaus teisių apsaugos srityje, kad Seimo kontrolierių įstaiga atitiktų Paryžiaus principus ir galėtų kreiptis į Jungtinių Tautų Tarptautinį koordinacinį komitetą dėl A lygio nacionalinės žmogaus teisių institucijos statuso suteikimo.

Kitas svarbus Seimo kontrolierių įstaigos veiklos prioritetas, kuris taip pat reikalauja tiek politinio, tiek finansinio pritarimo, tai siekis būti institucija, kuri nacionaliniu lygmeniu vykdytų laisvės atėmimo vietų stebėseną. 2002-12-18 buvo priimtas Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą Fakultatyvus protokolą (OPCAT), kuris įsigaliojo 2006-06-22. Šiuo protokolu buvo patvirtinta, kad nelaisvėje laikomų asmenų apsauga nuo netinkamo elgesio gali būti sustiprinta reguliariai inspektuojant laisvės apribojimo vietas. Lietuva vis dar nėra ratifikavusi šio protokolo, nors Visuotinės periodinės peržiūros metu ne kartą Lietuvai buvo teiktos rekomendacijos dėl OPCAT ratifikavimo. Pažymėtina, kad 2012 m. gruodžio mėn. Teisingumo ministerija pateikė atitinkamoms institucijoms derinti teisės aktų projektus, reikalingus Fakultatyviam protokolui ratifikuoti, ir kad ši funkcija būtų suteikta Seimo kontrolierių įstaigai.

Tikėtina, kad artimiausiu metu bus priimtas Seimo kontrolierių įstatymo pakeitimo įstatymo projektas bei Lietuva prisijungs prie pirmiau minėto svarbaus tarptautinio dokumento ir visa tai padės užtikrinti dar efektyvesnę žmogaus teisių apsaugą.

Pagarbiai

Romas VALENTUKEVIČIUS
Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius,
Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių
įstaigos vadovas

Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 11 straipsniu, kasmet, iki kovo 15 dienos, Seimo kontrolieriai raštu pateikia Lietuvos Respublikos Seimui praėjusių kalendorinių metų veiklos ataskaitą, kurioje apibendrinami svarbiausi atlikti tyrimai, akcentuojamos problemos, kurios gali būti išspręstos tik įstatymų leidėjo valia.

Šiame leidinyje 2012 metų savo veiklos ataskaitas Seimui teikia Seimo kontrolieriai Romas Valentukevičius ir Augustinas Normantas.

Pirmojoje dalyje „Pareiškėjų 2012 metų skundų ir jų tyrimų apibendrinimas“ pateikiama skundų statistika, nurodomas gautų ir ištirtų skundų kiekis, jų pagrįstumas, problematika, analizuojamas įstaigos priimamojo darbas.

Antrojoje dalyje, laikantis įstatymo reikalavimų, pateikiama kiekvieno Seimo kontrolieriaus veiklos ataskaita.

Trečiojoje dalyje pristatomi svarbiausi tarptautinio bendradarbiavimo renginiai, LR Seimo kontrolierių dalyvavimas seminaruose bei konferencijose, supažindinama su įstaigos veiklos aktualijomis, šviečiamąja bei visuomenės informavimo veikla.

PAREIŠKĖJŲ 2012 METŲ SKUNDŲ IR JŲ TYRIMŲ APIBENDRINIMAS

2012 metais Seimo kontrolierių įstaigoje iš viso gauti 2 697 fizinių ir juridinių asmenų pareiškimai. Iš jų 1 805 buvo nauji skundai, kuriuose iškeltos 2 139 problemos.

Gauta skundų	1 805
Atsisakyta nagrinėti	541
Išnagrinėta problemų	2 139
Priimta sprendimų:	2 139
skundą pripažinti pagrįstu	667
skundą atmesti	888
tyrimą nutraukti	584

Seimo kontrolierių iniciatyva pradėta tyrimų	32
Seimo kontrolierių iniciatyva baigta tyrimų	11
Išnagrinėta problemų	16
Priimta sprendimų:	16
problema pripažinta pagrįsta	14
klausimą atmesti	1
tyrimą nutraukti	1

Priimta Seimo kontrolierių rekomendacijų	1 026
Atsakyta į piliečių prašymus	85
Seimo narių perduoti skundai	94

Reikia pastebėti, kad 2012 metais gautų skundų skaičius išliko toks pats kaip ir 2011-aisiais. Įsigilinus į visus nagrinėtus pareiškėjų skundus, identifikuotos **2 139** problemos; jos išnagrinėtos iš esmės, dėl kiekvienos iš jų priimtas sprendimas. Iš šio sprendimų skaičiaus pagrįstais buvo pripažinti 31 proc. skundų, t. y. atliktais tyrimais nustatyta pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar netinkamo viešojo administravimo faktų.

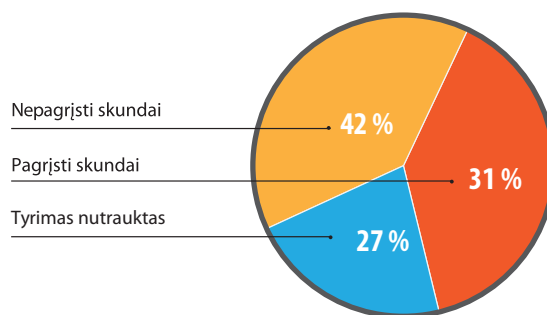
Nepagrįstais pripažinta 42 proc. skundų, t. y. juose aprašyti netinkamo administravimo faktai tyrimo metu nebuvo patvirtinti.

27 proc. skundų tyrimas buvo nutrauktas, kadangi išnyko skundžiamosios aplinkybės, pareiškėjas atsiėmė savo pareiškimą, paaiškėjo, kad skundas yra, buvo ar turi būti nagrinėjamas teisme, ar pan. Skundo tyrimas nutraukiamas ir tais atvejais, kai tarpininkaujant Seimo kontrolieriui skunde keliamos problemos išsprendžiamos gera valia. 2012 m. buvo nutrauktas 93 skundų tyrimas, nes Seimo kontrolieriai padėjo abiem pusėms susitarti dėl problemos sprendimo. Seimo kontrolierių tarpininkavimas tarp visuomenės ir valdžios institucijų

atveria daugiau galimybių lanksčiau spręsti kilusius ginčus. Be to, ombudsmeniui tarpininkaujant spartėja ginčų nagrinėjimo procesas, didėja dėl jų priimamų sprendimų efektyvumas ir sudaromos sąlygos greičiau pasiekti socialinę taiką.

Todėl Seimo kontrolierių įstaigoje siekiama, kad kuo daugiau asmenų ir viešojo administravimo pareigūnų ginčų baigtųsi abipusiu susitarimu.

2012 metais Seimo kontrolierių įstaigoje išnagrinėtų skundų sprendimai

2012 m. visų išnagrinėtų skundų grupavimas pagal problematiką:

Problema	išnagrinėta skundų (procentais)
Asmenų, kurių laisvė suvaržyta, teisės	28
Teisė į tinkamą viešąjį administravimą	24
Teisė į nuosavybę	14
Teisė į saugią ir ekologišką aplinką	10
Teisė į būstą	5
Teisė į asmens, visuomenės saugumą ir viešosios tvarkos užtikrinimą	5
Teisė į socialinę apsaugą	3
Vartotojų teisės	3
Teisė į teisingą teismą	2
Teisė į sveikatos apsaugą	2
Kitos teisės	4

Palyginus su 2011 metų duomenimis pastebėta, kad 2012-aisiais 6 procentiniais punktais sumažėjo skundų dėl asmenų, kurių laisvė, suvaržyta, teisių pažeidimų, kadangi negauta tiek daug masinių kalinamųjų skundų. Atitinkamai šiek tiek išaugo skundų dėl teisės į nuosavybę ir saugią bei ekologišką aplinką skaičius.

2012 metais Seimo kontrolierių įstaigoje išnagrinėti 94 pareiškėjų kreipimaisi, kuriuos perdavė Lietuvos Respublikos Seimo nariai.

Per 2012-uosius Seimo kontrolierių įstaiga raštu atsakė į 85 piliečių prašymus, kuriuose nebuvo skundžiami pareigūnų veiksmai, bet prašyta paaiškinti, suteikti teisinę konsultaciją, informaciją ar padėti gauti dokumentus ir kt.

Tyrimai Seimo kontrolierių iniciatyva

Seimo kontrolierių įstatymu suteikta teisė pradėti tyrimus Seimo kontrolieriaus iniciatyva, kai iš visuomenės informavimo priemonių ar kitų šaltinių pranešimų nustatoma pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeistų žmogaus teisių ir laisvių požymių.

Tyrimai Seimo kontrolieriaus iniciatyva – viena iš efektyviausių žmogaus teisių gynimo priemonių. Ši priemonė turi ypatingą prevencinį pobūdį, kadangi, net ir negavęs skundo dėl konkrečios problemos, Seimo kontrolierius gali pradėti tyrimą, jeigu mano, kad tam tikru atveju galėjo būti pažeistos žmogaus teisės. Šie tyrimai suteikia galimybę greitai ir efektyviai reaguoti į galimus žmogaus teisių pažeidimus, be to, jie dažniausiai būna susiję ne su pavieniais asmenimis, bet didele jų grupe ar netgi nemaža visuomenės dalimi. Paprastai šie tyrimai būna itin detalūs, atliekama išsamesnė tam tikros problemos analizė. Tai suteikia galimybę atskleisti teisinio reguliavimo trūkumus ar netobulumus ir pateikti siūlymus dėl atitinkamo teisinio reglamentavimo tobulinimo.

2012 metais Seimo kontrolieriai savo iniciatyva pradėjo 32, baigė 11 tyrimų, gvildendami juose iškeltų 16 problemų, ir dėl kiekvienos iš jų priėmė sprendimus. Akcentuotina, kad tiriant 14 iškeltų klausimų (14 atvejų) buvo nustatyta pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitokio netinkamo viešojo administravimo faktų, vienu atveju netinkamo administravimo faktai tyrimo metu nebuvo patvirtinti, o dar vienu atveju tyrimas buvo nutrauktas.

Svarbiausi tyrimai yra išsamiai aprašyti abiejų Seimo kontrolierių ataskaitose.

Seimo kontrolierių rekomendacijos

2012 metais išnagrinėję skundus Seimo kontrolieriai valstybės ir savivaldybių institucijų pareigūnams pateikė **1 026** rekomendacijas. Svarbiausios iš jų pateikiamos lentelėje.

Rekomendacija	Rekomendacijų skaičius
Atkreipti pareigūnų dėmesį į aplaidumą darbe, įstatymų ar kitų teisės aktų nesilaikymą, tarnybinės etikos pažeidimą, piktnaudžiavimą, biurokratizmą ar žmogaus teisių ir laisvių pažeidimus bei siūlyti imtis priemonių, kad būtų pašalinti įstatymų ar kitų teisės aktų pažeidimai, jų priežastys ir sąlygos	393
Siūlyti kolegialiai institucijai ar pareigūnui įstatymų nustatyta tvarka panaikinti, sustabdyti ar pakeisti įstatymams bei kitiems teisės aktams prieštaraujančius sprendimus ar siūlyti priimti sprendimus, kurie nepriimti dėl piktnaudžiavimo ar biurokratizmo	343
Siūlyti Seimui, Vyriausybei, kitoms valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kad būtų pakeisti įstatymai ar kiti norminiai teisės aktai, varžantys žmogaus teises ir laisves	87
Siūlyti kolegialiai institucijai, įstaigos vadovui ar aukštesniajai pagal pavaldumą institucijai ir įstaigai skirti nusižengusiems pareigūnams tarnybinės (drausminės) nuobaudas	33
Pateikti atitinkamoms institucijoms ir įstaigoms (netiriant Seimo kontrolieriaus kompetencijai nepriskirto skundo iš esmės) siūlymus ar pastabas dėl viešojo administravimo gerinimo, kad nebūtų pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės	24
Informuoti Seimą, Vyriausybę bei kitas valstybės institucijas ir įstaigas ar atitinkamos savivaldybės tarybą apie šiurkščius įstatymų pažeidimus arba įstatymų ar kitų teisės aktų trūkumus, prieštaravimus ar spragas	10
Siūlyti prokurorui įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo	10
Perduoti medžiagą ikiteisminio tyrimo įstaigai ar prokurorui, kai aptinkama nusikalstamos veikos požymių	3
Siūlyti Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai įvertinti, ar pareigūnas nepažeidė Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo	2

Ataskaitos rengimo metu jau buvo žinoma, kad **daugiau nei į 90 proc.** Seimo kontrolierių teiktų rekomendacijų yra atsižvelgta. Dėl 9 proc. pateiktų rekomendacijų institucijų atsakymų tebelaukiama.

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymas kaip vieną esminių Seimo kontrolierių veiklos principų įtvirtina viešumo principą – Seimo kontrolieriai viešai teikia informaciją visuomenei apie savo veiklą bei pareigūnų piktnaudžiavimą, biurokratizmą ar kitaip pažeidžiamas žmogaus teises ir laisves. Viešumas – svarbus konstitucinio teisinės valstybės principo aspektas. Seimo kontrolieriams, kaip žmogaus teisių gynėjams, priimantiems rekomendacinio pobūdžio sprendimus, netinkamos pareigūnų veiklos paviešinimas yra papildoma veikimo jėga. Visos Seimo kontrolierių pažymos skelbiamos Seimo kontrolierių įstaigos oficialiame interneto tinklalapyje www.lrski.lt.

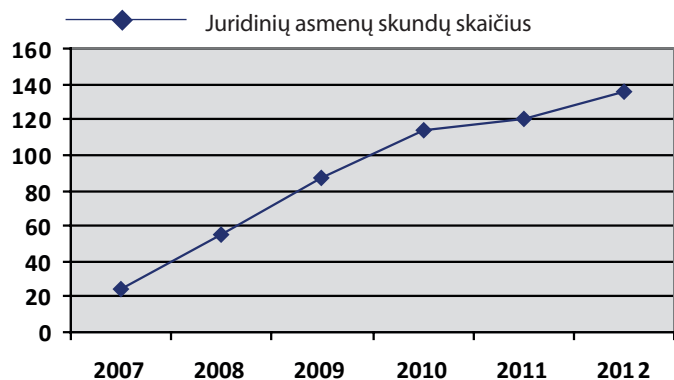
Valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos, kurioms adresuotos šios pažymos, taip pat privalo viešai skelbti jas oficialiuose internetiniuose puslapiuose, kartu nurodydamos, kokių veiksmų institucijos ėmėsi, kad Seimo kontrolierių rekomendacijos būtų realizuotos.

Informacija apie Seimo kontrolieriaus pažymą, pateiktas rekomendacijas ir reagavimą į jas padeda visuomenei susipažinti su objektyvia institucijos padėtimi, jos veiklos efektyvumu ir spręsti apie tai, kaip joje užtikrinamas esminis konstitucinis principas, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.

Juridinių asmenų skundai

Pagal Seimo kontrolierių įstatymo 2 straipsnyje apibrėžtą pareiškėjo sąvoką – pareiškėjas gali būti fizinis arba juridinis asmuo, kuris kreipiasi į Seimo kontrolierių įstaigą, pateikdamas skundą dėl pareigūnų piktnaudžiavimo ar biurokratizmo. Pagrindiniai pareiškėjai, besikreipiantys į įstaigą, tebėra fiziniai asmenys, tačiau akivaizdi ir tokia tendencija: gaunamų ir išnagrinėjamų juridinių asmenų skundų skaičius kasmet didėja. 2012 m. iš juridinių asmenų gauta 136, baigti nagrinėti 104 skundai.

Pateikiama diagrama rodo juridinių asmenų skundų skaičiaus didėjimą.

Juridiniai asmenys dažniausiai skundėsi dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimų (52 proc.): skundas ar prašymas netinkamai išnagrinėtas valstybės ar savivaldos institucijose, pažeisti nagrinėjimo terminai ir t. t.

Skundai dėl teisės į saugią ir ekologišką aplinką pažeidimo, t. y. teritorijų planavimo ir statybos, bei dėl teisės į nuosavybę, t. y. žemės tvarkymo ir administravimo klausimų – sudarė po 14 procentų.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 17 straipsnyje numatytais pagrindais 2012 metais buvo atsakyta nagrinėti 541 skundą.

Pagrindinės atsakymo nagrinėti skundus priežastys:

Priežastis	atsakyma nagrinėti skundų (procentais)
Tikslinga nagrinėti kitoje institucijoje	39
Nepriskirta Seimo kontrolierių kompetencijai	11
Skundas tuo pačiu klausimu jau išnagrinėtas	11
Skundą turi nagrinėti teismas	9
Skundžiami teismų sprendimai	5
Dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų procesinių veiksmų ir sprendimų	5
Praėjęs vienerių metų terminas nuo skundžiamų veiksmų padarymo	3
Skundžiami ne pareigūnų veiksmai	3
Skundas yra ar buvo nagrinėjamas teisme	3
Dėl darbo teisinių santykių	2
Duomenų pradėti skundo tyrimą trūkumas	2
Skundžiami civiliniai teisiniai santykiai	2
Skundas dėl kito asmens teisių pažeidimo	2
Kitos priežastys	3

GYVENTOJŲ PRIĖMIMAS ĮSTAIGOJE

Priimamojo pagrindinė funkcija – operatyviai suteikti pareiškėjams reikalingą informaciją bei pagalbą sprendžiant jiems aktualius klausimus. Įstaigos priimamajame kasdien apsilanko žmonių, kurie dažniausiai būna praradę viltį išsiaiškinti jiems rūpimas problemas kitose institucijose.

Nepaisant to, kad valstybė teikia nemokamą teisinę pagalbą, yra asmenų, kuriems ši pagalba nepriklauso, tačiau sumokėti advokatai už teisinę pagalbą teikimą jie neįstengia. Tokiu atveju Seimo kontrolierių įstaigos priimamasis lieka paskutinė vieta, į kurią teisinę pagalbą kreipiasi daugelis turinčiųjų mažas pajamas. Seimo kontrolierių įstaigoje 2012 metais teisinė konsultacija suteikta 1 201 žmogui.

Kartais jam pakanka suteikti informacijos, kur reikėtų kreiptis, kad jo problema būtų sprendžiama, neretai priimamojo specialistai padeda besikreipiančiajam suprasti vieną ar kitą teisės akto nuostatą – tuomet problema išsprendžiama pačioje įstaigoje. Dažnai pareiškėjai kreipiasi į priimamąjį gavę iš atitinkamos institucijos jų netenkinančius atsakymus arba negalėdami suprasti tokių atsakymų turinio dėl pernelyg sudėtingos teisinės kalbos. Iškilus tokiai problemai, gauto rašto turinys žmogui yra paaiškinamas paprasta, jam suprantama, kalba. Dažnai tenka teikti informaciją ir apie institucijų priimtų sprendimų apskundimo tvarką. Pareiškėjui, kuris dėl tam tikrų priežasčių negali dėstyti minčių raštu ar nesugeba aprašyti skundžiamų aplinkybių, priimamajame visada padedama surašyti skundą.

Labai dažnai tenka trumpai ir suprantamai paaiškinti, ar Seimo kontrolieriai yra kompetentingi spręsti asmeniui rūpimus klausimus. Jei nustatoma, kad pareiškėjo problemą būtų geriau spręsti kitoje institucijoje, paaiškinama, į kokią kitą instituciją asmuo galėtų kreiptis, nurodomas tos institucijos adresas, telefono numeris, pagal galimybę suteikiama informacija, kokius dokumentus reikėtų pateikti.

Kartą per mėnesį įstaigos priimamajame su gyventojais susitinka Seimo kontrolieriai. 2012 metais jie priėmė 124 asmenis, kurie pateikė įvairių nusiskundimų.

Į Seimo kontrolierių įstaigą atvyksta žmonės iš visos Lietuvos, daugiausia – iš Vilniaus ir Kauno apskričių.

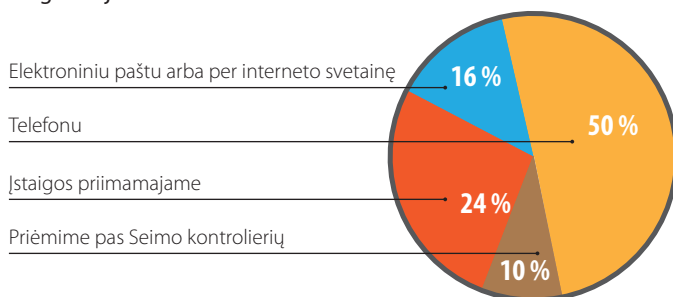
Dažniausiai pareiškėjai kreipiasi telefonu. Įstaigos priimamajame veikia nemokama telefono linija (8 800 22 100). Ši priemonė ypač aktuali vyresniojo amžiaus žmonėms, kurie nesugeba naudotis elektroninio ryšio priemonėmis. Be to, nemokama telefono linija – labai patogus būdas gauti aktualios informacijos ir konsultaciją rūpimu klausimu socialinę atskirtį patiriantiems žmonėms, esantiems laisvės atėmimo vietoje ar globos įstaigose, bedarbiams ir kitiems labiau pažeidžiamais visuomenės nariams.

2012 metais telefonu konsultacija suteikta 649 interesantams.

Priimamojo darbuotojai taip pat konsultuoja bei teikia informaciją atsakydami į elektroniniu paštu atsiųstus pareiškėjų laiškus ar paklausimus. Tai labai patogus būdas, nes į elektroninius laiškus yra atsakoma nedelsiant (ne vėliau kaip per 3 darbo dienas). Pastaruoju metu vis daugiau žmonių naudoja elektroninį kreipimosi dėl konsultacijos suteikimo būdą arba prašo patarti per įstaigos interneto svetainę www.lrski.lt. 2012 metais tokiu būdu konsultacija suteikta 214 asmenų. Pateikusiam skundą (prašymą) elektroniniu būdu per 3 darbo dienas pranešama, ar jis nagrinėtinas Seimo kontrolierių įstaigoje, jeigu reikia, paprašoma papildyti rašto turinį, suteikiama kitokios informacijos.

Dėl elektroninių ryšių ir nemokamos telefono linijos Seimo kontrolierių įstaiga yra atvira ir prieinama visiems žmonėms. Be to, taip šalies gyventojui greičiausiai suteikiama pagalba sprendžiant jam rūpimus klausimus.

2012 metais buvę populiariausi asmenų kreipimosi būdai pateikti diagramoje.

Įstaigos priimamojo interesantai dažniausiai kreipėsi dėl tokių jų teisių pažeidimų viešojo administravimo srityje:

Problema	kreiptasi kartų
Teisė į tinkamą viešąjį administravimą	316
Teisė į nuosavybę	278
Dėl skundo tyrimo eigos ir rezultatų	213
Vartotojų teisės	87
Teisė į būstą	84
Teisė į visuomenės saugumą ir viešosios tvarkos užtikrinimą	69
Teisė į socialinę apsaugą	68
Teisė į teisingą teismą	40
Asmenų, kurių laisvė suvaržyta, teisės	32
Teisė į sveikatos apsaugą	22
Teisė į darbą	18
Kitos teisės	31

Įstaigos priimamojo interesantams rūpimų klausimų sprendimo būdai:

Priemonės	taikyta kartų
Suteikta informacija	411
Paaiškinta, patarta	285
Suteikta teisinė konsultacija	126
Nukreipta į kitą instituciją	105
Priimtas skundas	85
Problema išspręsta priėmimo metu	6

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus Romo VALENTUKEVIČIAUS

2012 metų veiklos ataskaita

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Romas Valentukevičius ataskaitiniu laikotarpiu tyrė skundus dėl visų Lietuvos Respublikos valstybės institucijų ir įstaigų pareigūnų veiklos.

Seimo kontrolieriaus Romo Valentukevičiaus 2012 metų veiklos ataskaitą sudaro 3 dalys:

1. 2012 METAIS IŠNAGRINĖTŲ SKUNDŲ STATISTIKOS APŽVALGA:
  - 1.1. Gauti / išnagrinėti skundai.
  - 1.2. Skundų tyrimo trukmė.
  - 1.3. Seimo kontrolieriaus priimti sprendimai, atlikus skundo tyrimą.
  - 1.4. Sprendimų grupavimas pagal ministerijas ir jų valdymo sričiai priskirtas įstaigas.
  - 1.5. Iš esmės išnagrinėtų skundų grupavimas pagal institucijas.
  - 1.6. Iš esmės išnagrinėtų skundų grupavimas pagal teises.
  - 1.7. Seimo kontrolieriaus siūlymai (rekomendacijos):
    - 1.7.1. Valstybės institucijoms teikti Seimo kontrolieriaus siūlymai (rekomendacijos) dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo.
    - 1.7.2. Valdžios įstaigų reakcija į pateiktas rekomendacijas.
2. NELAISVĖJE LAIKOMŲ ASMENŲ TEISIŲ PADĖTIES STEBĖSENA.
3. REIKŠMINGESNIŲ SEIMO KONTROLIERIAUS ATLIKTŲ TYRIMŲ APŽVALGA:
  - 3.1. Dėl asmenų, kurių laisvė suvaržyta, teisių pažeidimo.
  - 3.2. Dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimo.
  - 3.3. Dėl teisės į nuosavybę pažeidimo.

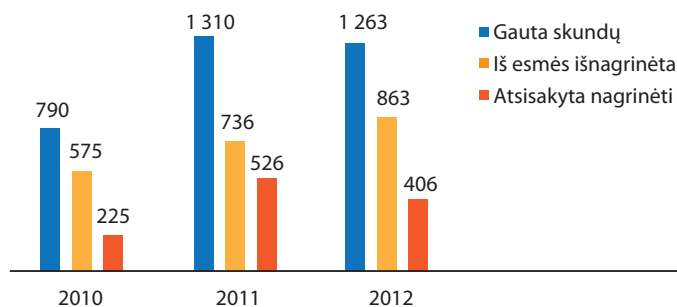
I. 2012 METAIS IŠNAGRINĖTŲ SKUNDŲ STATISTIKOS APŽVALGA

Šiame skyriuje yra supažindinama su Seimo kontrolieriaus Romo Valentukevičiaus veiklos sričiai priskirtais ir iš esmės 2012 metais išnagrinėtais skundais, šių skundų tyrimo trukme, Seimo kontrolieriaus priimtais sprendimais, atlikus skundo tyrimą, sprendimų pasiskirstymu pagal ministerijas ir jų valdymo sričiai priskirtas įstaigas ir institucijas, iš esmės išnagrinėtų skundų pasiskirstymu pagal įstaigas ir institucijas, iš esmės išnagrinėtų skundų pasiskirstymu pagal teises, Seimo kontrolieriaus siūlymais (rekomendacijomis), valstybės įstaigoms ir institucijoms teiktas Seimo kontrolieriaus siūlymais (rekomendacijomis) dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo, valdžios įstaigų reakcija į pateiktas rekomendacijas.

1.1. GAUTI / IŠNAGRINĖTI SKUNDAI

2012 m. Seimo kontrolierius gavo 1 263 skundus, 406 iš jų buvo atsisakyta nagrinėti remiantis Seimo kontrolierių įstatymo 17 straipsnyje numatytais pagrindais. Seimo kontrolieriui atsisakius nagrinėti skundą, pareiškėjui nurodomi ne tik atsisakymo nagrinėti skundą pagrindai, bet ir išsamiai paaiškinama, kur jis turėtų kreiptis rūpimu klausimu ir kaip optimaliai jį būtų galima išspręsti. 2012 m. Seimo kontrolierius iš esmės ištyrė 863 skundus dėl galimo pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje. Tai sudaro 68 proc. visų įstaigoje ištirtų skundų.

Žemiau pateiktoje diagramoje atsispindi per trejus metus gautų skundų skaičiaus dinamika.

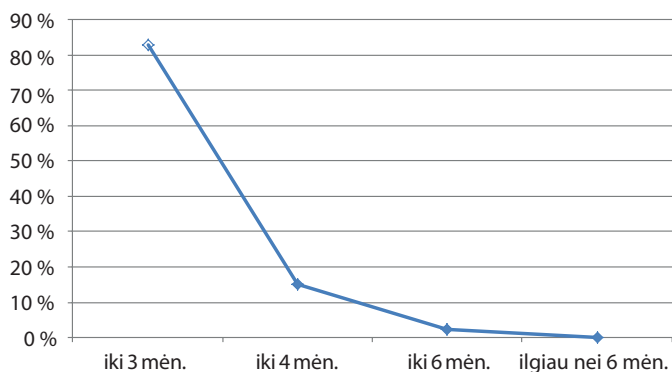
1.2. SKUNDŲ TYRIMO TRUKMĖ

Seimo kontrolierių įstatymo 18 straipsnyje nustatyta, kad skundas turi būti ištirtas ir pareiškėjui atsakyta per 3 mėnesius nuo skundo gavimo dienos, išskyrus atvejus, kai dėl skunde nurodytų aplinkybių sudėtingumo, informacijos gausos ar skundžiamų veiksmų tęstinio pobūdžio būtina skundo tyrimą pratęsti. Apie Seimo kontrolieriaus sprendimą pratęsti skundo tyrimo terminą informuojamas pareiškėjas. Skundai turi būti ištirti per įmanomai trumpiausią laiką.

Seimo kontrolieriaus nuomone, žmonėms, kurie kreipiasi į Seimo kontrolierių, yra labai aktualu, kad jų pateiktas skundas būtų išnagrinėtas kuo greičiau. Problema, kuri konkrečiam žmogui ar visuomenei yra aktuali šiandien, po trijų ar dar daugiau mėnesių gali nebeteikti prasmės. Todėl Seimo kontrolierius deda visas pastangas, kad skundai, kurių tyrimas yra priskirtas jo veiklos sričiai, būtų išnagrinėti per kuo trumpesnį laiką.

2012 m. daugiau nei 80 procentų tyrimų, išlaikant kokybės standartus, buvo baigta per 3 ir mažiau mėnesių, 15 procentų skundų tyrimas truko iki 4 mėnesių.

2012 m. skundų nagrinėjimo trukmė

1.3. SEIMO KONTROLIERIAUS PRIIMTI SPRENDIMAI, ATLIKUS SKUNDO TYRIMĄ

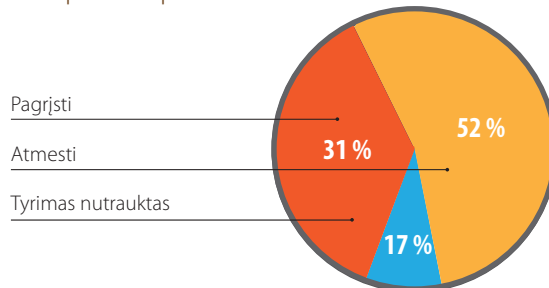
Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimo kontrolierius, atlikęs tyrimą, priima sprendimą:

- 1) pripažinti skundą pagrįstu;
- 2) atmesti skundą;
- 3) nutraukti skundo tyrimą.

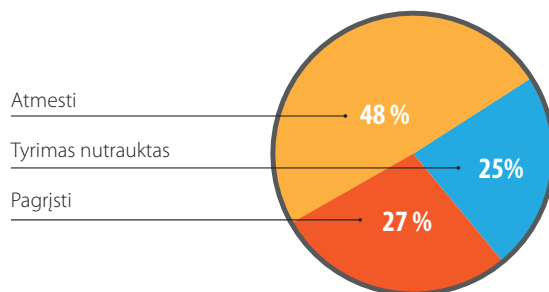
Skundo tyrimas nutraukiamas, jei tyrimo metu išnyksta skundžiamos aplinkybės arba, tarpininkaujant Seimo kontrolieriui, skunde keliamos problemos išsprendžiamos gera valia, taip pat kitais šio įstatymo nustatytais atvejais.

Kaip matyti iš žemiau pateiktos diagramos, tai yra lyginant dvejų metų priimtų sprendimų skaičių procentais, sprendimų pripažinti skundą pagrįstu ir atmesti skundą skaičius 2011 ir 2012 metais buvo panašūs. Tačiau 2012 m. Seimo kontrolierius daugiau taikė tarpininkavimo institutą, kaip vieną iš pagrindinių jo veiklos instrumentų, kas nulėmė didesnę nei 2011 m. priimtų sprendimų nutraukti tyrimą skaičių.

2011 m. priimti sprendimai

2012 m. priimti sprendimai

1.4. SPRENDIMŲ GRUPAVIMAS PAGAL MINISTERIJAS IR JŲ VALDYMO SRIČIAI PRISKIRTAS ĮSTAIGAS IR INSTITUCIJAS

	Gauta skundų	Priimta nagrinėti	Atsisakyta nagrinėti	Išnagrinėta skundų	Priimta sprendimų ¹	Pagrįsti skundai	Atmesti skundai	Tyrimas nutrauktas	Pateikta rekomendacijų
Ministerija ir jos valdymo sričiai priskirtos įstaigos ir institucijos									
Aplinkos	74	53	21	63	106	43	33	30	39
Energetikos	9	6	3	9	12	5	6	1	6
Finansų	13	10	3	13	17	7	6	4	3
Krašto apsaugos	5	5	-	6	11	8	3	-	4
Kultūros	12	9	3	10	14	4	3	7	4
Socialinės apsaugos ir darbo	38	24	14	26	52	8	33	11	3
Susisiekimo	15	11	4	12	15	3	9	3	6
Sveikatos apsaugos	43	35	8	36	57	21	28	8	10
Švietimo ir mokslo	8	7	1	6	10	4	5	1	1
Teisingumo	547	415	132	401	649	156	358	135	102
Ūkio	15	9	6	11	15	5	5	5	1
Užsienio reikalų	3	3	-	3	5	2	3	-	1
Vidaus reikalų	88	59	29	50	88	14	47	27	8
Žemės ūkio	260	189	71	200	330	114	122	94	71

¹Priimtų sprendimų yra daugiau nei gautų skundų, kadangi viename skunde dažniausiai nurodoma keletas problemų, tad dėl kiekvienos yra priimamas atskiras sprendimas.

1.5. IŠ ESMĖS IŠNAGRINĖTŲ SKUNDŲ GRUPAVIMAS PAGAL INSTITUCIJAS

Kaip matyti iš toliau pateiktos diagramos, daugiausia skundų 2012 m. (43 proc.), kaip ir 2011 m. (43 proc.), buvo išnagrinėta dėl Teisingumo ministerijos bei jos valdymo sričiai priskirtų įstaigų ir institucijų pareigūnų veiksmų (neveikimo). Išnagrinėtų skundų dėl Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos ir jam pavaldžių įstaigų (pataisos namai, kalėjimas, tardymo izoliatoriai, laisvės atėmimo vietų ligoninė) skaičius sudaro net 77 proc. visų skundų, išnagrinėtų dėl Teisingumo ministerijos ir jos valdymo sričiai priskirtų įstaigų ir institucijų. Pažymėtina, kad pažeidimų, kurie buvo ir yra konstatuojami Seimo kontrolieriaus pažymose, ištyrus asmenų, kurių laisvė suvaržyta, skundus (pavyzdžiui, netinkamos laikymo sąlygos), pašalinimas neretai nepriklauso nuo minėtų įstaigų pareigūnų veiksmų arba geros valios. Dažniausiai šių problemų sprendimas yra susijęs su minėtų įstaigų finansavimu, todėl šios srities skundų, pateikiamų Seimo kontrolieriui, skaičius kiekvienais metais beveik nekinta. Plačiau apie šios srities problemas, patikrinimus, teiktus siūlymus – 2 bei 3.1 ataskaitos skyriuose.

Kitą nemažą dalį 2012 m. iš esmės išnagrinėtų skundų sudaro skundai dėl Žemės ūkio ministerijos ir jos valdymo sričiai priskirtų įstaigų ir institucijų pareigūnų veiksmų (neveikimo). 2012 m. buvo išnagrinėta (22 proc.) skundų dėl šiai ministerijai priskiriamų klausimų ir tai yra 6 proc. daugiau nei 2011 m. (16 proc.).

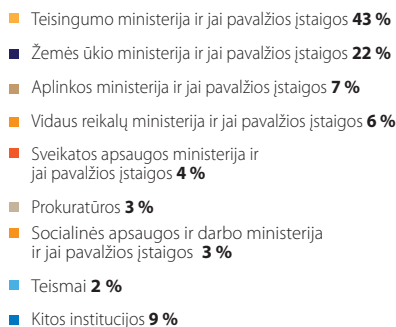
Dėl Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos pareigūnų veiksmų (neveikimo) išnagrinėtų skundų skaičius sudaro net 93,5 proc. visų išnagrinėtų skundų dėl Žemės ūkio ministerijos ir jos valdymo sričiai priskirtų įstaigų ir institucijų pareigūnų veiksmų (neveikimo). Pareiškėjai dažniausiai skundėsi dėl šios tarnybos pareigūnų veiksmų (neveikimo) netinkamai atliekant valstybinės žemės naudojimo kontrolę, nuosavybės teisių atkūrimo vilkinimo bei kitų žemėtvarkos klausimų.

Ištyrus skundus dėl žemėtvarkos skyrių pareigūnų veiksmų ar neveikimo, daugeliu atvejų būdavo nustatomi teisės aktų pažeidimai ir konstatuojami žmogaus teisių pažeidimai, tačiau ne visada juos gali panaikinti Nacionalinės žemės tarnybos pareigūnai, nors jie juos ir padarė. Pažymėtina, kad, panaikinus apskričių viršinininkų administracijas ir 2010 m. liepos 1 d. įsigaliojus Žemės reformos įstatymo pakeitimui, kuriuo buvo panaikinta minėto įstatymo 18 straipsnio 3 dalyje buvusi nuostata: „Jeigu institucijos, atliekančios žemės reformos kontrolę, nustato, kad sprendimai dėl nuosavybės teisių į žemę atkūrimo ar žemės įsigijimo priimti pažeidžiant įstatymų nustatytą

tvarką ir jei dėl to neiškyla ginčų, sprendimą patikslina apskrities viršinininkas, o jei kyla ginčų, sprendimą priėmusios ar žemės reformą kontroliuojančios institucijos privalo inicijuoti priimto sprendimo panaikinimą teismine tvarka“, asmenys privalo patys kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių gynimo. Plačiau apie tai – 3.3 ataskaitos skyriuje.

Trečioje vietoje (7 proc.) pagal iš esmės 2012 m. išnagrinėtų skundų skaičių yra skundai dėl Aplinkos ministerijos ir jos valdymo sričiai priskirtų įstaigų ir institucijų. Šie skaičiai kelinti metai iš eilės yra panašūs. Daugiausia buvo išnagrinėta skundų dėl Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos pareigūnų veiksmų (neveikimo) – ir tai sudarė 45 proc. visų ištirtų skundų dėl Aplinkos ministerijos ir jos valdymo sričiai priskirtų įstaigų ir institucijų pareigūnų veiklos. Kita dalis skundų buvo dėl regionų aplinkos apsaugos departamentų pareigūnų veiksmų (neveikimo) – ir tai sudarė 32 proc. visų ištirtų skundų dėl Aplinkos ministerijos ir jos valdymo sričiai priskirtų įstaigų ir institucijų pareigūnų veiklos.

Atkreiptinas dėmesys, kad situacija pasikeitė, t. y. sumažėjo iš esmės išnagrinėtų skundų dėl Vidaus reikalų ministerijos ir jos valdymo sričiai priskirtų įstaigų ir institucijų pareigūnų veiksmų iš esmės buvo išnagrinėta 6 proc. skundų, o 2011 metais jų buvo 15 proc., 2010 m. – 11 procentų. Ankstesniais metais Seimo kontrolierius gaudavo labai daug skundų dėl laikymo šalies policijos komisariatų areštiniuose sąlygų. Tačiau Policijos departamentui prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ėmusių ryžtingų priemonių spręsti šias problemas (areštinių skaičiaus mažinimas, kai kurių areštinių renovavimas, naujų areštinių statyba), situacija iš esmės pasikeitė, ir šiuo metu Seimo kontrolierius tokių skundų gauna kur kas mažiau. Pažymėtina, kad minėta problema iki galo nėra išspręsta, nes vis dar yra areštinių (pavyzdžiui, Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato areštinė ir kt.), kuriose asmenų laikymo sąlygos vertintinos kaip nežmoniškos ir prilyginamos kankinimams. Todėl yra būtina tęsti šioje srityje pradėtus darbus.

1.6. IŠ ESMĖS IŠNAGRINĖTŲ SKUNDŲ GRUPAVIMAS ATSIŽVELGIANT Į PAŽEISTAS TEISES

Skunduose, kurie buvo iš esmės išnagrinėti per ataskaitinį laikotarpį, dažniausiai buvo skundžiamasi dėl šių teisių galimų pažeidimų:

Problema	išnagrinėta skundų (procentais)
Asmenų, kurių laisvė suvaržyta, teisės	39
Teisė į tinkamą viešąjį administravimą	24
Teisė į nuosavybę	16,5
Teisė į asmens, visuomenės saugumą ir viešosios tvarkos užtikrinimą	5,5
Teisė į saugią ir ekologišką aplinką	4
Teisė į teisingą teismą	3
Teisė į sveikatos apsaugą	2
Teisė į socialinę apsaugą	1,5
Teisė į darbą	1
Vartotojų teisės	1
Kitos teisės	2,5

Pažymėtina, jog išanalizavus skundų dėl pirmiau išvardintų teisių problematiką nustatyta, kad:

- 23 proc. skundų dėl asmenų, kurių laisvė suvaržyta, teisių buvo pripažinti pagrįstais, 57 proc. – atmesti, 20 proc. – tyrimas nutrauktas;
- 41,5 proc. skundų dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą buvo pripažinti pagrįstais, 43,5 proc. – atmesti, 15 proc. – tyrimas nutrauktas;
- 25 proc. skundų dėl teisės į nuosavybę buvo pripažinti pagrįstais, 42 proc. – atmesti, 33 proc. – tyrimas nutrauktas.

1.7. SEIMO KONTROLIERIAUS SIŪLYMAI (REKOMENDACIJOS)

Rekomendacija	Kiekis / procentai
Atkreipti pareigūnų dėmesį, siūlyti imtis tam tikrų priemonių	264 / 71,7
Siūlyti Seimui, Vyriausybei, kitoms institucijoms, kad būtų pakeisti įstatymai ar kiti teisės aktai, varžantys žmogaus teises ir laisves	37 / 10,1
Siūlyti sustabdyti ar pakeisti įstatymams bei kitiems teisės aktams prieštaraujančius sprendimus ar priimti sprendimus, kurie nepriimti dėl piktnaudžiavimo ar biurokratizmo	29 / 7,9
Siūlyti skirti nuobaudas	10 / 2,7
Informuoti Seimą, Vyriausybę ar kitas institucijas apie įstatymų pažeidimus, trūkumus, prieštaravimus ar spragas	10 / 2,7

Siūlyti prokurorui kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo	8 / 2,2
Perduoti medžiagą ikiteisminio tyrimo įstaigai, kai aptinkami nusikalstamos veikos požymiai	2 / 0,5
Kitos rekomendacijos	8 / 2,2
Iš viso:	368

Seimo kontrolierius per 2012 metus pateikė 368 įvairiausio pobūdžio rekomendacijas. Kaip matyti iš pateiktos lentelės, daugiausia pareigūnams, institucijoms buvo pateikta siūlymų (rekomendacijų) pagal LR Seimo kontrolierių įstatymo 19 str. 1 d. 17 p., t. y. atkreipti pareigūnų dėmesį į aplaidumą darbe, įstatymų ar kitų teisės aktų nesilaikymą, tarnybinės etikos pažeidimą, piktnaudžiavimą, biurokratizmą ar žmogaus teisių ir laisvių pažeidimus ir siūlyti imtis priemonių, kad būtų pašalinti įstatymų ar kitų teisės aktų pažeidimai, jų priežastys ir sąlygos.

Kita nemaža dalis siūlymų (rekomendacijų) buvo teikta pagal LR Seimo kontrolierių įstatymo 19 str. 1 d. 7, 8 p., t. y. siūlyta Seimui, Vyriausybei bei kitoms valstybės institucijoms ir įstaigoms, kad būtų pakeisti įstatymai ar kiti teisės aktai, varžantys žmogaus teises ir laisves, buvo informuojama apie įstatymų ar kitų teisės aktų trūkumus, prieštaravimus ar spragas.

1.7.1. Valstybės institucijoms ir įstaigoms teikti Seimo kontrolieriaus siūlymai (rekomendacijos) dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo

Žemiau pateikiami Seimo kontrolieriaus per 2012 m. teikti siūlymai (rekomendacijos) valstybės institucijoms dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo. Keli Seimo kontrolieriaus teikti siūlymai (rekomendacijos) valstybės institucijoms dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo yra analizuojami 3.1 ir 3.3 ataskaitos skyriuose.

Finansų ministrei – atsižvelgiant į tai, kad Muitinės generalinio direktoriaus 2011-07-12 įsakymu Nr. 1B-392 patvirtinto *Keleivių įvežamų prekių neapmokestinimo importo pridėtinės vertės mokesčiu ir akcizais taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-04-16 nutarimu Nr. 439, 5 punkto nuostatų taikymo tvarkos aprašo* (toliau vadinama – Aprašas) 3 ir 6 punktų normose akcentuotas ne keleivio įvežamų prekių reguliarumas, o keleivio sienos kirtimo reguliarumas, kas neatitinka aukštesnės galios teisės akto – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-04-16 nutarimu Nr. 439 patvirtintų Keleivių įvežamų prekių neapmokestinimo importo pridėtinės vertės mokesčiu ir akcizais taisyklių (toliau vadinama – Taisyklės) 5 punkto nuostatų (kuriose pabrėžiamas keleivio įvežamų prekių reguliarumas), buvo siūlyta patikslinti Aprašo 3 ir 6 punktų nuostatas, kad jos atitiktų Taisyklių 5 punkto nuostatas. Seimo kontrolieriaus rekomendacijai buvo pritarta.

Energetikos ministrui – atsižvelgiant į tai, kad Valstybinei energetikos inspekcijai prie Energetikos ministerijos yra pavesta nagrinėti skundus dėl energijos apskaitos ir mokėjimo už suvartotą energiją pažeidimų, tačiau energetikos ministro 2011-03-15 įsakymu Nr. 1-63 patvirtintuose Valstybinės energetikos inspekcijos (arba toliau – VEI) nuostatuose (prie VEI teisių) konkrečiai nėra nurodyta, kad VEI, nustačiusi energijos apskaitos ir mokėjimo už suvartotą energiją pažeidimus, galėtų duoti privalomus nurodymus šilumos tiekėjui dėl mokesčių šilumos vartotojui perskaičiavimo, buvo siūlyta papildyti VEI nuostatus atskiru punktu, numatant šią teisę, taip įtvirtinant tai, kas ir taip išplaukia iš VEI funkcijų vartotojų teisių apsaugos srityje.

Seimo kontrolieriaus rekomendacijai buvo pritarta.

Žemės ūkio ministrui – siūlyta papildyti Teisės aktų nuostatų pažeidimų, susijusių su Europos žemės ūkio garantijų fondo, Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai ir Europos žuvininkystės fondo priemonių įgyvendinimu, administravimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2010-02-05 įsakymu Nr. 3D-80, 7 punkto nuostatas, numatant, kad Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos, sustabdžiusi paramos gavėjo pateiktų mokėjimo prašymų nagrinėjimą ir (arba) paramos lėšų išmokėjimą, kol bus ištirta, ar yra pažeidimas ir (arba) priimtas sprendimas dėl sankcijų, per tam tikrą dienų skaičių apie tai informuotų paramos gavėją.

Seimo kontrolieriaus rekomendacijai buvo pritarta.

Žemės ūkio ministrui – pasiūlyta inicijuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994-12-12 nutarimu Nr. 1244 patvirtintų Žemės naudojimo valstybinės kontrolės nuostatų papildymą, numatant ilgiausią konkretų terminą, per kurį nuo atlikto žemės patikrinimo dienos turėtų būti surašomas žemės naudojimo patikrinimo aktas. Tiriant skundus buvo nustatyta, kad būna atvejų, kai žemės naudojimo patikrinimo aktas nesurašomas arba nepagrįstai ilgai trunka jo surašymas. Tik turint žemės naudojimo patikrinimo aktą, pažeidėjui galima surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolą už žemės naudojimo reikalavimų pažeidimus.

Seimo kontrolieriaus rekomendacijai buvo pritarta.

Finansų ministrui bei socialinės apsaugos ir darbo ministrui – atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos konkurencijos tarnybos 2012-04-02 rašte Nr. (2.27-25) 6V-767 išdėstytas pastabas, tai yra „[...]“ SADM, nors ir grindžia įgyvendintų projektų konkrečios vertės nustatymą atsižvelgiant į kvietimo projektams nustatytą maksimalią vertę, tačiau „[...]“, kaip rodo esami pavyzdžiai, „[...]“ nuosekliai nesilaiko vienodos apskaičiavimo metodikos nustatant įgyvendintų projektų vertės reikalavimą“, buvo siūlyta patvirtinti metodiką, pagal kurią būtų nustatomas pareiškėjams bei partneriams įgyvendintų projektų vertės reikalavimas bei kiti kiekybiniai reikalavimai, tuo užtikrinant skaidrumą.

Seimo kontrolieriaus rekomendacijai buvo pritarta.

Vidaus reikalų ministrui – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011-01-25 įsakymu Nr. 1V-57 patvirtinto Pavadinimų gatvėms, pastatams, statiniams ir kitiems objektams suteikimo, keitimo ir įtraukimo į apskaitą tvarkos aprašo 3.3 punktas įpareigoja savivaldybes, suteikiant gatvei asmenybės vardo, pavardės pavadinimą, vadovautis personalijų nuopelnų Lietuvos valstybės ar krašto istorijai, mokslui, menui, kultūrai, politikai ir kitoms visuomeninio gyvenimo sritims kriterijumi. Tačiau nėra aišku, kada asmenį galima laikyti nusipelnusiu Lietuvos valstybės ar krašto istorijai, mokslui, menui, kultūrai, politikai ir kitoms visuomeninio gyvenimo sritims, ir tai sudaro prielaidas priimti subjektyvius sprendimus. Todėl siekiant, kad teisinis reguliavimas būtų aiškus, buvo siūlyta nustatyti konkrečius kriterijus, kada asmenį, kurio vardu ir pavarde norima pavadinti gatvę, galima laikyti nusipelnusiu Lietuvos valstybės ar krašto istorijai, mokslui, menui, kultūrai, politikai ir kitoms visuomeninio gyvenimo sritims.

Seimo kontrolieriaus rekomendacijai nebuvo pritarta.

Aplinkos ministrui – Seimo kontrolierius, ištyręs skundą dėl mobiliojo ryšio bazinės stoties (bokšto), pateikė nuomonę, kad šiuo metu teisiškai yra susiklosčiusi situacija, pažeidžianti gyventojų teisę į saugią ir sveiką aplinką, kai 60–80 metrų aukščio, ypatingas dėl savo aukštumo inžinerinis statinys, t. y. mobiliojo ryšio bazinė stotis (bokštas), vykdanči dar ir ūkinę-komercinę, gyvenamąją aplinką įtakojančią veiklą, gali būti pastatytas vos per 1 metrą nuo gretimo sklypo ribos ir vos per 4 metrus nuo gyvenamojo namo, tuo tarpu palyginimui: STR 2.02.09:2005 „Vienbučių gyvenamųjų namų valdų užstatymo ir tvarkymo reikalavimai“ 9 priedas: „5. Nuo kaimyninių sklypų ribų ir gatvės raudonosios linijos medžių ir krūmų sodinimo atstumai turi būti: 5.1. krūmų ir gyvatvorių – ne mažiau kaip 1 m; 5.2. žemaūgių medžių, išaugančių ne daugiau kaip iki 3 m aukščio, – 2 m; 5.3. kitų medžių – 3 m.

Paradoksalu, bet medžių sodinimui nuo gretimo sklypo ribos yra žymiai griežtesni reikalavimai, negu ypatingo statinio statybai.“

Seimo kontrolierius pasiūlė statybos techniniame reglamente STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ atstumus nuo inžinerinių tinklų iki gretimo sklypo ribos nustatyti priklausomai nuo to, koks tai yra inžinerinis tinklas, jo aukštis ar kitos savybės, galinčios turėti įtakos gretimų žemės sklypų savininkų ar naudotojų ir gyventojų teisėms ir įstatymų saugomiems interesams.

Seimo kontrolieriaus rekomendacijai nebuvo pritarta. Tačiau Aplinkos ministerijos atsakyme nebuvo pateikta motyvų, dėl kurių nepritariama rekomendacijai. Seimo kontrolierius dar kartą teiks savo siūlymą aplinkos ministrui.

Sveikatos apsaugos ministrui – atsižvelgiant į tai, kad nėra nustatyti reikalavimų vietoms, prekiaujančioms trąšomis bei kitais nuodingais augalų apsaugos produktais, todėl prekyba šiais produktais vyksta ir gyvenamuosiuose namuose, kuriuose, vadovaujantis Nuodingųjų

medžiagų kontrolės įstatymo nuostatomis, ji turėtų būti draudžiama, buvo siūlyta į veiklos rūšių, kurioms būtinas leidimas–higienos pasas, sąrašą įtraukti veiklą, susijusią su nuodingomis medžiagomis. Seimo kontrolieriaus rekomendacijai buvo pritarta.

Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkui – buvo pateiktas siūlymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 149 straipsnio papildymo, numatant, jog kratos ir poėmio atveju asmeniui ne tik būtų paskelbiamas, bet ir įteikiamas proceso dokumentas, kadangi krata ir poėmis yra vienos iš labiausiai asmens teises bei laisves varžančių procesinių prievartos priemonių baudžiamajame procese.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 149 straipsnio 1 dalyje numatyta tvarka, pagal kurią pareigūnas, pradėdamas kratą ir poėmį, privalo paskelbti žodžiu nutartį ar nutarimą dėl kratos ar poėmio, po to pareikalauti atiduoti nutartyje ar nutarime nurodytus daiktus ar dokumentus arba nurodyti besislapstančio asmens buvimo vietą, bet nėra įpareigotas įteikti asmeniui, pas kurį daroma krata ar poėmis, nutarties ar nutarimo kopiją arba originalą.

Asmuo dėl netikėtumo ir susijaudinimo ne visada suvokia argumentus ir motyvus, kuriais remiantis buvo priimtas sprendimas daryti kratą ar poėmį, o asmens gynyba dėl teisinių žinių trūkumo, psichologinės įtampos, ribotų galimybių tinkamai vertinti situaciją dažniausiai nebūna veiksminga. Kratos ir poėmio metu dažniausiai nedalyvauja gynėjas, todėl, aiškiai nepateikus asmeniui informacijos apie kratos ar poėmio atlikimo pagrindus, yra apsunkinamos asmens galimybės realizuoti savo teisę į gynybą. Be to, manytina, kad nutarties neįteikimas prieš atliekant proceso veiksmą tam tikra prasme riboja nutarties apskundimo galimybes, nes asmuo priverstas kreiptis į teismą, gauti dokumentą, išanalizuoti pagrindus, motyvus ir tik po to priimti sprendimą dėl apskundimo.

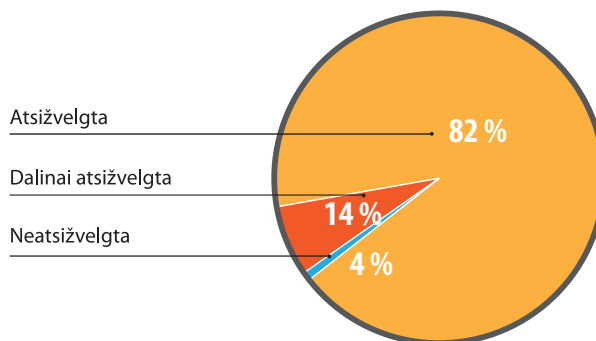
1.7.2. Valdžios įstaigų reakcija į pateiktus siūlymus (rekomendacijas)

Nors Seimo kontrolieriaus siūlymai yra rekomendacinio pobūdžio ir nesukuria skundo teikėjui arba skundžiamai institucijai teisiškai vykdytinų teisių ar pareigų, Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją) privalo nagrinėti institucija ir įstaiga ar pareigūnas, kuriems toks siūlymas (rekomendacija) adresuojamas, ir apie nagrinėjimo rezultatus informuoti Seimo kontrolierių (Seimo kontrolierių įstatymo 20 str. 3 d.).

Žemiau pateiktas grafikas rodo, kad į Seimo kontrolieriaus pateiktas rekomendacijas valdžios įstaigos atsižvelgia. Vadinasi, Seimo kontrolieriaus nurodoma teisinė argumentacija yra įtikinama. Pažymėtina ir tai, kad, jei institucija, kuriai teikiama rekomendacija, neatsižvelgia į Seimo kontrolieriaus teiktą rekomendaciją, ji apie tai informuoja Seimo kontrolierių. Seimo kontrolierius tuo nebaigia savo darbo, o toliau vykdo susirašinėjimą su institucija, bandydamas ją įtikinti, kad gynybinė pozicija Seimo kontrolieriaus atžvilgiu yra neišnaudota jų institucijos galimybė ir kad tai gali pakenkti institucijos patikimumui. Dažniausiai Seimo kontrolierius įtikina instituciją ir ji atsižvelgia į teiktą rekomendaciją, todėl rekomendacijų, į kurias buvo atsižvelgta, procentas iš tiesų yra didelis.

Rekomendacija, į kurią buvo dalinai atsižvelgta, tai yra rekomendacija, kurios vykdymui institucija ėmėsi priemonių, tačiau dėl proceso ilgumo, pavyzdžiui, naujų teisės aktų priėmimo ar esamų teisės aktų pakeitimo, papildymo, dar iki galo jos neįvykdė.

2010 m. liepos 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo 6 straipsnio 2 dalies pakeitimas, kuriame numatyta, kad valstybės institucijų ir įstaigų bei savivaldybių interneto svetainėse Vyriausybės nustatyta tvarka ir laikantis asmens duomenų apsaugos, valstybės, tarnybos, komercinės, profesinės ir kitų įstatymų saugomų paslapčių apsaugos reikalavimų, taip pat kitų įstatymuose nustatytų reikalavimų turi būti skelbiamos Seimo kontrolierių pažymos apie skundo, atlikto dėl pirmiau minėtų įstaigų darbuotojų, tyrimą ir informacija apie Seimo kontrolierių siūlymų (rekomendacijų) nagrinėjimo įstaigoje rezultatus. Šis viešumas prisidėjo prie institucijų draugiškesnio požiūrio į teikiamą Seimo kontrolieriaus rekomendaciją, noro į ją atsižvelgti ir taip parodyti visuomenei, kad jos pripažįsta nustatytus pažeidimus ir sutinka su Seimo kontrolieriaus siūlymu (rekomendacija).

2. NELAISVĖJE LAIKOMŲ ASMENŲ TEISIŲ PADĖTIES STEBĖSENA

1984-12-10 buvo priimta Konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą (toliau – Konvencija), kuri įsigaliojo 1987-06-26, kai ją ratifikavo dvidešimt valstybių. Tai buvo dar vienas labai svarbus žingsnis kovoje prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą visame pasaulyje bei siekis šią kovą padaryti dar veiksmingesnę. Lietuvos valstybė prie Konvencijos prisijungė 1991-09-10.

Siekiant Konvencijos nustatytų tikslų, buvo imtasi tolesnių priemonių stiprinti laisvės netekusių asmenų apsaugą nuo kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos penkiasdešimt septintojoje sesijoje 2002-12-18 buvo priimtas Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą Fakultatyvus protokolas (OPCAT), kuris įsigaliojo 2006-06-22. Šiuo protokolu buvo dar kartą patvirtinta, kad nelaisvėje laikomų asmenų apsauga nuo netinkamo elgesio gali būti sustiprinta reguliariai inspektuojant laisvės apribojimo vietas. Siekiama įsteigti sistemą, pagal kurią nepriklausomų tarptautinių ir nacionalinių institucijų atstovai reguliariai lankytųsi laisvės atėmimo vietose, siekdami užkirsti kelią kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui.

Pažymėtina, kad Seimo kontrolierius, didelį dėmesį skirdamas nelaisvėje laikomų asmenų teisių apsaugai, deda visas pastangas, kad šis protokolas būtų ratifikuotas, o institucija, nacionaliniu lygmeniu vykdanči laisvės atėmimo vietų stebėseną, būtų Seimo kontrolierių įstaiga.

Nelaukiant, kol protokolas bus ratifikuotas, Seimo kontrolierius ir šiuo metu nuolat vykdo uždarų laisvės apribojimo institucijų ir jose laikomų asmenų teisių ir laisvių stebėseną, kadangi Seimo kontrolierių įstaigoje gaunama labai daug skundų šiuo klausimu. Pažymėtina, kad Europos Tarybos komiteto prieš kankinimus ir kitokį nežmonišką, žiaurų ar žeminantį elgesį ar baudimą delegacija 2012 metų pabaigoje atliko Lietuvos periodinę peržiūrą, o jos vadovas James McManus pateikė skubias pastabas bei prašymą atlikti nepriklausomą tyrimą Alytaus pataisos namuose (toliau – Alytaus PN). Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos prašymu, būtent Seimo kontrolierius atliko nepriklausomą tyrimą Alytaus PN dėl saugios aplinkos užtikrinimo nuteistiesiems ir specialiųjų priemonių naudojimo.

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad šio protokolo ratifikavimas pareikalaus papildomų valstybės biudžeto lėšų. Tam, kad Seimo kontrolierių įstaiga galėtų vykdyti naujai pavestas funkcijas, bus reikalingi papildomi žmogiškieji išteklių ir papildomos lėšos vykdanči reguliarią

uždarų laisvės apribojimo institucijų stebėseną (kelionėms į uždarus laisvės apribojimo institucijas, nepriklausomų ekspertų paslaugoms apmokėti ir kt.).

2012 m. gruodžio mėn. Teisingumo ministerija pateikė atitinkamoms institucijoms derinti teisės aktų projektus, reikalingus Fakultatyviam protokolui ratifikuoti. Tad labai tikėtina, kad artimiausiu metu Lietuva prisijungs prie šio svarbaus tarptautinio dokumento.

Fakultatyviame protokole numatytas nacionalinio kankinimų prevencijos mechanizmo funkcijas Seimo kontrolieriams būtų tikslinga priskirti ir nacionalinės žmogaus teisių institucijos kontekste. Dar 2011 m. rugsėjo mėn. Lietuvos Respublikos Seimo valdyba sudarė grupę Seimo kontrolierių įstaigos veiklos reglamentavimui tobulinti, kuri parengė Seimo kontrolierių įstatymo pakeitimo įstatymo projektą. Šiuo projektu yra siekiama praplėsti Seimo kontrolierių įgaliojimus žmogaus teisių apsaugos srityje, kad Seimo kontrolierių įstaiga galėtų būti laikoma nacionaline žmogaus teisių institucija.

Įstaigoje 2012-12-18 buvo paminėtos Fakultatyvaus protokolo priėmimo Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 10-osios metinės; renginio metu buvo diskutuojama apie asmenų, kurių laisvė apribota, teisių problemas. Renginyje dalyvavo valstybės institucijų, nevyriausybių organizacijų, Vilniaus universiteto atstovai. Buvo pristatyti ir peržiūrėti 2011 m. organizacijos *Penal Reform International* sukurtas dokumentinis filmas „Anuliuotas“ apie bausmės iki gyvos galvos vykdymą ir sąlygas Centrinės Azijos šalyse bei naujienų portalas „Al Jazeera“ 2012 m. gruodžio mėnesio reportažas apie padėtį Gvatemalos miesto psichiatrijos ligoninėje.

Pažymėtina, kad Lietuvoje, 2012 m. gruodžio mėn. duomenimis, dvylikoje įkalinimo įstaigų ir 30-yje policijos komisariatų areštinių buvo laikoma iki 10 000 asmenų, areštines per parą vidutiniškai pabuvodavo nuo 600 iki 700 žmonių. Vienuolikoje psichiatrijos ligoninių (skyrių) tuo metu priverstinai buvo laikoma apie 600 asmenų, o 138-iose globos įstaigose – apie 11 000 asmenų.

Nepaisant to, kad šiose įstaigose laikomų asmenų skaičius yra panašus, tačiau Seimo kontrolierių iš skirtingų įstaigų pasiekiančių skundų skaičius žymiai skiriasi. 2011 m. iš laisvės atėmimo įstaigų ir policijos areštinių gauta 411 skundų, 2012 m. – 452 skundų. Tuo tarpu 2011 m. Seimo kontrolierius sulaukė tik 17 asmenų, besigydančių psichiatrijos ligoninėse ar gyvenančių globos namuose, skundų, o 2012 m. iš tokių įstaigų buvo gauti tik 8 skundai.

Iš Seimo kontrolieriaus iniciatyva surinktos informacijos paaiškėjo, kad, nors skundų gaunama nedaug, tačiau psichiatrijos ir socialinės globos įstaigose žmogaus teisės būna pažeidžiamos dažniau: teisinis reguliavimas jau seniai neperžiūrėtas arba jo visiškai nėra, personalo požiūris į psichikos negalią turinčius asmenis dažniausiai būna neigiamas, tad nustatomi teisės į privatų gyvenimą, kokybišką sveikatos priežiūrą, informaciją, skųstis ir kitų teisių pažeidimai.

Didžiausia nurodoma įkalinimo įstaigų problema – neužtikrintos gyvenamojo ploto normos ir netinkamos higienos sąlygos. 2012-10-17, stebėsenos vizito Marijampolės PN metu, konstatuota, kad ten laikomų nuteistųjų skaičius auga ir iš esmės vizito metu viršijo teisės aktais nustatytą patalpos namuose laikomų asmenų skaičių, gyvenamose kamerose buvo juntama drėgmė, trūko sanitarinių mazgų, vietų ilgalaikiams pasimatymams. Lankantis šių PN valgykloje buvo juntamas blogas kvapas, ne visi virtuvės darbuotojai vilkėjo chalatus; konstatuota, kad patalpoms reikalingas remontas. 2012-07-25, lankantis Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Ukmergės rajono policijos komisariato areštinėje, nustatyta, kad, nors areštinės patalpų būklė yra labai gera, tačiau dušo patalpos buvo įrengtos netinkamai (naudojantis dušu būdavo užliejamos ir kitos patalpos), sanitariniuose mazguose buvo įrengti ne vandalizmui atsparūs unitazai, o tik vadinamosios „tupyklos“, ir tai iš esmės kelia tų pačių problemų, su kurios susiduriama ir senose areštinėse.

Rokiškio psichiatrijos ligoninėje besigydančių asmenų teisė į socialinę pašalpą

2012 m. Seimo kontrolierius atliko tyrimą savo iniciatyva dėl asmenų, kuriems teismo nutartimi paskirtos priverčiamosios medicinos priemonės, teisės į socialinę (piniginę) paramą galimų pažeidimų. Atlikti tyrimą paskatino psichiatrijos įstaigose gydomų asmenų skundai dėl to, kad būdami ligoninėje jie neturi galimybių papildomai įsigyti maisto produktų, drabužių, higienos priemonių, pašto ženklų, telefono kortelių ar kitų būtiniausių priemonių (tokių asmenų, t. y. negaunančių paramos nei iš artimųjų, nei iš valstybės, Rokiškio psichiatrijos ligoninėje yra apie 44 proc.).

Seimo kontrolierių įstaigoje buvo organizuotas Rokiškio psichiatrijos ligoninės atsakingų pareigūnų, nevyriausybinių organizacijų atstovų ir Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojų apskritasis stalas. Diskusijos metu buvo aptarta, kad šiuo metu galiojančiuose teisės aktuose teisė į piniginę socialinę paramą šiems asmenims nėra įtvirtinta. Taip pat buvo konstatuota, jog suimtųjų ir nuteistųjų socialinių garantijų teikimo teisinis reguliavimas yra išsamesnis, aiškesnis nei asmenų, besigydančių psichiatrijos ligoninėse ar gyvenančių globos namuose. Be to, nuteistieji turi teisę ir į pinigines išmokas. Taipogi buvo atkreiptas dėmesys į pacientų, kuriems skirtos priverčiamosios medicinos priemonės, materialinį ir buitinį aprūpinimą reglamentuojančių teisės aktų stoką, palyginus su suėmimo ir bausmių vykdymo teisės aktais.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei Seimo kontrolierius pasiūlė imtis atitinkamų priemonių: inicijuoti teisės aktų pataisą, įtvirtinant šių asmenų teisę į socialinę paramą (sumažintą atsižvelgiant į skiriamą maitinimą, apgyvendinimą ir pan.), bei apsvaistinti galimybę tokiems asmenims skirti pinigines išmokas (tokio pat dydžio, kokios skiriamos ir įkalinimo įstaigose laikomiems asmenims). Iki ataskaitos surašymo dienos atsakymas dėl rekomendacijų nagrinėjimo Seimo kontrolieriui dar nebuvo pateiktas.

3. REIŠMINGESNIŲ SEIMO KONTROLIERIAUS ATLIKTŲ TYRIMŲ APŽVALGA

2012 m., kaip ir ankstesniais metais, daugiausia buvo gauta (ir iš esmės išnagrinėta) skundų dėl asmenų, kurių laisvė suvaržyta, teisių pažeidimo, taip pat dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimo bei teisės į nuosavybę pažeidimo.

Seimo kontrolierius šioje dalyje pateikia atliktų tyrimų, teiktų siūlymų (rekomendacijų) atsižvelgiant į išvardintus teisių pažeidimus apžvalgą.

- Dėl asmenų, kurių laisvė suvaržyta, teisių pažeidimo
- Dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimo
- Dėl teisės į nuosavybę pažeidimo

3.1. DĖL ASMENŲ, KURIŲ LAISVĖ SUVARŽYTA, TEISIŲ PAŽEIDIMO

Į suėmimo bei laisvės atėmimo vietų laikymo sąlygų problemą atkreiptinas ypatingas tiek Lietuvos Respublikos Seimo, tiek Lietuvos Respublikos Vyriausybės bei Teisingumo ministerijos dėmesys, nes pastaruoju metu tiek nacionaliniai teismai, tiek Europos Žmogaus Teisių Teismas savo sprendimais pripažįsta šiose įstaigose laikytų ar laikomų asmenų pažeistas teises ir priteisia jiems pinigines kompensacijas, kurios, kaip žinia, yra mokamos iš visų mokesčių mokėtojų sumokėtų pinigų. 2012 metais kilo dar didesnė nacionaliniams teismams teikiamų kalinamųjų asmenų skundų dėl laikymo sąlygų banga ir, tikėtina, kad artimiausiu metu iš Lietuvos valstybės vėl bus priteista mokėti jiems kompensacijas.

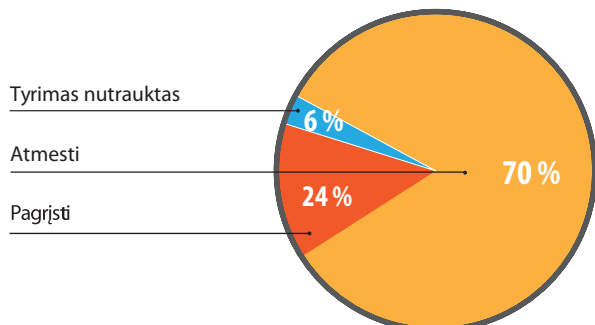
Atkreiptinas dėmesys, kad ši problema nėra vienalytė. Viena vertus, egzistuoja poreikis kaip galima greičiau statyti naujas arba renovuoti esamas įkalinimo įstaigas, todėl yra būtina nuosekliai vykdyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248 „Dėl laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plano patvirtinimo“ patvirtintus Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategiją ir Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų planą, užtikrinant pakankamą šių priemonių finansavimą. Antra vertus, būtina kelti klausimą dėl šiuo metu Lietuvoje susiformavusios suėmimo skyrimo bei bausmių skyrimo politikos. Suimtųjų bei nuteistųjų asmenų skaičius pastaruoju metu Lietuvoje sparčiai auga ir jau siekia beveik 10 000. Nekeičiant požiūrio į suėmimo bei bausmės skyrimo politiką, galima pastatyti dešimtis naujų laisvės atėmimo įstaigų, tačiau anksčiau ar vėliau visos jos vėl bus perpildytos. Todėl būtina ieškoti kompleksinio šios problemos sprendimo būdo.

Seimo kontrolieriaus priimti sprendimai dėl asmenų, kurių laisvė suvaržyta, teisių pažeidimų

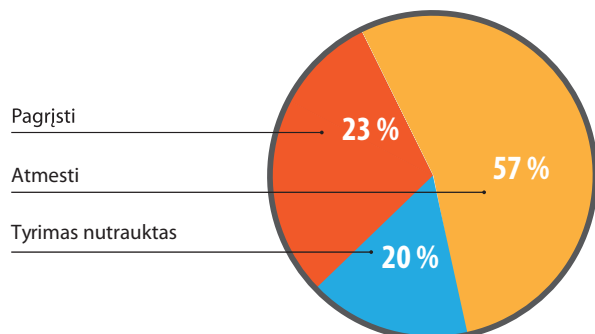
Kaip ir ankstesniais metais, beveik pusė skundų, gaunamų dėl valstybės institucijų pareigūnų galimo biurokratizmo, piktnaudžiavimo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje, sudarė skundai dėl Teisingumo ministerijos reguliavimo sričiai priskirto Kalėjimo departamento ir jam pavaldžių suėmimo bei laisvės atėmimo įstaigų pareigūnų veiksmy.

Kaip matyti iš žemiau pateikiamo grafiko, beveik ketvirtadalis šių skundų buvo pripažinti pagrįstais. Maždaug du trečdaliai šių skundų buvo atmesti, nepasitvirtinus juose nurodytoms aplinkybėms. 2012 metais šiek tiek daugiau nei 10 procentų sumažėjo atmestų skundų ir padaugėjo tyrimų nutraukimo atvejų. Tai sietina su tuo, kad Seimo kontrolierius 2012 metais skyrė ypatingą dėmesį tarpininkavimui, kuomet patys pareigūnai, paraginti Seimo kontrolieriaus, išsprendžia pareiškėjui rūpimas problemas.

2011 m.

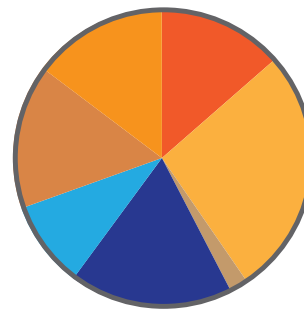
2012 m.

Kaip matyti iš žemiau pateikto grafiko, didžioji dalis asmenų, kurių laisvė suvaržyta, skundų buvo dėl pareigūnų veiksmy bei netinkamų laikymo suėmimo bei laisvės atėmimo įstaigose sąlygy. Pažymėtina ir tai, kad didžioji dauguma skundų dėl laikymo sąlygy Seimo kontrolieriaus buvo pripažinti pagrįstais.

Skundų dėl asmenų, kurių laisvė suvaržyta, teisių problematika

- Pareigūnų veiksmai 27 %
- Laikymo sąlygos 18 %
- Specialiosios kalinamųjų ir nuteistųjų teisės 15 %
- Režimas 16 %
- Sveikatos priežiūra 13 %
- Socialinė rehabilitacija 9 %
- Darbas 2 %

Toliau šioje dalyje analizuojami reikšmingesni savo problematika Seimo kontrolieriaus atlikti tyrimai dėl asmenų, kurių laisvė suvaržyta, teisių pažeidimo.

3.1.1. Pareigūnų veiksmai, varžantys kalinamųjų teisę įsigyti maisto produktų ir būtiniausių reikmenų

Laisvės atėmimo vietų įstaigose esančių asmenų bado akcijos dėl naujo teisinio reglamentavimo

Nemenką suimtųjų ir nuteistųjų (toliau vadinama – kalinamieji) asmenų pasipiktinimą sukėlė Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2012-03-09 priimti įsakymai (Nr. 1R-68, 1R-69 ir 1R-70), kuriuose buvo numatyti kalinamiesiems leidžiami įsigyti ir turėti maisto produktai bei būtiniausi reikmenys, taip pat naudojimosi asmeniniais kompiuteriais tvarka. Dėl to daugelyje Lietuvos laisvės atėmimo vietų įstaigų prasidėjo kalinamųjų bado akcijos.

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo 38 nuteistųjų skundus dėl Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos (toliau – Pravieniškių PNAK) pareigūnų veiksmy, pareiškėjams paskelbus apie badavimą. Skunduose pareiškėjai nurodė, kad badavimo metu nebuvo atliekama tinkama medicininė jų priežiūra: badavimo laikotarpiu kalinamieji tik po du kartus buvo apžiūrėti medikų, nors badavo po 7–9 dienas; pataisos namų administracija „neorganizavo nuteistųjų susitikimų su psichologu ar psichiatru“.

Skundo tyrimo metu buvo nustatyta, kad Pravieniškių PNAK raštu apie bado akciją buvo paskelbę 1098 nuteistieji. Badavimą pradėjo Pravieniškių PNAK 3-iosios valdybos nuteistieji. Pareiškimus apie badavimą 2012-03-19 įteikė 360 nuteistųjų, o 2012-03-27 minėtoje valdyboje badavo 496 asmenys. Nuo 2012-03-20 pradėjo badauti Pravieniškių PNAK 1-ojoje valdyboje bausmę atliekantys 324 nuteistieji, o 2012-03-27 minėtoje valdyboje badavo 334 nuteisti asmenys. Nuo 2012-03-22 badauti pradėjo ir 414 Pravieniškių PNAK 2-ojoje valdyboje bausmę atliekančių nuteistųjų, o 2012-03-27

minėtoje valdyboje badavo 474 nuteisti asmenys. Apie badavimo nutraukimą Pravieniškųjų PNAK administracija informuota nuteistųjų 2012-03-27 raštais.

Pažymėtina, kad Pravieniškųjų PNAK administracija 2012-03-19 informavo Kalėjimų departamentą prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Kaišiadorių rajono apylinkės prokuratūros vyriausiąjį prokurorą apie 3-iojoje valdyboje nuteistųjų pradėtą badavimą. Visos trys Pravieniškųjų PNAK valdybos informaciją apie badaujančius nuteistuosius Kalėjimų departamentui teikė kiekvieną dieną (kai kurios iš jų, keičiantis padėčiai, net iki 6 kartų per dieną).

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad su kiekvienu badaujančiu nuteistuoju susitiko Pravieniškųjų PNAK direktoriaus įgalioti direktoriaus pavaduotojai, struktūrinių padalinių vadovai ir kiti pareigūnai. Patikrinus skundo tyrimui pateiktas nuteistųjų grupės individualaus darbo su nuteistuoju knygelių įrašus buvo matyti, jog Pravieniškųjų PNAK pareigūnai apie paskelbtą badavimą, apie badavimo poveikį asmens sveikatai su visa nuteistųjų grupe kalbėjosi po du kartus. Pažymėtina ir tai, kad nuteistųjų grupė badavimo laikotarpiu sveikatos priežiūros specialistų buvo patikrinta du kartus (tai patvirtina ir įrašai šių asmenų asmens sveikatos istorijose).

Pravieniškųjų PNAK direktorius V. Ceslevičius pažymėjo, kad Pravieniškųjų PNAK patvirtinti 4 vidaus ligų gydytojo etatai (visi užimti), 22,5 etato bendrosios praktikos slaugytojų (visi užimti), 10 psichologinės tarnybos pareigybių, iš kurių 3 yra gydytojų psichiatrų pareigybės, tačiau visos 3 gydytojo psichiatro pareigybės yra neužimtos. Tuo tarpu Sveikatos priežiūros tarnybos vidaus ligų gydytojas privalo apžiūrėti ne tik badaujančius, bet ir sergančiuosius, kurie pirmiau nurodytos akcijos metu nebadavo, taip pat nuteistuosius, naujai atvykusius į pataisos namus bei į areštinę (Pravieniškųjų PNAK pastaruoju metu bausmę atlieka daugiau nei 3200 asmenų). Dėl didelio vidaus ligų gydytojų darbo krūvio kasdien apžiūrėti badaujančius nuteistuosius nebuvo galimybių, tačiau asmenys buvo informuoti, kad „bent kiek pablogėjus sveikatos būklei nedelsiant kreiptųsi į Sveikatos priežiūros tarnybą“.

Ištyrus skundus, buvo konstatuota, kad Pravieniškųjų PNAK nuteistiesiems paskelbus apie badavimą Pravieniškųjų PN direktorius, jo įgalioti pareigūnai, vadovaudamiesi teisės aktų nuostatomis, susitiko su badaujančiais nuteistais; apie paskelbtą badavimą buvo informuoti Kalėjimų departamentas ir Kaišiadorių rajono apylinkės prokuratūra.

Seimo kontrolierius taip pat konstatavo, kad nuteistieji Pravieniškųjų PNAK badavo nuo 2012-03-19 iki 2012-03-28, todėl, vadovaujantis pirmiau nurodytų teisės aktų nuostatomis, badaujantys nuteistieji pirmą kartą medikų turėjo būti apžiūrėti per tris dienas, o vėliau apžiūrimi kasdien. Tačiau Pravieniškųjų PNAK badaujantys nuteistieji, pažeidžiant teisės aktų nuostatas, badavimo laikotarpiu medicinos darbuotojų buvo apžiūrėti tik po du kartus. Seimo kontrolierius atkreipė dėmesį ir į tai, kad, vadovaujantis teisės aktų nuostatomis, badavimą paskelbę

nuteistieji per tris dienas nuo badavimo paskelbimo pradžios turi būti nusiųsti pasitikrinti ne tik sveikatos, bet ir psichikos būklės. Tačiau tiriant buvo nustatyta, kad įrašų nuteistųjų asmens sveikatos istorijose apie tai, kad būtų buvusi tikrinama nuteistųjų psichikos būklė, nėra. Asmens sveikatos istorijose buvo tik vidaus ligų gydytojo žymos: „sąmoningas, orientuotas“.

Skundai dėl Pravieniškųjų PNAK pareigūnų veiksmų, nuteistiesiems paskelbus badavimą, buvo pripažinti pagrįstais.

Kalinamiesiems leidžiamų turėti ir įsigyti maisto produktų ir būtiniausių reikmenų teisinis reguliavimas

Lietuvos Respublikos teisingumo ministrui 2012-03-09 priėmus įsakymus (Nr. 1R-68, 1R-69 ir 1R-70), kuriuose buvo numatyti kalinamiesiems leidžiami įsigyti ir turėti maisto produktai bei būtiniausi reikmenys, taip pat naudojimosi asmeniniais kompiuteriais tvarka, taip pat Seimo kontrolierių įstaigoje gavus nemažai suimtų ir nuteistų asmenų skundų bei įvertinus tai, kad daugelyje Lietuvos įkalinimo įstaigų esantys kalinamieji paskelbė bado akcijas, Seimo kontrolierius atliko tyrimus savo iniciatyva dėl kalinamiesiems leidžiamų įsigyti ir turėti maisto produktų bei kitų būtiniausių reikmenų teisinio reguliavimo, taip pat dėl kalinamųjų naudojimosi asmeniniais kompiuteriais laisvės atėmimo vietose tvarkos.

Išanalizavęs nurodytus teisės aktus ir skundų teiginius, Seimo kontrolierius kreipėsi į teisingumo ministrą, prašydamas pateikti informaciją ir paaiškinimus.

Seimo kontrolierius buvo informuotas, kad priežastys, lėmusios šių įsakymų priėmimą, buvo tai, jog esantis teisinis reguliavimas nepašalina sąlygų, leidžiančių formuotis kalinamųjų subkultūrai, neužtikrina, kad maisto ir asmeninių daiktų laikymo sąlygos atitiktų higienos normų reikalavimus, ir yra itin liberalus, sudarantis sąlygas „nuteistųjų gyvenamąsias patalpas praktiškai paversti maisto produktų ir kitų daiktų saugyklomis, todėl privalo būti ieškoma būdų kaip, visų pirma, užtikrinti pakankamos įkalintiesiems asmenims reikalingos gyvenamosios erdvės standartų laikymąsi“. Todėl teisingumo ministro parengti įsakymai buvo nustatę baigtinį suimtiesiems ir nuteistiesiems leidžiamų įsigyti maisto produktų ir būtiniausių reikmenų sąrašą, taip pat kiekį (svorį).

Pažymoje Seimo kontrolierius pirmiausia pabrėžė, kad Teisingumo ministerija neturi tokių įgaliojimų, nes pagal įstatyminį reguliavimą jai suteikta teisė nustatyti tik draudžiamų įsigyti maisto produktų ir būtiniausių reikmenų sąrašą.

Pažymėtina, kad minėtų teisingumo ministro įsakymų nuostatos, kuriomis buvo bandoma spręsti pirmiau išvardintas problemas, buvo pripažintos netekusiomis galios ir nebuvo sukurtos teisinės

prielaidos pabloginti įkalintų asmenų teisinę padėtį ar kitaip pažeisti jų teises. Nepaisant to, Teisingumo ministerijos vis dėlto buvo prašyta pateikti išsamius paaiškinimus dėl atskirų teisinio reguliavimo nuostatų taikymo ir tokio teisinio reguliavimo pasirinkimo motyvų, tačiau Teisingumo ministerija konkrečių paaiškinimų Seimo kontrolieriui nepateikė.

Atlikęs tyrimą Seimo kontrolierius pirmiausia pabrėžė, kad didelės reikšmės turi tai, kiek dėmesio valstybėje yra skiriama teisėkūrai, kadangi, paskubomis, neatsižvelgus į visas aplinkybes, kuriant teisės aktus, gali būti padaroma nemažai klaidų, gali trūkti nuoseklumo, tikslingumo. Klaidos, kuriant teisės aktus, kurie susiję su žmogaus teisių bei laisvių įgyvendinimu ir apsauga, yra netoleruotinos, kadangi žmogaus teisės ir laisvės yra viena iš pagrindinių konstitucinių vertybių. Seimo kontrolieriui nesuvokiama situacija, kai institucija, rengusi teisės aktus, negali pateikti konkrečių paaiškinimų dėl jų turinio. Todėl buvo prielaidų manyti, kad šiuo atveju Teisingumo ministerija, rengdama maisto produktų ir būtiniausių reikmenų, kuriuos kalinamiesiems leidžiama įsigyti ir turėti, sąrašus, galimai nesvarstė kiekvieno iš sąrašuose nurodyto maisto produkto ar būtiniausio daikto įtraukimo ar neįtraukimo tikslingumo bei neįvertino priimtų teisės aktų nuostatų galimo poveikio.

Be to, pažymėtina: jeigu Teisingumo ministerija ir būtų turėjusi įgaliojimus nustatyti suimtiesiems ir nuteistiesiems leidžiamų įsigyti maisto produktų ir būtiniausių reikmenų sąrašą ir kiekį (svorį), Seimo kontrolieriui abejonių kėlė tai, jog (pagal parengtus įsakymus) nebūtų buvę leidžiama įsigyti maisto produktų stikliniuose ir skardinuose induose, kiaušinių, konditerijos gaminių (vaflių, sausainių), žalių bulvių, miltų, makaronų, kruopų, margarino, grietinės, razinų, medaus, uogienės, džemo, lukštentų saulėgrąžų sėklų ir pan. Taip pat nebūtų buvę galima įsigyti šių būtiniausių reikmenų: elektrinių skutimosi priemonių, veidrodėlių, vazelino, vatos, marlės, diržų, šalikų, skarelių, akinių dėklų.

Seimo kontrolieriui taip pat kėlė abejonių teisingumo ministro įsakymų prieduose įtvirtintas leidžiamas maksimalus kiekis maisto produktų ir būtiniausių reikmenų, kurį būtų galėję įsigyti suimtieji ir nuteistieji. Taipogi kilo abejonių, ar numatyto drabužių kiekio būtų užtekę tuomet, kai turima apranga būtų buvusi skalbiama. Seimo kontrolieriui taipogi kilo abejonių, ar, esant dabar galiojančioms paros maitinimo išlaidų normoms (pavyzdžiui, vienam nedarbingam vyrui, laikomam suėmimo ar laisvės atėmimo vietoje, skiriama nuo 3,50 Lt iki 5,00 Lt), bet apribojus suimtųjų bei nuteistųjų galimybę įsigyti norimą maisto produktų kiekį ir asortimentą, įkalinimo įstaigose laikomiems asmenims būtų buvęs užtikrintas racionalus maitinimas.

Atsižvelgęs į pirmiau išvardintas aplinkybes, Seimo kontrolierius pateikė nuomonę, jog toks reglamentavimas būtų galėjęs pažeisti kalinamųjų teises patiems rinktis, kokių maisto produktų ar būtiniausių reikmenų

ir kiek jiems įsigyti (neviršijant visų leidžiamų turėti daiktų svorio kilogramais), ir Teisingumo ministerijai pasiūlė svarstyti galimybę riboti ne pirminių kiekį (svorį), o apsipirkimo sumą, kaip, pavyzdžiui, tai numatyta Jungtinės Karalystės ir Estijos teisės aktuose, bei atsižvelgti į kitas Seimo kontrolieriaus pažymoje pateiktas pastabas siekiant tinkamai sureguliuoti suimtųjų ir nuteistųjų maisto produktų ir kitų būtiniausių reikmenų įsigijimo tvarką, neviršijant teisės aktais suteiktų įgaliojimų.

Teisingumo ministerija Seimo kontrolierių informavo, jog ministerijoje nuspręsta palikti šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, kuris neprieštaruoja galiojantiems teisės aktams.

Nepagrįstas draudimas pataisos namų parduotuvėje įsigyti norimų prekių

Į Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių kreipėsi nuteistasis, nurodydamas, kad Kybartų pataisos namų (toliau – Kybartų PN) parduotuvėje jam nebuvo leista užsakyti ir būsima žmonai vestuvių proga nupirkti gėlių puokštę.

Skundo tyrimo metu Seimo kontrolierius Kybartų PN administracijos buvo informuotas, kad gėlių puokštės į būtiniausių reikmenų sąrašą nėra įtrauktos, todėl, norint jas užsakyti, reikia pateikti prašymą. Pareigūnai paaiškino, kad šiuo atveju prašymas nebuvo pateiktas.

Parduotuvės generalinis direktorius Seimo kontrolieriui paaiškino, kad nuteistasis dėl gėlių puokštės užsakymo kreipėsi tik žodžiu, nors, pagal vidaus tvarkos taisykles, reikalingas raštu pateiktas prašymas-užsakymas. Direktorius teigimu, „gėlių puokštė nebuvo nupirka, nes nebuvo gautas nuteistojo raštiškas prašymas – užsakymas, žodinio prašymo pardavėjos nepriima, nes tai nėra garantija, kad nuteistasis pirkti prekės nepersigalvos.“

Seimo kontrolierius tyrimo metu nustatė, kad Kybartų PN direktoriaus patvirtintoje apsipirkimo parduotuvėje tvarkoje nebuvo įtvirtinta, kaip turėtų būti sprendžiamas klausimas, nuteistajam pageidaujant įsigyti prekę, kuri nėra įtraukta į būtiniausių reikmenų asortimento sąrašą, pavyzdžiui, gėlių puokštę. Be to, Seimo kontrolierius nustatė, kad šioje tvarkoje, skirtingai nei paaiškino Kybartų PN administracija ir parduotuvės generalinis direktorius, nebuvo nurodyta, kad nuteistasis, norėdamas įsigyti prekę, kuri nėra įtraukta į būtiniausių reikmenų asortimento sąrašą, privalo rašyti prašymą ir gauti direktoriaus ar įgalioto asmens leidimą įsigyti norimą prekę.

Atsižvelgiant į tai, buvo prieita prie išvados, kad pareiškėjas, norėjęs nusipirkti gėlių puokštę, negalėjo žinoti, kad jis turi rašyti prašymą. Be to, kaip nustatyta skundo tyrimo metu, asmeniui raštu paprašius informuoti, dėl kokių priežasčių jis negalėjo užsakyti ir nupirkti gėlių puokštės, Kybartų PN pareigūnai pareiškėjui nepaaiškino tvarkos (jos ir negalėjo paaiškinti, nes tokia tvarka nebuvo nustatyta), o tik persiuntė jo prašymą nagrinėti parduotuvei. Seimo kontrolierius pa-

žymėjo, kad kiekviena įstaiga, vykdydama pareigą tinkamai tarnauti žmonėms, privalo siekti gero viešojo administravimo, todėl atsakymai pareiškėjams į jų rašytinius kreipimusis turi būti išsamūs, juose turi būti aiškiai ir konkrečiai atsakyta į visus klausimus.

Skundo tyrimo metu Kybartų PN direktorius patvirtino naują „Parduotuvės darbo tvarką“, pagal kurios nuostatas „nuteistieji, pageidaujantys įsigyti buitines reikmenis (rūbus, buitines techniką, avalynę ir pan.), kurių nėra pirkti įstaigoje įrengtoje parduotuvėje, išskyrus nuteistiesiems draudžiamus įsigyti reikmenis, rašo prašymą parduotuvės savininkui, kuriame nurodo prekės pavadinimą, technines ir dizaino charakteristikas, prekės kainą ir pateikia šį prašymą būrio viršininkui. Šis prašymas su Buhalterinės apskaitos skyriaus darbuotojo patvirtinimu ar nuteistasis turi asmeninėje sąskaitoje pinigų minimoms prekėms įsigyti, ar tą mėnesį jam nėra uždrausta apsipirkti parduotuvėje suderinamas su pataisos įstaigos administracija ir pateikiamas įstaigoje veikiančios parduotuvės pardavėjoms“; „gėlės ir puokštės gali būti užsakomos tik vestuvių proga“.

Atsižvelgiant į tai, kad skundo tyrimo metu buvo patvirtinta nauja parduotuvės darbo tvarka, rekomendacija dėl teisės akto trūkumų šiuo atveju nebuvo pateikta. Tačiau Seimo kontrolierius pareiškė nuomonę, kad abejonių kelia leidimas gėles ir puokštes pirkti tik vestuvių proga. Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius priėjo prie išvados, kad būtų tikslinga apsvarstyti galimybę leisti nuteistiesiems gėlių ir puokščių užsisakyti bei pirkti ir kitomis progomis. Ši Seimo kontrolieriaus rekomendacija buvo įvykdyta.

3.1.2. Kalinamųjų asmenų sveikatos priežiūros problemos

Pastaruoju metu labai padaugėjo kalinamųjų skundų dėl sveikatos priežiūros prieinamumo. Jungtinių Tautų tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, Jungtinių Tautų tipinės minimalios elgesio su kaliniiais taisyklės, Europos Tarybos Ministrų Komiteto Europos kalnimo įstaigų taisyklės nustato, kad suimtieji bei nuteistieji, kaip ir kiti asmenys, išsaugo teisę naudotis ir gauti tinkamą sveikatos priežiūrą. Lietuvos Respublikos teisės aktai (*Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymas, Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas*) nustato, kad suimtiesiems ir nuteistiesiems turi būti užtikrintas tokios pat kokybės ir lygio gydymas kaip ir laisvėje esantiems asmenims.

Žemiau pateikiami pavyzdžiai atspindi šioje srityje dažniausiai pasitaikančias problemas.

Konvojavimas į viešąsias asmens sveikatos priežiūros įstaigas

2012 metais Seimo kontrolierius savo pažymose ne kartą yra konstatavęs, kad, Laisvės atėmimo vietų ligininėje (toliau vadinama – Ligoninė) teikiant kalinamiesiems asmens sveikatos priežiūros paslaugas, gydančio gydytojo reikalavimo dėl planinės konsultacijos viešojoje asmens sveikatos priežiūros įstaigoje užsakymo vykdymas užtrukdavo nepagrįstai ilgai, todėl kalinamiesiems nebuvo užtikrintas tokios pat kokybės ir lygio gydymo, kaip ir laisvėje esantiems asmenims, principas. Be to, konsultacijų laukimas 4, 6 mėnesius ar net ilgiau galėjo suteikti papildomų psichologinių kančių. Jei konsultacijos būdavo reikalingos darbingumo lygiui nustatyti, atitinkamai nusikeldavo ir sprendimo dėl darbingumo lygio priėmimas.

Pažymėtina, kad tuo metu Ligoninė neturėjo pakankamai specialiai skirtų pajėgų (pareigūnų), vykdančių konvojavimą į viešąsias asmens sveikatos priežiūros įstaigas, todėl per dieną buvo pajėgi organizuoti tik du arba tris konvojus. Atsižvelgęs į Seimo kontrolieriaus konstatuotus pažeidimus, Ligoninės direktorius A. Dubinas kreipėsi į Kalėjimų departamentą dėl galimybės padidinti pareigūnų etatų skaičių. Seimo kontrolierius Kalėjimų departamento direktoriui A. Norkevičiui taip pat siūlė apsvarstyti galimybes spręsti pareigūnų, vykdančių kalinamųjų konvojų į viešąsias asmens sveikatos priežiūros įstaigas, etatų skaičiaus didinimo klausimą.

Džiugu, jog Kalėjimų departamento direktoriaus 2012-07-20 įsakymu Nr. V-252 buvo pakeisti departamentui pavaldžių įstaigų planiniai pareigybių skaičiai: planinis Ligoninės pareigybių skaičius padidintas 9 jaunesniųjų pareigūnų (prižiūrėtojų) etatiniais vienetais (finansavimas šiems etatams skirtas nuo 2013-01-01).

Be to, siekiant laiku organizuoti Ligoninės pacientų planines konsultacijas viešosiose asmens sveikatos priežiūros įstaigose bei būtiną suimtųjų ir nuteistųjų konvojavimą į tokias sveikatos priežiūros įstaigas, Ligoninės direktoriaus 2012-08-09 įsakymu Nr. V-141 buvo patvirtinta kokybės vadybos sistemos procedūros *Planinių konsultacijų į viešąsias asmens sveikatos priežiūros įstaigas užsakymo ir pacientų konvojavimo tvarkos* nauja redakcija.

Kalinamo asmens galimybės įsigyti gydytojo rekomenduotą ortopedinę avalynę

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius tyrė pareiškėjo skundą dėl Laisvės atėmimo vietų ligininės ir Marijampolės PN pareigūnų veiksmų, kuriame buvo nurodoma, jog 2012-04-17 iš Ligoninės jis buvo etapuotas į Vilniaus universiteto Santariškių kliniką gydytojo ortopedo-traumatologo konsultacijai, kurios metu jam buvo rekomenduota dėvėti ortopedinę avalynę. Tačiau Marijampolės PN pareigūnai nesprendžia klausimo dėl ortopedinės avalynės (paduko) jam skyrimo.

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad Ligoninės išduotos epikrizės rekomendacijų gydymui ir darbui skiltyje yra pažymėta: kalinamajam rekomenduojama ortopedinė avalynė. Seimo kontrolierius informuotas, kad į Marijampolės PN „buvo atvykusi ortopedinių gaminių įmonės „[...]“ specialistė, kuri paaiškino, kad už ortopedinių batų dėl potrauminių deformacijų gamybą apmoka teritorinės ligonių kasos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo, todėl buvo priimtas užsakymas. Tačiau tikslinant užsakymą paaiškėjo, kad teritorinės ligonių kasos nuteistųjų nelaiko apdraustais privalomuoju sveikatos draudimu ir minėtų paslaugų nefinansuoja.“ Marijampolės PN direktorius pažymėjo, kad jie neturi galimybės apmokėti nuteistojo ortopedinės avalynės gaminimo išlaidas, nes sveikatos priežiūrai skiriamų pinigų vos pakanka būtiniausiems medikamentams.

Skundo tyrimo metu Seimo kontrolierius kreipėsi į tuomečius Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministrą ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministrą prašydamas pateikti informaciją, kokia tvarka ir iš kokių lėšų nuteistiesiems turi būti kompensuojamos ortopedinės avalynės įsigijimo išlaidos.

Sveikatos apsaugos ministras informavo, kad, vadovaujantis Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 129 straipsnio 1 dalimi, nuteistieji nedraudžiami valstybiniu socialiniu draudimu, o privalomasis sveikatos draudimas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 3 straipsnio 5 punktu, yra viena iš socialinio draudimo rūšių. Atsižvelgiant į tai, kad nuteistieji nėra draudžiami privalomuoju sveikatos draudimu, todėl Sveikatos draudimo įstatymas neįtvirtina prievolės Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis kompensuoti nuteistiesiems asmens sveikatos priežiūros paslaugų, vaistų, medicinos pagalbos priemonių ar ortopedijos techninių priemonių įsigijimo išlaidas. Asmens sveikatos priežiūros paslaugos šiems asmenims teikiamos specializuotose įstaigose, o lėšos šių paslaugų išlaidoms apmokėti skiriamos Teisingumo ministerijai. Atsižvelgęs į tai, sveikatos apsaugos ministras pateikė išvadą, kad nuteistiesiems ortopedijos techninių priemonių įsigijimo išlaidos negali būti kompensuojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 129 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji valstybiniu socialiniu draudimu nedraudžiami [...]“. Minėto kodekso 174 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „laisvės atėmimo bausmę [...] atliekančiam nuteistajam reikalinga specializuota būtinoji medicinos pagalba, kurią suteikti pataisos įstaigų gydymo įstaigose [...] nėra galimybių, gali būti teikiama valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešosiose įstaigose užtikrinant nuteistųjų apsaugą.“

Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo 47 straipsnio 2 dalies 4 punkte nustatyta, kad „valstybės laiduojamai (nemokamai) sveikatos priežiūrai priskiriama teismo ar teisėsaugos institucijų sulaukytų asmenų, kardomojo kalnimo vietose esančių asmenų, nuteistųjų [...] asmens sveikatos priežiūra.“

Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 3 straipsnis nustato socialinio draudimo rūšis, vienas iš jų – sveikatos draudimas, kai draudėjas draudžia sveikatos priežiūros paslaugoms ir kompensacijoms, numatytoms Sveikatos draudimo įstatyme.

Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 6 straipsnio 5, 6 dalyse nustatyta, kad „[...] teismo ar teisėsaugos institucijų sulaikytų asmenų, esančių kardomojo kalnimo vietose, nuteistųjų laisvės atėmimu [...], sveikatos priežiūra apmokama iš valstybės biudžeto lėšų Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Privalomojo sveikatos draudimo fondas disponuoja valstybės biudžeto lėšomis, skirtomis šio straipsnio [...] 5 dalyse nurodytų asmenų privalomajam sveikatos draudimui, ir asmenų, nurodytų šio straipsnio 5 dalyje, sveikatos priežiūros paslaugoms apmokėti, išskyrus, kai šios paslaugos teikiamos Teisingumo [...] ministerijų valdymo srities sveikatos priežiūros įstaigose.“

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2009-03-08 įsakymais Nr. V-195/1R-76 patvirtinto Laisvės atėmimo vietose veikiančių asmens sveikatos priežiūros tarnybų struktūrų, etatų skaičiaus ir darbo tvarkos aprašo 1 punkte nustatyta, kad „laisvės atėmimo vietose veikiančių asmens sveikatos priežiūros tarnybų struktūros, etatų skaičiaus ir darbo tvarkos aprašas skirtas užtikrinti, kad suimtiesiems bei asmenims, atliekantiems arešto ar laisvės atėmimo bausmes, būtų teikiamos tokios pat asmens sveikatos priežiūros paslaugos kaip ir laisvėje esantiems asmenims.“

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006-03-31 įsakymu Nr. V-234 patvirtinto Valstybės paramos ortopedijos techninėms priemonėms įsigyti organizavimo tvarkos aprašo 6 punkte nustatyta, kad „teisę į valstybės paramą ortopedijos techninėms priemonėms įsigyti turi tik Sveikatos draudimo įstatymo nustatyta tvarka privalomuoju sveikatos draudimu apdrausti asmenys.“

Apibendrinę galiojančių teisės aktų nuostatas Seimo kontrolierius pažymėjo, kad nuteistieji nėra draudžiami valstybiniu socialiniu draudimu, asmens sveikatos priežiūros paslaugos šiems asmenims teikiamos specializuotose įstaigose, o lėšos šių paslaugų išlaidoms apmokėti skiriamos Teisingumo ministerijai. Valstybės arba savivaldybių viešosiose sveikatos priežiūros įstaigose nuteistiesiems gali būti teikiama specializuota būtinoji medicinos pagalba, bet tik tuo atveju, jeigu pataisos įstaigų gydymo įstaigose arba areštinesė nėra galimybių suteikti tokią paslaugą, o už šias specializuotas būtinosios medicinos pagalbos paslaugas apmokama iš lėšų, numatytų Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžete, vadovaujantis Sveikatos draudimo įstatymo 6 straipsnio 6 dalimi. Pažymėtina, kad pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus asmenų aprūpinimas ortopedinėmis priemonėmis nepriskirtinas būtinajai medicininei pagalbai. Tačiau, kita vertus, teisės aktai numato, kad nuteistiesiems privaloma užtikrinti tokios pat kokybės ir lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugas kaip ir laisvėje esantiems asmenims.

Seimo kontrolierius atkreipė dėmesį į tai, kad, esant nepakankamam finansavimui, laisvės atėmimo vietų įstaigos neturi galimybių nuteistiesiems (suimtiesiems) užtikrinti to paties lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo kaip laisvėje.

Atsižvelgęs į tai, kas pirmiau išdėstyta, Seimo kontrolierius pareiškė skundą pripažino pagrįstu bei rekomendavo teisingumo ministrui išanalizuoti teisės aktus, reglamentuojančius asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą nuteistiesiems (suimtiesiems), šių paslaugų apmokėjimą, bei spręsti jų tobulinimo klausimą.

Seimo kontrolierius informuotas, kad reaguojant į pateiktas rekomendacijas buvo surengtas Sveikatos apsaugos ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos, Teisingumo ministerijos atstovų bei joms pavaldžių institucijų atstovų susitikimas, kurio metu buvo aptartos problemos, kylančios dėl asmens sveikatos priežiūros paslaugų, suteiktų asmens sveikatos priežiūros įstaigose, nuteistiesiems (suimtiesiems), apmokėjimo. Susitikimo metu buvo nutarta, kad egzistuoja teisinio reglamentavimo trūkumas įgyvendinant Sveikatos draudimo įstatymo 6 straipsnio 5 dalies nuostatas bei iškyla nesutarimai apmokant už minėtiems asmenims suteiktas asmens sveikatos priežiūros paslaugas. Todėl buvo nuspręsta teisinio reglamentavimo tobulinimui inicijuoti tarpžinybinę darbo grupę.

Nepagrįstas neįgaliojo asmens teisių suvaržymas

Į Seimo kontrolierių kreipėsi neįgalus nuteistasis, beveik trejus metus išbuvęs įtrauktas į sąrašus asmenų, kuriems reikalingas dantų protezavimas, atitinkantis įstatymų nustatytus reikalavimus dantų protezavimo paslaugų kompensavimui iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF), tačiau staiga vieną dieną iš to sąrašo buvo išbrauktas, o teikti jam dantų protezavimo paslaugas, apmokant jas iš PSDF, buvo atsisakyta.

Skundo tyrimo metu paaiškėjo, kad Bausmių vykdymo kodekse yra įtvirtinta, jog laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji valstybiniu socialiniu draudimu nedraudžiami, išskyrus įstatymų nustatytą nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinį draudimą. Tačiau Sveikatos draudimo įstatyme reglamentuota, kad apdraustaisiais, kurie draudžiami valstybės lėšomis, laikomi asmenys, teisės aktų tvarka pripažinti neįgaliaisiais. Taigi, vertinant teisės aktus, paaiškėja, kad susidaro dviprasmiška situacija dėl nuteistojo, kuris yra neįgalus, draudimo privalomuoju sveikatos draudimu, kartu ir dėl jo teisės į dantų protezavimą, kompensuojamą iš PSDF biudžeto.

Be to, Seimo kontrolierius taip pat konstatavo, kad nuteistiesiems suteiktos sveikatos priežiūros paslaugos apmokamos iš valstybės biudžeto lėšų, kuriomis disponuoja laisvės atėmimo įstaigos arba PSDF, t. y. Teisingumo ministerijos valdymo srities sveikatos priežiūros įstaigose nuteistiesiems suteiktos sveikatos priežiūros paslaugos apmokamos iš šioms įstaigoms skirtų valstybės biudžeto lėšų, o

valstybės ar savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigose nuteistiesiems suteiktos sveikatos priežiūros paslaugos – iš PSDF disponuojamų valstybės biudžeto lėšų. Tačiau jis pabrėžė, kad valstybėje nėra nustatyta tvarka, kaip sveikatos priežiūra apmokama iš valstybės biudžeto lėšų, nors tokios tvarkos būtinumas įtvirtintas Sveikatos draudimo įstatyme.

Todėl Seimo kontrolierius, siekdamas išvengti teisinio neaiškumo bei teisinio netikrumo prielaidų įvairiai aiškinant teisės aktuose nustatytą teisinį reguliavimą, atkreipė Vyriausybės dėmesį į su negalių nuteistųjų dantų protezavimu susijusias problemas, informavo apie teisinio reguliavimo prieštaravimus bei trūkumus ir siūlė imtis priemonių tai spręsti. Seimo kontrolierius rekomendavo, kad būtina įtvirtinti tvarką, kuri padėtų nustatyti, kaip suimtų ir laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų sveikatos priežiūra apmokama iš valstybės biudžeto lėšų.

Reaguodama į Seimo kontrolieriaus rekomendacijas Vilniaus teritorinė ligonių kasa informavo, kad pareiškėjo pavardė buvo grąžinta į sąrašus asmenų, kuriems reikalingas dantų protezavimas.

Seimo kontrolieriaus rekomendacija dėl tvarkos nustatymo, kaip suimtų ir laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų sveikatos priežiūra apmokama iš valstybės biudžeto lėšų, šiuo metu dar yra analizuojama.

Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybai ne laiku pateikti dokumentai

Seimo kontrolierių įstaigoje gauti kelių kalinamųjų skundai dėl vilkinimo pateikti dokumentus, reikalingus Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybai – nustatytam darbingumo lygiui pratęsti.

Seimo kontrolieriui paprašius paaiškinimų skunduose nurodytais klausimais, Ligoninės direktorius A. Dubinas patikrino visą turimą dokumentaciją, Gydytojų konsultacinės komisijos išvadų registro 2011–2012 m. įrašus, visų Ligoninės gydomuosiuose skyriuose gydytojų turimą dokumentaciją, norint rasti dokumentus, reikalingus pareiškėjų darbingumo lygiui nustatyti. Po nesėkmingos dokumentų Ligoninės kabinetuose paieškos, medicinos statistikai buvo pavesta iš archyvo atnešti nurodytų pacientų gydymo stacionare 2011–2012 m. istorijas, kuriose ir buvo rasti nebaigti užpildyti ir nepasirašyti dokumentai, skirti siųsti į Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybą (arba toliau – NDNT).

Tyrimo metu nustatyta, kad dokumentai, reikalingi pristatyti į NDNT, buvo perduodami Ligoninės chirurgijos skyriaus viršininkui J. Snukiškiui, tačiau jis pareiškėjų istorijose apie nedarbingumo lygio nustatymą nieko neįrašydavo arba įrašydavo, jog nėra gauti NDNT skirti dokumentai.

Ligoninės direktorius A. Dubinas Seimo kontrolierių informavo, kad, vykdydamas administracijos nurodymą, Ligoninės Chirurgijos skyriaus gydytojas chirurgas A. Čech tinkamai užpildė visus reikalingus pareiškėjų darbingumo lygiui nustatyti dokumentus ir šie 2012-03-13 buvo nuvežti ir registruoti NDNT.

Įvertinęs tyrimo metu nustatytas aplinkybes, Seimo kontrolierius padarė išvadą, kad Ligoninės darbuotojai nepagrįstai ilgai tvarkė dokumentus, reikalingus pateikti NDNT – nustatyti pareiškėjų darbingumo lygį, ir taip pažeidė konstitucinę nuostatą, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, taip pat Viešojo administravimo įstatyme įtvirtintus viešojo administravimo principus (objektyvumo, proporcingumo), taip pat Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-08-22 nutarimu Nr. 875, 6 punkte įtvirtintus pagarbos žmogaus teisėms, teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principus. Kaip to pasekmė, pareiškėjo dokumentų parengimo procedūra siekiant nustatyti jo darbingumo lygį užsitęsė nepateisinamai ilgai. Tokie Ligoninės darbuotojų veiksmai vertintini kaip blogas viešasis administravimas ir biurokratizmas.

Skundo tyrimo metu paaiškėjo, kad gydytojas J. Snukiškis nuo 2012-02-13 atleistas iš užimamų pareigų. Atsižvelgęs į tai, Seimo kontrolierius šio mediko tarnybinės atsakomybės klausimo nekėlė.

Tačiau Seimo kontrolierius pažymėjo, kad kiekviena įstaiga, vykdydama pareigą tinkamai tarnauti žmonėms, privalo siekti gero viešojo administravimo ir vengti nereikalingo gaišimo, ir Ligoninės direktoriui A. Dubinui rekomendavo kaip įmanoma greičiau imtis priemonių užtikrinti dokumentų, reikalingų nuteistųjų, suimtųjų darbingumo lygiui nustatyti, parengimą ir pateikimą NDNT per trumpiausią protingą terminą.

Įkalintiems neįgaliesiems nepritaikyta aplinka

Gavęs Kauno tardymo izoliatoriuje (toliau – Kauno TI), Lukiškių TIK, Vilniaus PN ir Laisvės atėmimo vietų ligoninėje laikomų asmenų su negalia skundų dėl nepritaikytos aplinkos, Seimo kontrolierius kreipėsi į Neįgaliųjų reikalų departamentą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, prašydamas įvertinti aplinkos neįgaliesiems pritaikymą šiose įstaigose.

Neįgaliųjų reikalų departamento pateiktais duomenimis, Vilniaus PN, Rasų gatvėje, fizinė aplinka nuteistųjų neįgaliųjų gyvenamojoje vietoje yra pritaikyta tik iš dalies, trūksta techninės pagalbos priemonių, darbuotojų geranoriškumo. Kitose įstaigose nėra kamerų, sanitarinio mazgo ir dušų patalpų, pritaikytų asmenims su sutrikusia judėjimo funkcija.

Seimo kontrolieriui pateiktais duomenimis, Neįgaliųjų reikalų departamentas ne kartą ragino Teisingumo ministeriją, Kalėjimų departamentą ir pataisos įstaigų administraciją planuojant lėšas prioritetą skirti neįgaliųjų nuolatinei sveikatos priežiūrai užtikrinti bei pritaikyti aplinką, užtikrinant neįgaliesiems patekimą į bendrąsias patalpas tiek gyvenamojoje zonoje, tiek už jos ribų.

2012-09-18 įvykusiame susitikime su Kalėjimų departamento pareigūnais Seimo kontrolierius aptarė skunduose iškeltas problemas dėl laisvės atėmimo vietų nepritaikymo asmenims su negalia bei šio klausimo sprendimo galimybes.

3.1.3. Kitos kalinamųjų asmenų teisės

Seimo kontrolieriui tarpininkaujant išspręstas nuteistųjų sutuoktinių trumpalaikio pasimatymo klausimas

Į Seimo kontrolierių kreipėsi Lukiškių TIK bausmę atliekantis nuteistasis dėl nesuteikto pasimatymo su Panevėžio PN laikoma sutuoktine. Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojui lankantis Lukiškių TIK ir aiškinantis skundžiamąsias aplinkybes, pareiškėjas informavo, kad 2011 m. rugsėjo mėn. jis ir jo sutuoktinė kreipėsi į Laisvės atėmimo vietų ligoninės administraciją, kur tuo metu gydėsi sutuoktinė, su prašymais skirti pasimatymą, tačiau prašymai nebuvo patenkinti.

Pareigūnai Seimo kontrolierių informavo, kad pareiškėjo prašymai nebuvo patenkinti, kadangi Bausmių vykdymo kodeksas nenumato susituokusiems nuteistiesiems teisės į trumpalaikius pasimatymus.

Pažymėtina, kad Bausmių vykdymo kodekso 94 straipsnio 6 dalyje numatyta, jog nuteistiesiems sutuoktiniams, kurie abu atlieka laisvės atėmimo bausmę, per metus gali būti suteikiami du ilgalaikiai pasimatymai. Šių pasimatymų vietą nustato pataisos įstaigų, kuriose sutuoktiniai atlieka bausmes, direktoriai. Nuteistųjų pervežimo išlaidas apmoka patys nuteistieji.

Pažymėtina, kad, pagal Bausmių vykdymo kodekso 94 straipsnio 3 dalį, nuteistojo pageidavimu vienas ilgalaikis pasimatymas gali būti pakeistas dviem trumpalaikiais pasimatymais arba dviem telefoniniais pokalbiais. Taigi, nuteistieji sutuoktiniai, pagal priskirtą grupę ir laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietą turintys teisę į ilgalaikį pasimatymą, turi teisę jį pakeisti į trumpalaikius pasimatymus, todėl negalima sutikti su pareigūnų nuomone, kad Bausmių vykdymo kodeksas nenumato susituokusiems nuteistiesiems teisės į trumpalaikius pasimatymus.

Seimo kontrolierius, įvertinęs nurodytą teisinį reguliavimą, priėjo prie išvados, kad nėra pagrindo neleisti sutuoktiniams, kurie abu atlieka laisvės atėmimo bausmę, turėti trumpalaikių pasimatymų, todėl, naudodamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatyme įtvirtinta tarpininkavimo teise, pasiūlė Ligoninės direk-

toriu ir Lukiškių TIK direktoriui kartu su Kalėjimų departamento vadovybe apsvarstyti galimybę teikti pareiškėjui ir jo sutuoktinei trumpalaikius pasimatymus, pavyzdžiui, sutuoktinės hospitalizavimo Ligoninėje metu.

Į Seimo kontrolieriaus siūlymą buvo atsižvelgta: Kalėjimų departamento direktorius A. Norkevičius informavo, kad, atsižvelgdamas į Bausmių vykdymo kodekse numatytą galimybę nuteistojo pageidavimu vieną ilgalaikį pasimatymą pakeisti dviem trumpalaikiais pasimatymais arba dviem telefoniniais pokalbiais, neprieštarauja, jog nuteistiems sutuoktiniams, kurie abu atlieka laisvės atėmimo bausmę, būtų suteikiami trumpalaikiai pasimatymai, jeigu pervežimo išlaidas apmoka patys nuteistieji. Ligoninės direktorius A. Dubinas informavo, kad gydymo įstaigos administracija pritaria šiai nuomonei ir pareiškėjui suteiks pasimatymą su sutuoktine. Lukiškių TIK vadovas pranešė, kad nuteistiems sutuoktiniams bus suteikiami trumpalaikiai pasimatymai, jei pervežimo išlaidas apmokės patys nuteistieji.

Kalinamųjų asmenų atskiro laikymo pažeidimas

Seimo kontrolierius tyrė kalinamojo asmens skundą dėl Kauno TI pareigūnų veiksmų, kuriame buvo teigiama, kad jis buvo etapuotas į Kauno TI ir laikomas kameroje su asmenimis, sergančiais atvira tuberkuliozės forma. Pareiškėjas teigė, jog iš karto informavo pareigūnus, kad jis negali būti laikomas vienoje kameroje su atvira tuberkulioze sergančiais asmenimis, tačiau nebuvo imtasi jokių priemonių.

Skundo tyrimo metu Kauno TI direktorė Živilė Mikėnaitė Seimo kontrolierių informavo, kad pareiškėjas iš Ligoninės į Kauno TI atvyko 2012-02-09 ir buvo paskirtas į vieną kamerą su kitu kalinauoju, kuris bausmę atlieka Ligoninėje ir kuriam nustatyta atviros plaučių tuberkuliozės diagnozė, skiriamas gydymas. Seimo kontrolierius informuotas, kad į vieną kamerą pareiškėjas ir sergantysis buvo paskirti Kauno TI Sveikatos priežiūros tarnybos gydytojui A. Mišauskui neįvertinus sergančiojo sveikatos būklės ir klaidingai informavus Vidaus tyrimų skyriaus pareigūnus dėl galimybės laikyti šiuos nuteistuosius kartu.

Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 11 punkte nustatyta, kad suimtieji ir nuteistieji asmenys, sergantys aktyvia plaučių tuberkulioze, arba pagal gydytojų išvadas – laikomi atskirai nuo kitų suimtųjų ir nuteistųjų. Pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002-06-13 įsakymu Nr. 278 patvirtintą „Pavojingų ir ypač pavojingų užkrečiamųjų ligų, dėl kurių ligoniai, asmenys, įtariami, kad serga pavojingomis ar ypač pavojingomis užkrečiamosiomis ligomis, asmenys, turėję sąlytį, ar šių ligų sukėlėjų nešiotojai turi būti hospitalizuojami ir (ar) izoliuojami, tiriami ir (ar) gydomi privalomai, sąrašą“ tuberkuliozė yra laikoma užkrečiama liga.

Kauno TI administracija skundo tyrimo metu ėmėsi veiksmų, t. y. dėl Sveikatos priežiūros tarnybos gydytojo A. Mišausko galimai padaryto tarnybinio nusižengimo atliko tarnybinį patikrinimą. Tarnybinio patikrinimo išvadoje nurodyta, kad Kauno TI Sveikatos priežiūros tarnybos gydytojas A. Mišauskas aplaidžiai vykdė savo pareigas, nes 2012-02-09, vykdydamas Sveikatos priežiūros tarnybos gydytojo fizinio pareigas, neįvertino Kauno TI buvusio sergančio nuteistojo sveikatos būklės, dėl ko į įstaigą atvykęs pareiškėjas buvo paskirtas į vieną kamerą su atvira tuberkuliozės forma sergančiu nuteistuojau, ir tuo pažeidė Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 11 punktą, Darbo kodekso 228 straipsnį, Kauno TI Sveikatos priežiūros tarnybos gydytojo fizinio pareigybės aprašymo 8 punkto nuostatas. Gydytojui A. Mišauskui Kauno TI direktorės įsakymu buvo skirta drausminė nuobauda.

Pavėluotas pinigų pervedimas į kalinamojo asmens sąskaitą

Seimo kontrolierių įstaigoje buvo gautas pareiškėjo skundas dėl galimai netinkamų Pravieniškių PNAK pareigūnų veiksmų, kuriame buvo nurodyta, kad 2012-05-11 iš Pravieniškių PNAK jis buvo etapuotas į Lukiškių TIK. Pravieniškių PNAK 1-ojoje valdyboje, jo sąskaitoje, buvo pinigų, kurie turėjo būti pervesti į sąskaitą Lukiškių TIK. Tačiau šie pinigai nepervesti į jo sąskaitą Lukiškių TIK, dėl šios priežasties asmuo negalėjo įsigyti būtiniausių prekių.

Skundo tyrimo metu buvo nustatyta, kad Buhalterinės apskaitos skyriaus buhalterė pavėluotai išsiuntė pareiškėjui priklausančius asmeninius pinigus į Lukiškių TIK. Pagal galiojančią tvarką, pareiškėjo pinigines lėšas turėjo būti išsiųstos į Lukiškių TIK iki 2012-05-14, todėl Buhalterinės apskaitos skyriaus buhalterė padarė darbo drausmės pažeidimą, t. y. nustatytu laiku nepervedė piniginių lėšų į nuteistojo sąskaitą, ir tuo pažeidė Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2007-12-18 įsakymu Nr. V-372 patvirtinto „Nuteistųjų ir suimtųjų asmeninėse sąskaitose esančių lėšų siuntimo tvarkos aprašo“ 2.4 punktą. Už šį darbo drausmės pažeidimą Pravieniškių PNAK direktoriaus V. Ceslevičiaus 2012-07-19 įsakymu Nr. P-244 Buhalterinės apskaitos skyriaus buhalterei paskirta drausminė nuobauda – pastaba.

Atsižvelgiant į tai, kad skundo tyrimo metu kalta pareigūnė buvo nubausta, o pareiškėjas Seimo kontrolieriui pranešė, kad po atlikto tyrimo dėl pinigų pervedimo minėtai įstaigai pretenzijų neturi, Seimo kontrolieriaus rekomendacijos nebuvo teiktos.

Lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos problemos

Seimo kontrolierius ištyrė pareiškėjo skundą dėl Alytaus PN veikiančios Lygtinio paleidimo komisijos (toliau – Komisija) darbo. Pareiškėjas skunde nurodė, kad Komisija 2012-09-05 sprendimu atmetė jo prašymą dėl lygtinio paleidimo taikymo. Tuo tarpu Kėdainių probacijos skyrius, pagal

pareiškėjo nurodytą adresą, gyvenamąsias sąlygas tikrino 2012-09-20, t. y. po to, kai Komisija buvo priėmusi sprendimą netaikyti pareiškėjui lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos.

Iš skundo tyrimui Alytaus PN direktoriaus K. Jasmonto pateiktų dokumentų buvo nustatyta, kad pareiškėjo prašymas dėl lygtinio paleidimo taikant intensyvią priežiūrą Alytaus PN gautas ir užregistruotas 2012-08-17. Alytaus PN direktorius apie planuojamą pareiškėjo paleidimą 2012-08-27 pranešimu informavo Kėdainių probacijos skyrių ir nurodė, jog pareiškėjas sutinka, kad jam būtų taikoma intensyvi priežiūra. Komisija, išnagrinėjusi pareiškėjo prašymą ir pateiktą dokumentinę medžiagą, 2012-09-05 nutarimu Nr. 94-77 „Dėl lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos“ nutarė pareiškėjo prašymą atmesti ir netaikyti lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos.

Pažymėtina, kad po Komisijos sprendimo priėmimo Alytaus PN direktorius 2012-09-06 pranešimu kartotinai kreipėsi į Kėdainių probacijos tarnybą, prašydamas atsiųsti pranešimą dėl galimybės lygtinai paleistam pareiškėjui taikyti intensyvią priežiūrą, ištirti šio asmens socialinę aplinką ir kt. Alytaus PN direktorius Seimo kontrolierių informavo, kad į Kėdainių probacijos tarnybą buvo kreiptasi kartotinai, nes iš minėtos tarnybos nebuvo gautas atsakymas į 2012-08-27 pranešimą.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 157 straipsnio 2 dalis nustato sąlygas, kada nuteistieji gali būti paleidžiami lygtinai iš pataisos įstaigos, pavyzdžiui, jeigu nuteistasis atliko vieną trečdajį paskirtos laisvės atėmimo bausmės, bet ne mažiau kaip 4 mėnesius – nuteistieji už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus, kuriems paskirta bausmė neviršija šešerių metų, kiti nuteistieji, kuriems paskirta bausmė neviršija trejų metų laisvės atėmimo, taip pat nepilnamečiai ir kt. Minėto straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad šio straipsnio 2 dalyje nurodyti nuteistieji, sutinkantys, kad jiems būtų taikoma intensyvi priežiūra, gali būti lygtinai paleisti iš pataisos įstaigų likus šešioms mėnesiams iki jų galimo lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų vadovaujantis šio straipsnio 2 dalimi.

Taigi, šiuo metu galiojantys teisės aktai numato dvi galimybes, t. y. nuteistiesiems gali būti taikomas lygtinis paleidimas ar lygtinis paleidimas taikant intensyvią priežiūrą.

Skundo tyrimo metu Seimo kontrolierius konstatavo, kad pareiškėjo prašymas dėl lygtinio paleidimo taikant intensyvią priežiūrą Alytaus PN gautas 2012-08-17. Alytaus PN direktorius 2012-08-27 apie tai informavo Kėdainių probacijos skyrių. Tačiau buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad minėtame pranešime tik buvo nurodyta, jog pareiškėjas sutinka, kad jam būtų taikoma intensyvi priežiūra, tačiau pranešime Kėdainių probacijos skyriaus nebuvo prašoma ištirti pareiškėjo socialinę aplinką ar kitas aplinkybes, galinčias padėti individualizuoti probacijos sąlygas. Tyrimo metu taip pat buvo konstatuota, kad pareiškėjo prašymas Komisijoje buvo svars-

tomas kaip prašymas taikyti lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigos, o ne kaip prašymas taikyti lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigos taikant intensyvią priežiūrą. Todėl, Seimo kontrolierius nuomone, Alytaus PN kartotinis kreipimasis į Kėdainių probacijos skyrių dėl galimybės lygtinai paleistam iš pataisos namų pareiškėjui taikyti intensyvią priežiūrą, ištirti šio asmens socialinę aplinką, taip pat kitas aplinkybes, buvo betikslis.

Pareiškėjo skundas dėl Alytaus PN veikiančios Komisijos darbo buvo pripažintas pagrįstu. Atsižvelgęs į tai Seimo kontrolierius atkreipė Alytaus PN direktoriaus dėmesį į pažymoje nurodytus teisės aktų pažeidimus. Šią pažymą Seimo kontrolierius taip pat pateikė Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos.

Kalėjimų departamento direktorius A. Norkevičius Seimo kontrolierių informavo, kad atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus pažymoje nurodytus teisės aktų pažeidimus bei siekiant užtikrinti tinkamą teisės aktų, reglamentuojančių nuteistųjų lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigos, laikymąsi, Kalėjimų departamentas pavaldžioms įstaigoms pateikė išaiškinimą dėl 2012-05-18 Kalėjimų departamento direktoriaus įsakymu Nr. V-176 patvirtintos Nuteistųjų paleidimo iš laisvės atėmimo vietų parengiamojo darbo instrukcijos 6 punkto taikymo, t. y. probacijų tarnyboms buvo išaiškinta, kad „pranešimo apie rengiamą paleisti pirma laiko iš laisvės atėmimo vietos asmenį, sutinkantį, kad būtų taikoma intensyvi priežiūra, gavimas probacijos tarnyboje laikytinas ne informaciniu pranešimu, o dokumentu, kuriuo pagrindu atliekamas asmens socialinės aplinkos tyrimas.“

3.2. DĖL TEISĖS Į TINKAMĄ VIEŠĄJĮ ADMINISTRAVIMĄ PAŽEIDIMO

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme yra pateikta viešojo administravimo sąvoka bei išdėstyti viešojo administravimo principai.

Viešasis administravimas – įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojama viešojo administravimo subjektų veikla, skirta įstatymams ir kitiems teisės aktams įgyvendinti: administracinių sprendimų priėmimas, įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolė, įstatymų nustatytų administracinių paslaugų teikimas, viešųjų paslaugų teikimo administravimas ir viešojo administravimo subjekto vidaus administravimas (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnis).

Tam, kad viešasis administravimas būtų laikomas tinkamu, viešojo administravimo subjektai savo veikloje turi laikytis viešojo administravimo principų: įstatymo viršenybės; objektyvumo; proporcingumo; nepiktnaudžiavimo valdžia; tarnybinio bendradarbiavimo; efektyvumo; subsidiarumo; „vieno langelio“.

Su tinkamu viešuoju administravimu siejasi pasitikėjimas valdžia ir atskiriomis jos institucijomis, demokratija ir net pačia valstybe. Viešojo administravimo subjektai yra tarpinė grandis tarp piliečių ir politinės valdžios. Piliečiai, spręsdami įvairius reikalus, pirmiausia susiduria ne su aukščiausia valdžia, bet su atitinkamas funkcijas vykdančiais viešojo administravimo subjektais, kurie, būdami tarp politinės valdžios ir piliečių, turi jausti didelę atsakomybę. Jiems privalu tinkamai atstovauti piliečių interesams ir kartu įgyvendinti numatytą politiką.

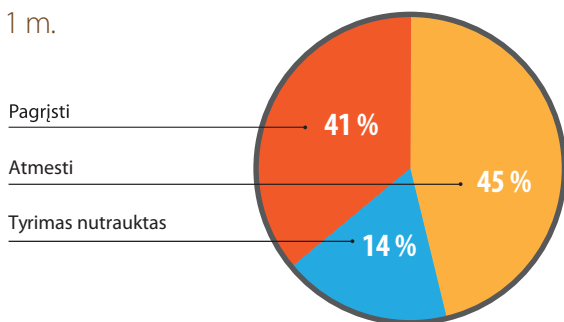
Viešojo administravimo sistema ir valstybės tarnautojai turi garantuoti piliečių ir kitų asmenų teisę į teisingą ir nešališką jų pareiškimų nagrinėjimą viešojo administravimo institucijose bei pagrįstą jų sprendimą ir galimybę priimtą sprendimą apskųsti.

Seimo kontrolieriaus priimti sprendimai dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimo

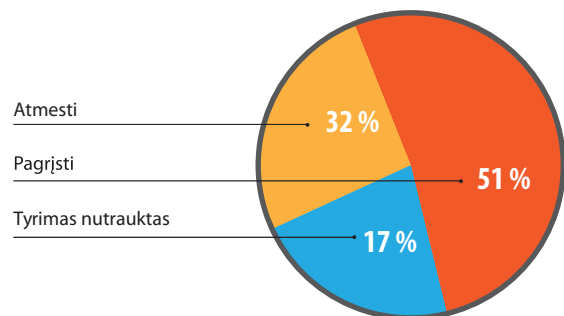
2012 metais iš esmės išnagrinėti skundai dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimo sudarė 24 proc. bendro skundų skaičiaus, o 2011 m. – 25,5 procento.

Žemiau pateiktose diagramose parodyta, kiek skundų, kurie buvo išnagrinėti iš esmės, buvo pripažinti pagrįstais, kiek skundų buvo atmesta ir kiek iš jų tyrimas buvo nutrauktas. Kaip matyti, 2012 m. pagrįstais buvo pripažinta 10 proc. skundų mažiau nei 2011 metais. Tai leidžia teigti, kad valstybės institucijose gerėja viešasis administravimas.

2011 m.

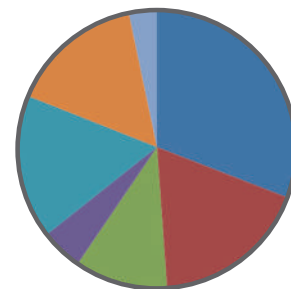

2012 m.

Skundų dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą problematika

- Netinkamas skundo ir prašymo išnagrinėjimas **31 %**
- Prašymų nagrinėjimo terminų pažeidimas **18 %**
- Teisės akto nevykdymas **16 %**
- Galiojančių teisės aktų prieštaravimai, trūkumai **10 %**
- Kiti klausimai **17 %**
- Teisės gauti informaciją pažeidimas **5 %**
- Netinkamas teisės akto taikymas **3 %**

Žemiau pateikiamos reikšmingesnių iš esmės išnagrinėtų skundų dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimo (pagal problematiką) santraukos.

3.2.1. Teisės akto nevykdymas

Ar vėjo jėgainės gali taikyti fiksuotą elektros energijos supirkimo tarifą ir naudotis Europos Sąjungos parama

Pareiškėja skunde nurodė, kad Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos (toliau vadinama – NMA) iš jos vadovaujamos įmonės reikalauja raštu įsipareigoti nesinaudoti vėjo jėgainėms taikomu fiksuotu elektros energijos supirkimo tarifu, nustatytu Valsstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2008-02-21 nutarimu Nr. O3-27, kadangi, NMA teigimu, tai yra draudžiama. Nepaisant to, tokiems teiginiams patvirtinti NMA nenurodė jokie tokie draudimai įtvirtinančio teisės akto. NMA taip pat teigė, kad neįvykdžiusi NMA reikalavimo įmonė bus laikoma pažeidusia paramos sutarties sąlygas, o NMA turės teisę sumažinti paramą, jos neskirti, ją susigrąžinti ir nutraukti sutartį.

Pareiškėjos nuomone, NMA nepagrįstai vilkina Europos Sąjungos (toliau vadinama – ES) paramos lėšų išmokėjimą jos vadovaujamai įmonei pagal Kaimo plėtros programos priemonę, skirtą remti elektros energijos gamybą iš atsinaujinančių energijos išteklių.

Atlikus skunde nurodytų aplinkybių tyrimą buvo konstatuota, kad NMA, neturėdama teisinio pagrindo, teigia, kad fiksuotas tarifas ir investicinė ES parama pagal Paramos sutartį kartu negali būti taikomi, taip pat, neturėdama teisinio pagrindo, teigia pareiškėjai: jeigu įmonė pasinaudos Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 20 straipsnyje numatytais skatinimo priemonėmis, pažeis Paramos sutarties 27.15 punkto nuostatas. Pagal Paramos sutarties 27.15 punktą: „Sutarties pažeidimas gali būti nustatomas tuomet, kai Paramos gavėjas neužtikrina, kad išlaidos, kurioms finansuoti buvo prašoma

Paramos, nebūtų finansuojamos iš kitų nacionalinių programų ir EB fondų.“ Pareiškėja užtikrino, kad išlaidos, kurioms finansuoti buvo prašoma Paramos, nebus finansuojamos iš kitų nacionalinių programų ir Europos Bendrijos fondų. Pagal Paramos sutartį pareiškėja neturėjo įsipareigoti nesinaudoti fiksuotu tarifu.

Seimo kontrolieriaus nuomone, draudimas kartu teikti investicinę ES paramą pagal Paramos sutartį ir fiksuotą tarifą turi būti įtvirtintas teisės aktuose, Paramos sutartyje arba teisės aktuose turėtų būti nurodyta, kad pasinaudojus ES parama pagal Paramos sutartį nebus galima gauti jokios kitos paramos priemonės, finansuojamos valstybės lėšomis.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2004-01-26 nutarime yra pasisakęs, kad vienas iš esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra teisinis tikrumas ir teisinis aiškumas: „teisinis reguliavimas privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių.“ Seimo kontrolierius pareiškėjos skundą pripažino pagrįstu.

Viešojo intereso gynimas teisme dėl galimai neteisėto miško sklypo išbraukimo iš valstybinės reikšmės miškų plotų

Į Seimo kontrolierių kreipėsi pareiškėjai dėl 0,1968 ha žemės sklypo galimai neteisėto išbraukimo iš valstybinės reikšmės miškų plotų.

Pareiškėjai skunde nurodė, kad žemės sklypas buvo priskirtas valstybinės reikšmės miškų plotams, tačiau vėliau, Aplinkos ministerijos teikimu, šis sklypas buvo išbrauktas iš valstybinės reikšmės miškų plotų ir Vilniaus apskrities viršinininko 2008 m. sprendimu grąžintas natūra buvusiems savininkams.

Pareiškėjai skunde kėlė klausimą, kaip miesto, kartu ir valstybinės reikšmės, miškas, kuris yra ir buvo minėtame sklype, galėjo būti išbrauktas iš valstybinės reikšmės miškų plotų ir grąžintas buvusiems savininkams, kai teisės aktuose yra aiškiai nurodyta, jog miestų miškai yra valstybės išperkami ir neprivatizuojami.

Pareiškėjai teigė, jog sklype auga daugiau nei 0,10 ha ploto brandžių medžių miškas, sklypui (0,1625 ha plotui) nustatytos specialiosios naudojimo sąlygos – „Saugotini želdiniai (medžiai ir krūmai, augantys ne miškų ūkio paskirties žemėje)“. Tokia teritorija priskirtina valstybės išperkamai žemei.

Pareiškėjai prašė Seimo kontrolieriaus siūlyti prokurorui įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo.

Seimo kontrolierius, atlikęs skunde nurodytą aplinkybių tyrimą, nustatė, kad VĮ Valstybinis miškotvarkos institutas, 2006–2007 metais, pažeisdamas teisės aktų nuostatų reikalavimus, tai yra neįvertinęs

situacijos vietoje, nusprendė, kad skunde nurodytas žemės sklypas neatitinka pagal Miškų įstatymą miško sąvokai keliamų reikalavimų, ir pasiūlė šį sklypą išbraukti iš valstybinės reikšmės miškų plotų, kas ir buvo LR Vyriausybės padaryta.

Skundo tyrimo metu taip pat buvo konstatuota, kad 1999–2000 metais žemės sklypas to paties VĮ Valstybinio miškotvarkos instituto buvo inventorizuotas miško plotu (0,2 ha), o 2012 m. rugsėjo mėnesį Seimo kontrolieriaus prašymu aplinkos ministro sudaryta komisija, dalyvaujant Seimo kontrolieriaus patarėjams, nuvykusi į vietą, nustatė, kad nurodytas žemės sklypas atitinka Lietuvos Respublikos miškų įstatyme miškui nustatytus reikalavimus.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2007-09-06 nutarime konstatavo, kad „nepaisant to, ar Vyriausybė tam tikrus miestų miškus formaliai yra priskyrusi valstybinės reikšmės miškams, miestų miškai pagal Miškų įstatymą yra valstybinės reikšmės miškai.“ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnis ir Lietuvos Respublikos miškų įstatymo 4 straipsnis skelbia, kad valstybinės reikšmės miškai išimtinę nuosavybės teise priklauso Lietuvai Respublikai.

Seimo kontrolierius pažymėjo, kad dėl VĮ Valstybinio miškotvarkos instituto pareigūnų biurokratizmo buvo padaryta žala valstybei, tai yra miesto miškas nepagrįstai buvo išbrauktas iš valstybinės reikšmės miškų plotų, ir pasiūlė generaliniam prokurorui imtis priemonių, kad prokurorai, įvertinę visus dokumentus, susijusius su žemės sklypo išbraukimu iš valstybinės reikšmės miškų plotų, ir nustatę pažeidimus, teisės aktų nustatyta tvarka kreiptųsi į teismą dėl viešojo intereso gynimo siekiant kompensuoti valstybei padarytą žalą, tai yra, kad miesto miškas išimtinę nuosavybės teise turi priklausyti Lietuvai Respublikai. Vilniaus apygardos prokuratūra kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą dėl viešojo intereso gynimo.

Nepagrįstas atsisakymas išduoti Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinantį dokumentą

Seimo kontrolierius gavo Lietuvos Respublikos piliėtės, gyvenančios Olandijoje, skundą dėl Lietuvos Respublikos ambasados Nyderlandų karalystėje pareigūnų veiksmų sprendžiant nepilnamečio sūnaus Lietuvos Respublikos pilietybės klausimą. Pareiškėja nurodė, kad dėl sūnaus, gimusio 2011 metų kovo mėnesį, Olandijoje, Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinančio dokumento išdavimo kreipėsi į Lietuvos Respublikos ambasadą Nyderlandų karalystėje, tačiau ambasados darbuotojai atsisakė priimti prašymą išduoti pasą ir pareikalavo pateikti pažymą apie sūnaus turimą kitos valstybės pilietybę (šiuo atveju – Lenkijos, nes vaiko tėvas yra Lenkijos pilietis). Pareiškėja kreipėsi į Lenkijos ambasadą su prašymu išduoti pažymą apie sūnaus turimą Lenkijos pilietybę, tačiau Lenkijos Respublikos ambasada pareiškė neteikianti tokių pažymų.

Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo, priimto 2010-12-02 (įsigaliojusio 2011-04-01), (toliau vadinama – Pilietybės įstatymas) 45 straipsnio 11 dalyje nustatyta, kad nuo 2008-07-22 iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos gimę vaikai, kurių tėvai ar vienas iš jų vaiko gimimo metu buvo Lietuvos Respublikos piliečiai, nesvarbu, ar vaikas gimė Lietuvos Respublikos teritorijoje ar už jos ribų ir ar gimdamas įgijo kitos valstybės pilietybę, ar ne, laikomi Lietuvos Respublikos piliečiais, įgijusiai Lietuvos Respublikos pilietybę gimstant.

Skundo tyrimo metu buvo nustatyta, kad Pilietybės įstatymo 45 straipsnio 11 dalies nuostatą Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ir Vidaus reikalų ministerija aiškina skirtingai. Migracijos departamento nuomone, reikalavimas pateikti dokumentą ar pažymą apie kitos valstybės pilietybės turėjimą yra pagrįstas, kadangi Pilietybės įstatymo 45 straipsnio 11 dalyje nurodytas vaikas užsienio valstybės pilietybę ir Lietuvos Respublikos pilietybę galės turėti visą laiką, bet tik tuo atveju, jeigu tas abi pilietybes įgijo gimdamas. Vidaus reikalų ministerija nurodė, kad sprendžiant dėl vaiko, kurio bent vienas iš tėvų yra Lietuvos Respublikos pilietis, pilietybės, nėra pagrindo reikalauti iš asmens pateikti dokumentų, ar vaikas gimimu įgijo kitos valstybės pilietybę ar ne, nes pagal Pilietybės įstatymu nustatytą reguliavimą vaikas, kurio bent vienas iš tėvų yra Lietuvos Respublikos pilietis, gimdamas įgyja Lietuvos Respublikos pilietybę, nepriklausomai nuo to, ar jis gimimu įgijo ir kitos valstybės pilietybę.

Seimo kontrolierius atkreipė atsakingų institucijų dėmesį, kad Lietuvos Respublikos pilietybės klausimų sprendimo tvarką reglamentuoja tik Pilietybės įstatymas (Migracijos departamentas yra parengęs Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektą, kurį priėmus bus patvirtintas Lietuvos Respublikos pilietybės dokumentų rengimo tvarkos aprašas, tačiau iki šiol jis nėra priimtas), kuriame nėra numatyta, kad, sprendžiant Pilietybės įstatymo 45 straipsnio 11 dalyje nurodyto vaiko pilietybės klausimą, turėtų būti pateikta pažyma apie kitos valstybės pilietybės įgijimą. Todėl Seimo kontrolierius konstatavo, kad ambasados pareigūnų reikalavimas pateikti dokumentus apie asmens teisę į kitos valstybės pilietybę (kitos valstybės pilietybės įgijimą), kurių pateikimo nenumato teisės aktai, laikytinas biurokratizmu.

Vidaus reikalų ministerija, vykdydama Seimo kontrolieriaus rekomendaciją, pavedė Migracijos departamentui, Gyventojų registro tarnybai ir Policijos departamentui pagal kompetenciją užtikrinti, kad būtų vykdomi teisės aktų reikalavimai dėl dokumentų, pateiktinų pagal Pilietybės įstatymo 45 straipsnio 11 dalį sprendžiant Lietuvos Respublikos pilietybės klausimus dalį.

Atsižvelgdamas į Seimo kontrolieriaus rekomendacijas bei vidaus reikalų ministro nurodymą Migracijos departamentas parengė Policijos departamentui, Gyventojų registro tarnybai ir Užsienio reikalų ministerijos Konsuliniam departamentui patikslintą rekomendaciją dėl Pilietybės įstatymo 45 straipsnio 11 dalies nuostatų įgyvendinimo, kurioje nurodė, kad sprendžiant vaiko, kurio bent vienas iš tėvų jo

gimimo metu buvo Lietuvos Respublikos pilietis, pilietybės klausimą, nėra pagrindo reikalauti iš asmens pateikti dokumentų, įrodančių, ar vaikas gimimu įgijo kitos valstybės pilietybę, ar neįgijo.

3.2.2. Teisės gauti informaciją pažeidimas

Įstatymas suteikia teisę asmeniui iš valdžios įstaigų gauti ne tik su juo susijusių informaciją

Seimo kontrolierius gavo pareiškėjo skundą dėl Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – Darbo inspekcija) bei jos Šiaulių skyriaus darbuotojų biurokratizmo atsisakant suteikti pareiškėjo prašomą informaciją.

Atlikus skunde nurodytą aplinkybių tyrimą, buvo konstatuota, kad pagrindinis Lietuvos Respublikos įstatymas, reguliuojantis piliečių teisę gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, yra Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas (toliau vadinama – TGIĮ). Pagal jo 1 straipsnio 1 ir 2 dalis, yra užtikrinama teisė asmenims gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, sudaromos palankios sąlygos ne tik gauti informaciją, tačiau ir ją panaudoti komerciniams ar nekomerciniams tikslams. Pagal to paties įstatymo 7 straipsnio 1 dalį, pareiškėjas turi teisę gauti privačią informaciją apie save, o tai reiškia, kad TGIĮ normos yra išskirtinai taikomos ne tik asmeniui, besikreipiančiam dėl asmeninės informacijos gavimo, tačiau ir tuomet, kai siekiama gauti įvairią informaciją, kuria disponuoja valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos. Taip pat buvo pažymėta, jog nurodyto TGIĮ 1 straipsnio 3 dalyje yra nustatytas baigtinis sąrašas, kuomet valstybės ir savivaldybių institucijos neteikia asmenims jų prašomos informacijos. Darbo inspekcija, neteikdama pareiškėjui jo prašomos informacijos, remėsi vienu iš baigtinio sąrašo punktų, t. y. TGIĮ 1 straipsnio 3 dalies 6 punktu, kuriame įtvirtinta, kad yra neteiktina ta informacija, kuri yra įstatymais pripažįstama kaip neteiktina dėl nacionalinio ar visuomeninio saugumo, šalies gynybos interesų, statistinių duomenų panaudojimo apribojimo arba kuri sudaro valstybės, tarnybos, komercinę, profesinę, banko paslaptį bei kitais įstatymų nustatytais atvejais. Kaip pagrindą kitais įstatymų nustatytais atvejais neteikti informacijos Darbo inspekcija nurodo Valstybinės darbo inspekcijos įstatymo (toliau vadinama – VDIĮ) 9 straipsnio 2 dalies 8 punktą, kuriame įtvirtinta, kad Darbo inspekcijos inspektoriai privalo saugoti ir neatskleisti valstybės, darbdavių komercinę paslaptį sudarančios informacijos, kurią jie sužinojo atlikdami tarnybines pareigas. Neteikiant pareiškėjui informacijos nurodomas šis Darbo inspekcijos pagrindinis argumentas: tai yra juridinio asmens komercinė paslaptis, kurios nevalia atskleisti tretiesiems asmenims, neturintiems teisės sužinoti tokios informacijos, ir pan. Pažymėtina, kad pagrindinis komercinės paslapties turinio ir teisinių santykių reguliavimo šaltinis Lietuvoje yra Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau vadinama – CK), kurio 1.116 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kas yra laikytina komercinės paslapties objektu, ir pateikti kriterijai, kurie

keliami informacijai, kad ši būtų traktuojama ir saugoma kaip bendrovės komercinė paslaptis. Šio įstatymo straipsnyje nurodyti konkretūs požymiai, sudarantys bendrovės komercinę paslaptį: a) informacija turi turėti tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys; b) informacija neturi būti viešai prieinama dėl informacijos savininko (patikėtinio) pastangų išsaugoti jos slaptumą. Taigi taip įstatymų leidėjas apibrėžia informaciją, kuriai taikoma apsauga ir kuri galėtų būti pripažįstama kaip bendrovės komercinė paslaptis, todėl galima teigti, kad informacija, kurią bendrovė laiko komercine (gamybine) paslaptimi, turi būti slapta, labai svarbi ir identifikuojama tam tikrais požymiais. Pareiškėjui tebuvo nurodyta, kad jo prašoma informacija laikytina komercine paslaptimi, tačiau konkrečiai ir aiškiai neapibrėžta, kokiais požymiais vadovaujantis nuspręsta, kad būtent ši informacija yra bendrovės komercinė paslaptis.

Pagal TGIĮ 15 straipsnio 1 dalį, pareiškėjui prašant informacijos, kurios tam tikra dalis priklauso informacijai, apibrėžtai šio įstatymo 1 straipsnio 3 dalies 1–8 punktuose, yra teikiama tik ta informacijos dalis, kuri nėra nustatyta pirmiau minėto įstatymo straipsnyje. Kaip matyti iš prašymo, pateikto Darbo inspekcijos Šiaulių skyriui, pareiškėjas jame nurodė 3 klausimus, į kuriuos siekia gauti atsakymus (informaciją): a) „informaciją apie projekto įgyvendinimo metu atliktus patikrinimus“; b) „informaciją apie projekto vykdytojams ar kitiems asmenims nustatytus įpareigojimus, draudimus, paskirtas nuobaudas ar kitas poveikio priemones“; c) „faktinių duomenų patikrinimo aktų, kitų patikrinimo aktų ir dokumentų kopijas“.

Tiek Darbo inspekcijos Šiaulių teritorinis skyrius, tiek Darbo inspekcija pareiškėjui pateiktuose atsakymuose nurodė, kaip jau buvo išaiškinta pirmiau, kad absoliučiai visa jo prašoma informacija yra laikytina bendrovės komercine paslaptimi bei kad pareiškėjas (Darbo inspekcijos ir jos Šiaulių skyriaus darbuotojų teigimu) turi teisę gauti tik tokią informaciją, kuri yra išimtinai susijusi su jo asmeniu.

Pareiškėjui teikti atsakymai buvo neišsamūs ir nekonkretūs, kadangi juose nurodyti tik teisės aktų pavadinimai ir jų normos, reguliuojančios atitinkamus teisinius santykius, kuriomis remiantis, pasak Darbo inspekcijos ir Darbo inspekcijos Šiaulių skyriaus, informacija pareiškėjui neteiktina. Toks atsakymas nėra pagrįstas objektyviais duomenimis (faktais), kuriais pasirėmus būtų galima konstatuoti, jog pareiškėjo prašoma informacija yra bendrovės komercinė paslaptis. Tiek Darbo inspekcijos, tiek Darbo inspekcija Šiaulių skyrius tik varijuoja įvairių teisės aktų atskiromis normomis, jas cituoja, tačiau absoliučiai niekur nenurodo faktinių aplinkybių, tam tikrų požymių ir pan., kuriais vadovaujantis galėtų pagrįsti atitinkamų teisės aktų normų būtent tokį pritaikymą praktikoje, t. y. atsisakant teikti pareiškėjo prašomą informaciją. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kaip jau išaiškinta pirmiau, TGIĮ taikomas ne tik išimtinai pareiškėjui, jam siekiant gauti asmeninę informaciją, tačiau ir visais kitais atvejais, t. y. norint išsireikalauti bet kokią informaciją, kuri nėra neteiktina pagal TGIĮ 1 straipsnio 3 dalį.

Seimo kontrolierius taip pat atkreipė dėmesį, kad pagrindinis Lietuvos Respublikos teisės aktas, ginantis žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę, tvarkant asmens duomenis, yra Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (toliau vadinama – ADTA). Remiantis ADTA, informaciją apie kitus asmenis pareiškėjas galėtų gauti iš Darbo inspekcijos Šiaulių skyriaus tokiu atveju, jeigu tai atitiktų ADTA 3 ir 5 straipsnius, o dėl asmens kodo naudojimo – 7 straipsnio reikalavimus. Tai reiškia, kad kitų asmenų duomenys gali būti teikiami tik esant iš anksto apibrėžtam ir teisėtam tikslui, ir tik tokios apimties, kuri reikalinga pirmiau minėtam tikslui pasiekti. Taipogi atkreiptinas dėmesys, jog būtinas nors vienas iš ADTA 5 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 2 ir 3 dalių numatytas teisėto tvarkymo kriterijus. Šiuo atveju asmens duomenų valdytojas – Darbo inspekcijos Šiaulių skyrius, prieš teikdamas duomenis apie pažeidimą padariusį asmenį, privalo užtikrinti, kad būtų laikomasi visų ADTA įtvirtintų reikalavimų.

Seimo kontrolierius pabrėžė, kad, jeigu pareiškėjo tikslas yra tik gauti įrodymą, kad projekto įgyvendinimo metu buvo atlikti patikrinimai, kad projekto vykdytojams ir (ar) kitiems asmenims buvo nustatyti atitinkami įpareigojimai, draudimai, paskirtos nuobaudos ir (ar) kitos taikytos poveikio priemonės, bei prašoma pateikti tai įrodančias patvirtintas dokumentų kopijas, tokiu atveju pareiškėjui turi būti pateikta nuasmeninta informacija arba patvirtintos dokumentų kopijos užtušavus informaciją, kuri pareiškėjui neteiktina ir kurią pateikus būtų pažeistos ADTA bei kitų teisės aktų normos.

Seimo kontrolierius pareiškėjo skundą pripažino pagrįstu ir pateikė Darbo inspekcijai rekomendaciją dėl informacijos pateikimo. Į rekomendaciją buvo atsižvelgta.

3.2.3. Netinkamas teisės akto taikymas

Skundai dėl šilumos tiekėjų veiksmų turi būti nagrinėjami vadovaujantis ne Viešojo administravimo įstatymo nuostatomis, o išankstine skundų nagrinėjimo ne teisme tvarka

Į Seimo kontrolierių kreipėsi pareiškėjas dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau vadinama – VKEKK) pareigūnų galimo biurokratizmo netinkamai atsakant į pateiktą prašymą (skundą).

Atlikus skunde nurodytą aplinkybių tyrimą, buvo konstatuota, kad VKEKK, gavusi pareiškėjo skundą, išnagrinėjo ir jam pateikė atsakymą, kuris tebuvo teisinio reglamentavimo vertinimas, kadangi, VKEKK teigimu, pareiškėjo pateiktas skundas buvo nagrinėjamas kaip raštas, nes, atsižvelgus į VKEKK 2011-04-14 nutarimu Nr. O3-75 patvirtiname Išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos apraše (toliau vadinama – Aprašas) skundo turiniui ir formai keliamus reikalavimus, jų neatitiko. Pagal Aprašo 4 dalies 23 punktą, jeigu pateiktas prašymas neatitinka Aprašo 20 punkto reikalavimų arba ieškovas, VKEKK pra-

šymu, nepateikė šio Aprašo 21 punkte nurodytų dokumentų arba nepateikė Aprašo 22 punkte nustatytus reikalavimus atitinkančių dokumentų, VKEKK nustato ieškoviui terminą trūkumams pašalinti, kuris negali būti trumpesnis kaip 5 darbo dienos. Jeigu ieškovas per VKEKK nustatytą terminą pašalina trūkumus, prašymas laikomas paduotu nuo trūkumų pašalinimo dienos. Jeigu ieškovas per nustatytą terminą trūkumų nepašalina, VKEKK prašymo nenagrinėja.

VKEKK, nagrinėdama pareiškėjo skundą, vadovavosi Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau vadinamas – VAĮ) nustatyta skundų nagrinėjimo tvarka, tačiau privalėjo remtis Aprašu, kuriame imperatyviai nurodyta, kokius veiksmus privalo atlikti VKEKK, jeigu pareiškėjo pateiktas skundas neatitinka jam keliamų, kaip kad ji pati teigia, turinio bei formos reikalavimų, o VAĮ skundų nagrinėjimo tvarka taikoma išimtinai tik tuomet, kai yra kreipiamasi dėl viešojo administravimo subjekto veiksmais, neveikimu ar administraciniais sprendimais galimai padaryto asmens, nurodyto skunde ar pranešime, teisių ir teisėtų interesų pažeidimo ir priimant dėl to administracinės procedūros sprendimą (VAĮ 19 straipsnio 1 dalis).

Seimo kontrolierius konstatavo, kad VKEKK, netaikydama Apraše numatytų reikalavimų, tačiau vadovaudamasi VAĮ trečiuoju skirsniu, pažeidė ne tik Aprašo normas, bet ir VAĮ, kadangi pareiškėjas, kaip jau pirmiau nurodyta, kreipėsi ne su skundu dėl viešojo administravimo subjekto veiksmų, kuomet turėtų būti pradedama administracinė procedūra (pagal VAĮ), ne su prašymu pateikti informaciją, kuomet taikomas Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas, o su skundu dėl šilumos tiekėjo veiksmų, kuomet turi būti vadovaujama Aprašu. Pareiškėjo skundas buvo pripažintinas pagrįstu.

Seimo kontrolierius rekomendacijose pasiūlė VKEKK imtis priemonių užtikrinti, kad pareiškėjų prašymai, skundai ateityje būtų nagrinėjami teisės aktų nustatyta tvarka bei būtų iš naujo, pagal teisės aktų nuostatas, išnagrinėtas pareiškėjo skundas.

VKEKK atsižvelgė į Seimo kontrolieriaus rekomendacijas.

Asmenų prašymai suteikti informaciją turi būti nagrinėjami vadovaujantis ne Viešojo administravimo įstatymo, o Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nuostatomis

Seimo kontrolierius gavo pareiškėjo skundą, kuriame buvo nurodyta, kad Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pažeidė jo teisę į gerą viešąjį administravimą, nepagrįstai neteikdama jo prašomos informacijos pagal jo rašytinį prašymą.

Seimo kontrolierius, atlikęs tyrimą, konstatavo, kad pagrindinis Lietuvos Respublikos įstatymas, reguliuojantis piliečių teisę gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, yra Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas (toliau vadinama – TGIĮ). Pagal šio įstatymo 1 straipsnio 1 ir 2 dalį, asmenims yra užtikrinama teisė gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, sudaromos palankios sąlygos ne tik gauti informaciją, tačiau ir ją panaudoti komerciniams ar nekomerciniams tikslams. Pagal to paties įstatymo 7 straipsnio 1 dalį, pareiškėjas turi teisę gauti privačią informaciją apie save, tačiau TGIĮ normos yra išskirtinai taikomos ne tik asmeniui, besikreipiančiam dėl asmeninės informacijos gavimo, tačiau ir tuomet, kai siekiama gauti įvairią informaciją, kuria disponuoja valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos.

TGIĮ 2 straipsnio 8 dalyje yra nustatyta, jog „prašymas – tai pareiškėjo kreipimasis į valstybės ar savivaldybių instituciją ar įstaigą, pateiktas žodžiu ar raštu, įskaitant elektroninę formą, pirmiau minėto įstatymo nustatyta tvarka.“ Pagal to paties įstatymo 12 straipsnio 2 dalį – „prašymai gali būti teikiami tiesiogiai, pareiškėjui atvykus į įstaigą, siunčiami paštu ar per pasiuntinį arba elektroninėmis priemonėmis, jei yra galimybė identifikuoti pareiškėją“, pagal to paties straipsnio 6 dalį – „visi raštu, įskaitant elektroninę formą, įstaigai pateikti prašymai turi būti pasirašyti pareiškėjo arba jo atstovo.“

Vadovaujantis Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių 39 punktu, kuriame nurodyta, kad „į asmenų prašymus atsakoma valstybine kalba ir tokiu būdu, kokiu pateiktas prašymas, jeigu asmuo nepageidauja gauti atsakymą kitu būdu“ (skundo tyrimo metu nenustatyta, jog pareiškėjas būtų teikęs Darbo inspekcijai papildomus prašymus dėl jo prašomos informacijos pateikimo būdo pakeitimo).

Darbo inspekcija rašte Seimo kontrolieriui teigė, jog pareiškėjo prašomi dokumentai jam nebuvo pateikti dėl to, kad, vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo 20 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatomis, jis turi teisę su jo prašoma tyrimo medžiaga susipažinti Darbo inspekcijos tarnybinėse patalpose, nepažeidžiant trečiųjų asmenų teisių ir teisėtų interesų, kadangi pirmiau nurodyta norma nustato, kad asmuo turi teisę susipažinti su administracinės procedūros metu gautais dokumentais ir kita informacija, tai suteikia pareiškėjui teisę susipažinti su tyrimo medžiaga, t. y. Darbo inspekcijos tarnybinėse patalpose ją skaityti, daryti išrašus ir/ar atlikti kitus veiksmus, nepažeidžiant trečiųjų asmenų teisių ir teisėtų interesų bei laikantis konfidencialumo principo, tačiau nenustato Darbo inspekcijos pareigūnams pareigos pareiškėjui, kuris Darbo inspekcijai nepateikė jokių duomenų apie tai, kad jo prašoma informacija yra susijusi ar nesusijusi su jo asmeniu ir pažeistomis jo teisėmis ir/ar teisėtais interesais, teikti tyrimo medžiagos kopijų.

Seimo kontrolierius atkreipė Darbo inspekcijos dėmesį, jog, pagal VAĮ 2 straipsnio 15 dalį, skundu yra laikomas „asmens rašytinis kreipimasis į viešojo administravimo subjektą, kuriame nurodoma, kad yra pažeistos jo teisės ar teisėti interesai, ir prašoma juos apginti“, o pagal to paties straipsnio 14 dalį – „prašymu yra laikomas su asmens teisių ar teisėtų interesų pažeidimu nesusijęs asmens kreipimasis į viešojo administravimo subjektą prašant priimti administracinį sprendimą arba atlikti kitus teisės aktuose nustatytus veiksmus.“

VAĮ trečiojo skirsnio *Administracinė procedūra* normos išimtinai yra taikomos tuo atveju, kuomet pareiškėjas kreipiasi dėl viešojo administravimo subjekto veiksmais, neveikimu ar administraciniais sprendimais galimai padaryto asmens, nurodyto skunde ar pranešime, teisių ir teisėtų interesų pažeidimo, o viešojo administravimo subjektas priima dėl to administracinės procedūros sprendimą (VAĮ 19 straipsnio 1 dalis).

Taip pat buvo pažymėta, kad pareiškėjas į Darbo inspekciją kreipėsi ne su skundu dėl viešojo administravimo subjekto veiksmų, o su prašymu suteikti jos, kaip valstybinės institucijos, disponuojamą informaciją, tad šiuo atveju VAĮ trečiojo skirsnio normos, reguliuojančios išimtinai administracinę procedūrą, negalėjo būti taikomos, todėl akivaizdu, kad Darbo inspekcija nepagrįstai taikė VAĮ, taip pažeisdama pareiškėjo teisę į gerą viešąjį administravimą.

Taigi, atsižvelgiant į tyrimo metu surinktą informaciją bei remiantis galiojančiais Lietuvos Respublikos teisės aktais padaryta išvada, jog Darbo inspekcija netinkamai atsakė į pareiškėjo prašymą ir pažeidė jo teisę į gerą viešąjį administravimą, pareiškėjo skundas buvo pripažintas pagrįstu ir pasiūlyta Darbo inspekcijai teisės aktų nustatyta tvarka suteikti pareiškėjui informaciją.

3.2.4. Netinkamas prašymo (skundo) išnagrinėjimas

Vyriausybės atstovas netinkamai įvertino savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymo pobūdį

Seimo kontrolierius gavo skundą dėl Vyriausybės atstovo Šiaulių apskrityje tarnybos. Pareiškėjas skunde nurodė, kad Lietuvos Respublikos vyriausybės atstovas Šiaulių apskrityje (toliau vadinama – Atstovas) netinkamai išnagrinėjo pareiškėjo jam teiktą prašymą dėl išaiškinimo, ar Šiaulių miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2010-05-19 įsakymas Nr. A-585 (toliau vadinama – Įsakymas Nr. A-585) yra teisėtas, kadangi, pareiškėjo nuomone, Įsakymas Nr. A-585 yra norminis administracinis aktas, o ne individualus, kaip savo atsakyme teigia Atstovas.

Seimo kontrolierius, atlikęs skunde nurodytą aplinkybių tyrimą, pabrėžė, kad pagal Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau vadinama – ABTĮ) 2 straipsnio 13 dalį, norminis teisės aktas – įstatymas, administracinis ar kitas teisės aktas, nustatantis elgesio taisykles, skirtas individualiais požymiais neapibūdintų subjektų grupei.

Vienas iš norminio administracinio akto požymių yra jį priėmusio subjekto statusas – tam, kad tam tikras teisės aktas galėtų būti pripažintas norminiu administraciniu aktu, jis turi būti priimtas viešojo administravimo subjekto (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. rugsėjo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A2-736/2002). Tačiau ne kiekvienas viešojo administravimo subjekto priimtas teisės aktas yra norminis administracinis aktas. Tam, kad tam tikras teisės aktas būtų pripažintas norminiu, turi būti nustatyta, kad jame įtvirtintos elgesio taisyklės turi visuotinio privalomumo požymį (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. balandžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-1406/2010).

Įsakymas Nr. A-585 yra skirtas laikinųjų statinių (kioskų) savininkams (naudotojams) Šiaulių mieste, kas reiškia, kad tai suponuoja visuotinį privalomumą, o būtent toks požymis, kaip jau minėta pirmiau, yra būdingas norminiam administraciniam aktui.

Seimo kontrolierius atkreipė dėmesį, kad teisės doktrinoje pripažįstama, jog norminiai teisės aktai – tai rašytine forma išreikšti teisėkūros subjektų sprendimai (oficialūs rašytiniai dokumentai), kuriuose yra teisės normų. Juose įtvirtinami bendro pobūdžio nurodymai tam tikrų visuomeninių santykių dalyviams, kurie orientuojami į ateitį ir numatyti taikyti daug kartų. Šie aktai adresuoti neapibrėžtam asmenų ratui arba adresuoti ratui asmenų, apibūdintų rūšiniais požymiais [šiuo atveju – laikinųjų statinių (kioskų) savininkams (naudotojams)]. Jie visada abstraktūs ir apjungia tipinėmis, rūšinėmis savybėmis panašius visuomeninius santykius, toliau veikia po realizavimo individualiuose santykiuose ir konkrečių asmenų elgesyje.

Taip pat pabrėžė, kad Įsakymas Nr. A-585 ir juo patvirtinta tvarka nėra iš anksto adresuota tik tam tikriems konkrečioms, individualiai apibrėžtiems teisės subjektams. Pirmiau nurodytame Įsakyme Nr. A-585 nėra nuostatų, kurios akivaizdžiai rodytų, kad jomis yra nustatomos atitinkamos teisės ar pareigos tik pareiškėjui, kaip individualiam teisės subjektui, kas būtų būdinga individualiam aktui, o jame nurodytas nedidelis subjektų ratas, kaip jau nurodyta pirmiau, – laikinojo statinio (kiosko) savininkai (naudotojai), ir dėl to jis negali būti individualiu administraciniu aktu.

Kadangi Įsakymas Nr. A-585 kaip vientisas dokumentas turėjo visus esminius norminio administracinio teisės akto požymius, todėl, Seimo kontrolieriaus nuomone, Įsakymas Nr. A-585 buvo norminio, o ne individualaus pobūdžio. Seimo kontrolierius pareiškėjo skundą pripažino pagrįstu.

Seimo kontrolierius informavo Lietuvos Respublikos Vyriausybę apie skundo tyrimo metu nustatytus pažeidimus ir rekomendacijoje nurodė imtis visų įmanomų priemonių, kad jie būtų pašalinti.

Vyriausybės atstovas atsižvelgė į Seimo kontrolieriaus rekomendacijas, pripažino, kad Įsakymas Nr. A-585 yra norminis administracinis teisės aktas.

Dėl nesuteiktos informacijos pareiškėjai buvo sumažinta valstybinė socialinio draudimo pensija

Seimo kontrolierius gavo skundą dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – VSDFV) Kauno skyriaus Centro pensijų skyriaus ir Kauno miesto savivaldybės administracijos pareigūnų veiksmų.

Pareiškėja pareigūnus kaltino dėl to, kad dėl jų veiksmų (neveikimo), t. y. jiems netinkamai išnagrinėjus jos prašymą, jai galimai nepagrįstai buvo sumažinta 2011 metų rugsėjo ir spalio mėnesių valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija.

Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (toliau vadinama – Laikinasis įstatymas) I straipsnio 2 dalies 5 punkte nustatyta nuo 2010-12-01 neperskaičiuoti (laikinai nemažinti) valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų (toliau vadinama – senatvės pensija) asmenims, kuriems nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis.

Iš tyrimui pateiktų dokumentų buvo nustatyta, kad VSDFV raštu pareiškėją informavo, jog Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte numatyta neperskaičiuoti (laikinai nemažinti) senatvės pensijų asmenims, kuriems nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis. Pareiškėjai buvo paaiškinta: kadangi jai yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, o ne didelių specialiųjų poreikių lygis, todėl VSDFV Kauno skyriaus Centro pensijų skyrius, vadovaudamasis Laikinojo įstatymo nuostatomis, teisėtai ir pagrįstai pradėjo mokėti jai sumažintą senatvės pensiją.

Minėtu raštu pareiškėjai taip pat buvo paaiškinta, kad dėl didelių specialiųjų poreikių lygio nustatymo ji turėtų kreiptis į Kauno miesto savivaldybės administracijos Socialinių reikalų departamento Socialinių paslaugų skyrių. Jei šis skyrius priimtų sprendimą dėl specialiųjų poreikių lygio nustatymo, jai būtų pradėta mokėti nesumažinta senatvės pensija.

Pareiškėja, be kitko, nurodė, kad Kauno miesto savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus specialistė, į kurią buvo kreiptasi dėl *šalpos išmokos*, neatliko visų reikalingų veiksmų, kad jai būtų pratęstas ir *didelių specialiųjų poreikių lygis*. Pareiškėjos teigimu, priėmimo metu nebuvo paaiškinta, jog reikia kreiptis ir dėl *didelių specialiųjų poreikių lygio pratęsimo*. Be to, pareiškėjos įsitikinimu, Socialinės paramos skyrius (šio skyriaus specialistė) „*privalejo viską sutvarkyti tiek dėl šalpos išmokos, tiek dėl specialiųjų poreikių lygio*“.

Tačiau, kaip buvo išsiaiškinta tyrimo metu, Socialinės paramos skyrius yra įgaliotas organizuoti šalpos išmokų skyrimą ir mokėjimą, priimant iš pareiškėjų prašymus ir reikalingus dokumentus išmokoms skirti.

Vadovaujantis Specialiųjų poreikių nustatymo ir jų tenkinimo sąlygų bei taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007-11-16 įsakymu Nr. A1-316 (su vėlesniais

pakeitimais, toliau vadinama – Taisyklės), 23.1 punkto nuostatomis, sprendimą dėl senatvės pensijos amžių sukakusio asmens, kuriam nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, specialiųjų poreikių lygio nustatymo (pažymėtina, kad tokiam asmeniui nustatomas didelių specialiųjų poreikių lygis) priima savivaldybės administracijos direktorius ar jo įgaliotas savivaldybės specialistas.

Vadovaujantis Specialiųjų poreikių lygio nustatymo tvarkos aprašo (patvirtinto Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2011-08-03 įsakymu Nr. A-2755) 18 punktu, sprendimą dėl senatvės pensijos amžių sukakusio asmens, kuriam nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, specialiųjų poreikių lygio nustatymo priima savivaldybės administracijos direktoriaus įgaliotas Socialinių paslaugų skyriaus vedėjas.

Įvertinus pirmiau nurodytas aplinkybes, buvo padaryta išvada, kad klausimą dėl specialiųjų poreikių lygio nustatymo galėjo spręsti ne Kauno miesto savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyrius (kaip kad mano pareiškėja), o pagal savivaldybės administracijos direktoriaus įgaliojimą – tik Kauno miesto savivaldybės administracijos Socialinių paslaugų skyrius.

Pareiškėjos teigimu, Socialinės paramos skyriuje priėmimo metu nebuvo paaiškinta, jog reikia kreiptis ir dėl didelių specialiųjų poreikių lygio pratęsimo.

Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas šiuo klausimu paaiškino, kad suinteresuoti asmenys yra žodžiu informuojami, jog turi kreiptis į Kauno miesto savivaldybės administracijos Socialinių paslaugų skyrių dėl specialiųjų poreikių nustatymo ir neįgaliojo pažymėjimo išdavimo.

Seimo kontrolierius, neturėdamas galimybės nei paneigti, nei patvirtinti tiek vienos, tiek kitos šalies teiginių, šio ginčo klausimo iš esmės nevertino, tačiau pareiškė nuomonę (pateikė siūlymą), jog, įvertinus nepalankiai susiklosčiusią situaciją (dėl kurios senatvės pensija pareiškėjai, pagal Laikinojo įstatymo nuostatas, buvo sumažinta) bei atsižvelgiant į tai, kad Taisyklių 23.1 punktą numato, jog senatvės pensijos amžių sukakusiam asmeniui, kuriam yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, nustatomas didelių specialiųjų poreikių lygis, būtina imtis atitinkamų priemonių, koordinuojančių Kauno miesto savivaldybės administracijos Socialinės paramos bei Socialinių paslaugų skyrių darbą (veiksmus) taip, kad panašaus pobūdžio situacijos ateityje nepasikartotų.

Pažymėtina, kad Kauno miesto savivaldybės administracija labai atsakingai įvertino šią Seimo kontrolieriaus rekomendaciją bei nedelsdama ėmėsi priemonių gerinti viešąjį administravimą nurodytoje srityje. Savivaldybė 2012-03-30 raštu Seimo kontrolieriui, be kitko, pranešė, kad, vykdant sklandų asmenų, kuriems paskirta slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų kompensacija ir kuriems reikia nustatyti

specialiuosius poreikius, aptarnavimą, Socialinės paramos skyrius asmenims, kurie kreipiasi dėl slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų kompensacijos, įteiks informacinius lapelius, kuriuose bus nurodyta informacija, reikalingi dokumentai, kreipiantis į Socialinių paslaugų skyrių dėl specialiųjų poreikių lygo nustatymo. Vienas toks lapelis bus atiduodamas asmeniui, o kitas – įsegamas į asmens šalpos išmokų skyrimo ir mokėjimo bylą.

Pažymėtina, kad Kauno miesto savivaldybė kartu su raštu apie rekomendacijos nagrinėjimo rezultatus Seimo kontrolieriui taip pat pateikė pirmiau nurodyto informacinio lapelio kopiją.

Šis pavyzdys aiškiai rodo, jog, tarpininkaujant Seimo kontrolieriui bei esant pareigūnų geranoriškumui, galima operatyviai spręsti iškilusias problemas.

Pranešimo dėl tarptautinės pašto siuntos formos ir turinio trūkumai sąlygojo skundų dėl AB Lietuvos pašto gavimą

Seimo kontrolierius gavo skundą, kuriame buvo nurodyta, kad dėl pareiškėjo vardu gautų tarptautinių siuntų AB Lietuvos paštas siuntinėja bendro pobūdžio, neaiškūs, nepasirašytus raštus-pranešimus, vilkina siuntas atiduoti pareiškėjui, laiku neperduoda jų muitinės pareigūnams muitiniam įvertinimui.

Kadangi AB Lietuvos paštas yra priskirtas Susisiekimo ministerijos reguliavimo sričiai, Seimo kontrolieriaus prašymu tuometinis susisiekimo ministras organizavo pasitarimą, kuriame dalyvavo Susisiekimo ministerijos, Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos, Muitinės departamento prie Finansų ministerijos, Vilniaus teritorinės muitinės pareigūnai, AB Lietuvos pašto darbuotojai. Šiame pasitarime buvo aiškinamasi, dėl kokių priežasčių kyla konfliktinės situacijos (pareiškėjui gavus tarptautines siuntas), t. y. galimai pažeidžiamos jo teisės, buvo vertinami AB Lietuvos pašto darbuotojų veiksmai / neveikimas. Dalyvaujančios institucijos pabrėžė, kad visi formalumai ir pašto siuntų pristatymas gavėjui vykdomi griežtai vadovaujantis Lietuvos Respublikoje galiojančių teisės aktų nuostatomis.

Pasitarime taip pat konstatuota, kad „[...] pranešimo dėl tarptautinės pašto siuntos, kurį AB Lietuvos paštas siunčia pašto siuntos gavėjui, prašydama pateikti dokumentus (informaciją) apie muitinėje gautą tarptautinę pašto siuntą (toliau – pranešimas), forma ir turinys yra tobulintini: pranešimas turėtų būti aiškiau suformuluotas, pabrėžiant tai, kad siuntų gavėjui naudinga operatyviai pateikti prašomus dokumentus arba informuoti AB Lietuvos pašta apie tai, kad prašomų dokumentų neteiks, siekiant, kad AB Lietuvos paštas ir muitinė galėtų kuo greičiau atlikti būtinus veiksmus ir pašto siuntas gavėjai gautų kuo greičiau [...]“. Todėl buvo nutarta tobulinti pranešimo formą ir turinį.

Seimo kontrolierius, atlikęs tyrimą, pažymėjo, jog AB Lietuvos paštas ir Vilniaus teritorinė muitinė turi imtis visų priemonių, kad pašto siuntų išleidimo į laisvą apyvartą procedūra būtų aiški gavėjams, o pašto siuntos būtų pristatomos gavėjams per kuo trumpesnę laiką, tačiau nebūtų pažeidžiami Lietuvoje galiojančių teisės aktų reikalavimai.

Seimo kontrolierius pasiūlė susisiekimo ministrui imtis priemonių įgyvendinti 2012-10-24 pasitarime „Dėl pašto siuntų išleidimo į laisvą apyvartą muitinės procedūros“ 2 punktą – „[...] tobulinti pranešimo formą ir turinį [...]“.

Susisiekimo ministerija atsižvelgė į Seimo kontrolieriaus rekomendaciją, patobulino pranešimą dėl tarptautinės pašto siuntos, kurį AB Lietuvos paštas siunčia pašto siuntos gavėjui.

3.2.5. Prašymų nagrinėjimo terminų pažeidimas

Tarpininkaujant Seimo kontrolieriui išspręstas žemės sklypo pardavimo klausimas

Seimo kontrolierius gavo skundą dėl Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos (toliau vadinama – NŽT) Vilniaus rajono skyriaus pareigūnų veiksmų, delsiant (vilkinant) atlikti veiksmus bei priimti atitinkamus sprendimus dėl pateikto prašymo pirkti iš valstybės žemės sklypą, suteiktą asmeninio ūkio naudojimui.

Seimo kontrolieriui pradėjus tirti skundą ir pateikus paklausimą NŽT, ši tarnyba pateikė atsakymą, pripažindama, kad pareiškėjos prašymuose (pretenzijose) prašoma informacija ir dokumentai pareiškėjai buvo teikti „nesilaikant Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių [...], 30 punkte nustatytų terminų.“

Tyrimo metu, be kitų aplinkybių, Seimo kontrolierius buvo informuotas apie tai, kad NŽT Vilniaus rajono skyrius nustatė pareiškėjai parduotinių asmeninio ūkio žemės sklypų plotus, pagrindinę žemės naudojimo paskirtį, nominalią vertę, specialiąsias žemės ir miško naudojimo sąlygas; taip pat pavedė Skyriaus specialistams minėtus žemės sklypus Nacionalinės žemės tarnybos vardu užregistruoti VĮ Registrų centre bei, įregistravus žemės sklypus, parengti Skyriaus vedėjo įsakymo projektą dėl minėtų žemės sklypų pardavimo ne aukciono tvarka pareiškėjai.

Seimo kontrolierius, įvertinęs NŽT pateiktus paaiškinimus, atitinkamus dokumentus bei padaręs išvadą, kad pareiškėjos skundas dėl NŽT Vilniaus rajono skyriaus pareigūnų veiksmų, delsiant (vilkinant) atlikti veiksmus bei priimti atitinkamus sprendimus dėl pareiškėjos pateikto prašymo pirkti iš valstybės žemės sklypą, suteiktą asmeninio ūkio naudojimui, yra pagrįstas, atsižvelgė į tai, kad skunde nurodytos

problemos tyrimo metu buvo nedelsiant taisomos, siekiant, kad esminė problema (dėl žemės sklypų pardavimo) būtų išspręsta. Todėl Seimo kontrolierius, įvertinęs situaciją bei vadovaudamasis Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 3 dalimi, nusprendė pareiškėjos skundo tyrimą nutraukti.

Pažymėtina, kad, pagal Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 3 dalies nuostatas, skundo tyrimas gali būti nutrauktas, jei tarpininkaujant Seimo kontrolieriui, skunde keliamos problemos išsprendžiamos gera valia.

Seimo kontrolierius, kad ir nutraukė tyrimą, pateikė siūlymą (rekomendaciją) NŽT Vilniaus rajono skyriui kiek įmanoma operatyviau spręsti žemės sklypų pardavimo pareiškėjai klausimą.

Atsakydamas į šią rekomendaciją, NŽT Vilniaus rajono skyrius, be kitų aplinkybių, Seimo kontrolierių informavo, kad pareiškėjai jau yra parengta pirkimo–pardavimo sutartis (dėl norimų privatizuoti asmeninio ūkio žemės sklypų), kuri perduota įforminti (pasirašyti) Vilniaus rajono pirmajam notarų biurui.

Pasibaigus laikino statinio naudojimo terminui dėl jo nugriovimo į teismą turi kreiptis savivaldybė

Seimo kontrolierius gavo skundą dėl Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos (arba toliau – VTPSI) Vilniaus teritorijų planavimo ir statybos valstybės priežiūros skyriaus pareigūnų galimo neveikimo, t. y. nesiimant savavališkai pastatytų metalinių garažų bei kitų savavališkos statybos padarinių likvidavimo bei neinformuojant apie atliekamus veiksmus.

Tyrimo metu nustatyta, kad Vilniaus teritorijų planavimo ir statybos valstybės priežiūros skyrius raštu informavo pareiškėją apie kreipimąsi į Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Vilniaus žemėtvarkos skyrių, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos ir energetikos departamento Būsto renovavimo skyrių bei Valstybinę energetikos inspekciją prie Energetikos ministerijos.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 42 straipsnio 1 dalies 3 punktu, statinių naudojimo priežiūrą atlieka: „[...] statinių, nenurodytų šio straipsnio 1 dalies 2 punkte (susisiekimo komunikacijų ir su jomis susijusių kitų inžinerinių statinių, taip pat hidrotechnikos statinių Baltijos jūroje ir vidaus vandens telkiniuose), – savivaldybių administracijos [...]“

Pagal techninį reglamentą STR 1.12.08:2010 „Statinių naudojimo priežiūros tvarkos aprašas“, savivaldybių administracijos atlieka priežiūrą – „gyvenamųjų namų ir kitų statinių (išskyrus išvardytus šio Reglamento 7.1 punkte – susisiekimo komunikacijų ir su jomis

susijusių kitų inžinerinių statinių, taip pat hidrotechnikos statinių Baltijos jūroje ir vidaus vandens telkiniuose, įtrauktų į Susisiekimo ministerijos patvirtintą sąrašą); [...]“

Pagal Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2011 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 30-1928 patvirtintų Statinių naudojimo priežiūros taisyklių (toliau vadinama – Taisyklės) 6 punkto nuostatas Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos ir energetikos departamento Būsto renovavimo skyriaus Statinių naudojimo priežiūros poskyrio specialistai vykdo statinių naudojimo priežiūros vykdytojų funkcijas.

Pagal Taisyklių 8 punktą, Savivaldybės administracijos seniūnijų specialistai, kuriems Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu patvirtintuose seniūnijų nuostatuose pavesta kontroliuoti, kaip statinių savininkai (naudotojai) vykdo Lietuvos Respublikos statybos įstatymo ir kitų teisės aktų nustatytus statinių techninės priežiūros ir naudojimo bei statinių saugos reikalavimus seniūnijų teritorijose, teikia informaciją priežiūros vykdytojams apie nustatytus Lietuvos Respublikos statybos įstatymo ir kitų teisės aktų pažeidimus ir kt.

Taisyklių III skyriaus „Priežiūros vykdytojo funkcijos“ 9.8 punkte nurodoma, jog nustačius, kad baigėsi laikino statinio naudojimo terminas ar kad statinys arba jo dalis yra fiziškai susidėvėję ir kelia pavojų žmonių gyvybei, sveikatai ar aplinkai: statinio naudojimo priežiūros vykdytojas turi: „9.8.1. pateikti reikalavimus suremontuoti, rekonstruoti arba nugriauti statinį (statinius).“

Taisyklių 11 punkte įvardintos statinio naudojimo priežiūros vykdytojo teisės, t. y. paaiškėjus, kad statinio būklė kelia pavojų statinyje ar arti jo gyvenančių, dirbančių ar kitais tikslais būnančių žmonių sveikatai, gyvybei ar aplinkai, atsižvelgdamas į grėsmės pobūdį pareikalauti, kad statinio naudotojas imtųsi priemonių žmonėms apsaugoti, sustabdytas statinio naudojimas, uždrausta bet kokia veikla statinyje (jei reikia – ir statinio sklype ar teritorijoje); 13.2. punkte nurodoma, kad „suėjus reikalavimų įvykdymo terminui, patikrinamas statinys ir nustačius, kad pateikti reikalavimai neįvykdyti (baigėsi laikino statinio naudojimo terminas, o statinys nenugriautas, ar kad statinys arba jo dalis yra fiziškai susidėvėję ir kelia grėsmę žmonėms bei aplinkai ir šis pavojus nepašalinamas per priežiūros vykdytojo nustatytą laiką), perduoda turimus dokumentus apie statinį (administracinio teisės pažeidimo bylos dokumentus) Savivaldybės administracijos Teisės departamentui teisminiam procesui dėl statinio nugriovimo inicijuoti.“

Tyrimo metu nustatyta, jog skunde nurodyto metalinio garažo statyba laikytina užbaigta: 1983 metais Vilniaus miesto vyriausiosios architektūros ir planavimo valdybos buvo išduoti potvarkiai, leidžiantys statyti metalinius garažus 3-įjį metų laikotarpiui. Kadangi nustatytas laikotarpis jau baigėsis, todėl pagal teisės aktų nustatytą kompetenciją laikino statinio – metalinio garažo naudojimo ir priežiūros (nukėlimo) klausimai priklauso Vilniaus miesto savivaldybės kompetencijai.

Seimo kontrolierius nustatė, kad VTPSI pareiškėjo prašymas (pranešimas) buvo gautas 2012-03-23. Atsakymas, kaip rašoma, „tarpinis“, buvo pateiktas 2012-04-10, pažadėta pateikti papildomą informaciją. Kitas atsakymas (informacija) pareiškėjui pateikta tik 2012-09-20, t. y. po skundo pateikimo Seimo kontrolieriui dienos, po Seimo kontrolieriaus VTPSI pateikto paklausimo; ir vėl pažadėta informuoti papildomai. Pareiškėjo prašymo (pranešimo) nagrinėjimo terminai buvo pažeisti, taip pat VTPSI, išsiaiškinusi, kad pareiškėjo prašyme nurodytų aplinkybių sprendimas priklauso savivaldybės kompetencijai, turėjo pareiškėjo prašymą pagal kompetenciją persiųsti savivaldybei, o ne būti tarpininku tarp pareiškėjo ir savivaldybės.

Seimo kontrolierius pareiškėjo skundą pripažino pagrįstu. Atkreiptas VTPSI viršininkės dėmesys į išvadas, siūlyta imtis priemonių, kad piliečių prašymai, skundai, pranešimai būtų nagrinėjami vadovaujantis galiojančiais teisės aktais.

Atkreiptas Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus dėmesys į išvadas bei galiojančius teisės aktus dėl tarnybinio bendradarbiavimo, siūlyta kartu su kitų valstybės institucijų pareigūnais imtis priemonių situacijai spręsti.

Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas Seimo kontrolierių informavo, kad turimi skunde nurodyto metalinio garažo dokumentai yra perduoti Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Teisės departamentui teisminiam procesui dėl statinio nugriovimo inicijuoti.

3.3. DĖL TEISĖS Į NUOSAVYBĘ PAŽEIDIMO

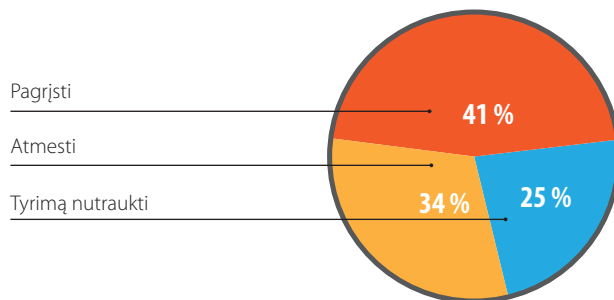
Ataskaitiniu laikotarpiu skundai dėl teisės į nuosavybę pažeidimo sudarė daugiau negu 16 proc. visų išnagrinėtų skundų (2011 metais – 12 proc. visų skundų).

Daugiausia skundų buvo gauta dėl Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Vilniaus rajono, Vilniaus miesto, Alytaus, Šiaurės, Kauno rajono, Varėnos skyriaus pareigūnų veiksmų (neveikimo).

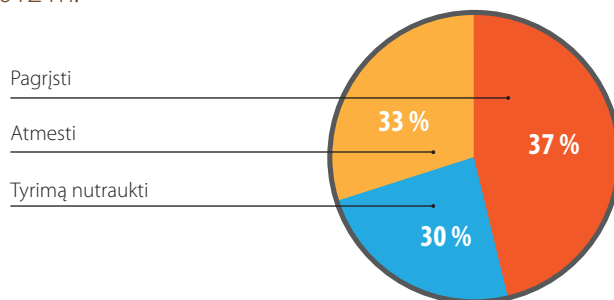
Seimo kontrolieriaus priimti sprendimai dėl teisės į nuosavybę pažeidimo

Ši diagrama patvirtina, kad ištirtų skundų pagrįstumo procentas, lyginant su 2011 metų rodikliais, padidėjo.

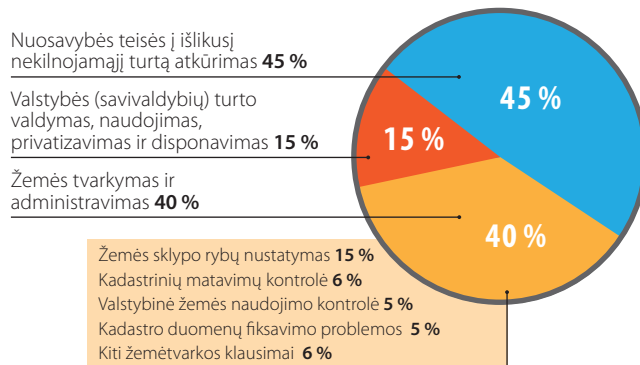
2011 m.

2012 m.

Skundų dėl teisės į nuosavybę problematika

3.3.1. Nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimas

Reikia pažymėti, kad žemės grąžinimas yra viena sudėtingiausių ir didžiausių žemės reformos proceso dalių. Nors Vyriausybė savo 2008–2012 metų programoje numatė užbaigti nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą, šis procesas užsitęsė. Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos duomenimis, 2013 m. sausio 1 d. Lietuvoje nuosavybės teisės į kaimo vietoje turėtą žemę atkurtos apie 99 proc. (nuo piliečių prašymuose nurodyto ploto), o miestuose – 79,67 proc. Iš nurodytų statistinių duomenų matyti, kad nuo šalies vidurkio labiausiai atsilieka Vilniaus rajonas (92,55 proc.), Ignalinos rajonas (apie 95 proc.), Varėnos rajonas (96 proc.). Iš visų miestų labiausiai išsiskiria Trakų miestas – jame nuosavybės teisės atkurtos tik 5,44 proc. (nuo piliečių prašymuose nurodyto ploto).

Iš ataskaitiniu laikotarpiu išnagrinėtų skundų matyti, kad dažniausiai piliečių teisės atkurti nuosavybės teises į turėtą žemę buvo pažeistos dėl pareigūnų neveikimo, dėl netinkamai atliktų pareigų, vilkinimo priimti sprendimus ir pan.

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997-09-29 nutarimu Nr. 1057 patvirtintos Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 24 punktą, jeigu pilietis nepageidauja susigrąžinti žemės natūra turėtoje vietoje, jo teisės gali būti atkuriamos perduodant neatlygintinai nuosavybėn lygiavertį turėtajam žemės sklypą iš laisvos žemės fondo pagal Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatyme piliečiams nustatytą žemės plotų įsigijimo eiliškumą. Kiti lygiavertčiai žemės sklypai formuojami rengiant žemės reformos žemėtvarkos projektus.

Išnagrinėjus skundą buvo nustatyta, kad Vilniaus rajono žemėtvarkos skyriuje 1999 metais gauta išvada dėl žemės, miško, vandens telkinio perdavimo neatlygintinai nuosavybėn buvo įtraukta tik į 2006-10-20 įsakymu Nr. 2.3-10198-41 paskelbtą Riešės seniūnijos Pikeliškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projekto tęstinumą. Ši išvada pagal gavimo datą turėjo būti realizuota įgyvendinant ankstesnius žemės reformos žemėtvarkos projektus (Pikeliškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektas patvirtintas 2000-09-25 įsakymu Nr. 3261). Tiriant skundą buvo nustatyta, jog dėl užsitęsusio Pikeliškių kadastro vietovės projekto papildymo rengimo galutinai nėra išspręstas pareiškėjos, prieš 13 metų įgijusios teisę gauti neatlygintinai nuosavybėn lygiavertį žemės sklypą, nuosavybės teisių atkūrimo klausimas. Taip pat buvo nustatyta, kad rengiant žemėtvarkos projektą pilietė nepasirinko žemės sklypų esamoje laisvo fondo žemėje. Ši išvada bus persiųsta į kitą Vilniaus rajono kadastro vietovę.

Tuomečių Vilniaus rajono žemėtvarkos skyriaus pareigūnų veiksmai (neveikimas), neįtraukiant pareiškėjos vardu parengtos išvados į ankstesnį projektą, pažeidė pareiškėjos teises atkurti nuosavybės teises rengiant 2000 metais projektą, užvilkino žemės grąžinimą bei pažeidė teises į gerą viešąjį administravimą žemės reformos srityje. Seimo kontrolierius rekomendavo pareigūnams užtikrinti galimybę išspręsti šį užsitęsusį žemės grąžinimo procesą, teisės aktų nustatyta tvarka formuojant sklypą žemės reformos žemėtvarkos projekte.

Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 4 straipsnyje nurodyta, kad toje Lietuvos valstybės teritorijos dalyje, kur buvo likusi rėžių sistema, žemė grąžinama bei kompensuojama natūra pagal sudarytus žemės reformos žemėtvarkos projektus.

Nagrinėjant A. K. skundą buvo nustatyta, kad visi pretendentai į buvusio savininko L. K. žemę, tarp jų ir J. K., buvo įtraukti į į Alytaus apskrities viršininko 2000-08-28 įsakymu Nr. 38-1057 patvirtintą Piliečių, kuriems grąžinami natūra žemės, miško sklypai ir vandens telkiniai Mardasavo kadastro vietovėje, sąrašą. Atsižvelgiant į tai, šio projekto rengimo metu

turėjo būti sprendžiamas žemės (miško) grąžinimo visiems pretendentes klausimas. Tačiau, rengiant projektą buvo išspręstas tik V. K. ir J. G. nuosavybės teisių atkūrimo klausimas. Pažymėtina, kad 2000 metais J. K. žemės sklypas nebuvo suformuotas, nors nuosavybės teisių atkūrimui buvo parengti visi reikiami dokumentai ir atkurti nuosavybės teises nebuvo jokių kliūčių. Dėl šios priežasties tuomečių Alytaus apskrities viršininko administracijos pareigūnų veiksmus (neveikimą), sprendžiant J. K. nuosavybės teisių atkūrimo klausimą, Seimo kontrolierius įvertino kaip biurokratizmą. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad, pagal Apskritis valdymo įstatymo ir jį keitusių įstatymų pripažinimo netekusiais galios įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymą, apskričių viršininkų administracijos nuo 2010-07-01 buvo likviduotos (jų funkcijos perduotos Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos), bei į tai, kad yra suėjęs senaties terminas, nebuvo svarstomas kaltų pareigūnų atsakomybės klausimas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad NŽT pareigūnai ėmėsi veiksmų spręsti užsitęsusių nuosavybės teisių atkūrimo procesą ir paskelbus žemės reformos žemėtvarkos projekto tęstinumą laisvos žemės fonde (187,35 ha plote) bus formuojamas pareiškėjui natūra grąžintinas žemės sklypas.

3.3.2. Žemės tvarkymas ir administravimas

Pažymėtina, kad ataskaitiniu laikotarpiu buvo nustatoma nemažai pareigūnų pažeidimų, padarytų formuojant žemės sklypus žemės reformos žemėtvarkos projektuose.

Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo numatyta, kad „žemės reformos žemėtvarkos projektuose numatomi grąžinti, perduoti arba suteikti nuosavybėn neatlygintinai, perduoti ar kitaip įsigyti naudoti žemės sklypai turi būti racionalių ribų, kurios derinamos prie vietovės situacijos kontūrų ir turi sudaryti palankias sąlygas žemės sklypo naudojimui pagal paskirtį.“

Seimo kontrolierius gavo skundą, kuriame nurodoma, kad pareiškėjas ir keletas kaimyninių žemės sklypų savininkų negali patekti į jiems nuosavybės teises priklausančius žemės plotus.

Pareiškėjas kėlė klausimą dėl kelio servituto nustatymo privačiame sklype jam priklausančio sklypo naudai, bet ne visuomenės poreikiui, todėl NŽT (Skyriaus) pareigūnai šiuo metu neturi teisinio pagrindo nustatyti servitutą administracine tvarka.

Tiriant skundą buvo nustatyta, kad formuojant pareiškėjo žemės sklypą 2003 metų lauko brėžinyje (abrise) bei paženklinimo akte per kaimyninį žemės sklypą, esantį tarp krašto kelio Kaunas–Prienu, buvo pažymėtas 4 metrų kelias link žemės sklypo ir tolimesnių sklypų. Tačiau šis kelias buvo suprojektuotas privačioje žemėje, t. y. žemės sklypuose, kurie įgyti privačiomis nuosavybėn dar 1996 ir 1999 metais

ir kurių privatizavimo dokumentuose šis kelias nebuvo pažymėtas, taip pat nebuvo nurodytas Pajiesio kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projekte.

Seimo kontrolierius konstatavo, kad tuomečiai žemėtvarkos darbų vykdytojai bei Kauno apskrities viršininko administracijos pareigūnai netinkamai, pažeidžiant teisės aktus, atliko jų kompetencijai priskirtus veiksmus, žemės sklypo plano sprendiniai prieštarauja Pajiesio kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektui.

Seimo kontrolierius pareiškė nuomonę: kadangi situacija, kad pareiškėjas, kartu ir dar kelių sklypų savininkai, liko be privažiavimo kelio ne dėl savo, o dėl netinkamai atliktų projektavimo darbų bei pareigūnų kaltės, NŽT direktoriui rekomendavo inicijuoti derybas tarp suinteresuotų asmenų dėl servituto nustatymo sudarant sandorį arba imtis kitų priemonių, užtikrinančių galimybę pareiškėjui ir kitiems asmenims tinkamai naudotis jiems priklausančiais žemės sklypais.

NŽT direktorius Seimo kontrolierių informavo, kad žemės sklypų, besiribojančių su pareiškėjo žemės sklypu bei krašto keliu, savininkai, jų atstovai Kauno rajono skyriui 2012-11-07 pateikė sutikimus, kad šiuose žemės sklypuose būtų projektuojamas 4 m pločio kelias. Valstybės įmonė Kauno regiono keliai neprieštarauja dėl laikino jungiamojo 4 m pločio kelio suprojektavimo, todėl kelio, užtikrinančio galimybę pareiškėjui ir kitiems asmenims tinkamai naudotis jiems priklausančiais žemės sklypais, esančiais Ilgakiemio kaime, Kauno rajone, Pajiesio kadastro vietovėje, projektavimo darbus ketinama atlikti rengiant paskesnę Kauno rajono Pajiesio kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektą, kurio darbų pradžia numatoma 2013 m. sausio mėnesį.

Žemės reformos įstatyme taip pat numatyta, jog viena iš tinkamų žemės naudojimo sąlygų yra privažiavimo prie žemės sklypo užtikrinimas. Būna atvejų, kai rengiant žemės reformos žemėtvarkos projektus ne tik neužtikrinamas toks privažiavimas, bet ir sunaikinamas vienintelis kelias.

Pareiškėjas skunde nurodė, kad yra naikinamas kelias į jam nuosavybės teise priklausančią 1,34 ha ploto žemės sklypą, „o naujų pataisų nepadaro“. Pareiškėjo teigimu, dėl šios priežasties jis negali naudotis savo sklypu, vykdyti statybos darbų bei „tvarkytis žemėje pagal nustatytą projektą“.

Iš dokumentų, pateiktų su skundu, buvo nustatyta, kad dėl pareiškėjo sklypo yra parengtas kaimo plėtros žemėtvarkos projektas ūkininko ūkio sodybos formavimui.

Tiriant skundą nustatyta, kad Kauno apskrities viršininko 2010-03-18 įsakymu Nr. 02-07-2355 patvirtintame Juodbūdžio kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projekte pareiškėjo žemės sklypo vakarinėje žemės sklypo riboje suprojektuotas 5 metrų pločio bendrojo naudojimo kelias; tas pats kelias buvo pažymėtas Prienuj rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2010-05-03 įsakymu

Nr. (7.7.)-A3-226 patvirtintame Kaimo plėtros projekte – pareiškėjui nuosavybės teise priklausančio žemės sklypo gretimybėje; Skyriaus vedėjo 2011-09-29 įsakymu Nr. 10VJ-(14.10.2.)-1028 patvirtintame Juodbūdžio kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projekto papildyme projektinis kelias jau buvo panaikintas (kartu neliko ir galimybės šioje vietoje įrengti nuovažą).

Seimo kontrolierius pareiškė nuomonę, jog NŽT turėtų užtikrinti, kad Skyrius operatyviai ir tinkamai, pagal teisės aktų reikalavimus ir savo kompetenciją, spręstų pareiškėjo iškeltą problemą.

Skyriaus vedėjo 2012-10-22 įsakymu buvo patikslintas Kaimo plėtros projekto sprendinių brėžinys, nurodant nuovažą į pareiškėjo sklypą.

Tenka konstatuoti, kad Seimo kontrolierių įstaigoje nemažėja skundų, kuriuose nurodoma, jog pareigūnai nepagrįstai derina kaimyninių sklypų ribas, vilkina nustatyta tvarka pateiktų kadastrinių matavimų dokumentų derinimą ir kt. Ši problema ypač aktuali sodininkų bendrijoms.

Pažymėtina, kad teisės aktai įpareigoja pareigūnus derinti (vadinas, ir tikrinti) pateiktus kadastrinių matavimų dokumentus. Todėl Seimo kontrolierius pareiškė nuomonę, kad, siekiant išvengti skundų bei ginčų tarp žemės sklypų savininkų (naudotojų), atsakingi skyrių pareigūnai, derindami pateiktą medžiagą, turi ne tik griežtai laikytis teisės aktuose nustatytos tvarkos bei terminų, bet ir ieškoti įmanomų ginčų bei problemų sprendimo būdų.

Nagrinėjant pareiškėjo skundą, kuriame buvo teigiama, jog dėl, jo manymu, netinkamai atliktų kaimyninio žemės sklypo kadastrinių matavimų riba, skirianti sklypus, eina per jo metalinį garažą, tuo tarpu kitame sklypo gale lieka laisvos valstybinės žemės, t. y. atlikus žemės sklypo kadastrinius matavimus pasikeitė jo naudojamo žemės sklypo ribos, konfigūracija.

Pareiškėjo skundo tyrimo metu buvo atliktas patikrinimas. Nuvykus į vietą bei įvertinus situaciją, paaiškėjo, jog iš esmės nagrinėjama problema galėjo būti išspręsta, sklypų savininkams sutarus dėl bendros jų žemės sklypų ribos konfigūracijos neženklus pakeitimo tokiu būdu, kad bendra sklypų riba nekirstų sklype esančio statinio.

Seimo kontrolierius pareiškė nuomonę, kad šiuo atveju „užprogramuoto“ konflikto galėjo būti išvengta, jei skyrius, derindamas žemės sklypo kadastrinius matavimus, būtų ne vien formaliai vertinęs šią aplinkybę (t. y. vadovavęsis tik teritorijų planavimo dokumentais bei tuo, kad statinys nustatyta tvarka neregistruotas), bet įsitikinęs, ar šiuo atveju yra galimybė klausimą suderinti su suinteresuotomis šalimis taip, jog būtų išlaikyta visų suinteresuotų asmenų interesų pusiausvyra. Todėl Seimo kontrolieriaus rekomendavo pasiūlyti suinteresuotoms šalims pirmiausia ribų nustatymo klausimą spręsti be ginčo sprendimo teismo tvarka.

Pagal NŽT Seimo kontrolieriui pateiktą informaciją, šis klausimas šiuo metu dar yra sprendžiamas.

Išnagrinėjus pareiškėjų skundą dėl sodininkų bendrijoje „Statyba“ atliktų žemės sklypų kadastrinių matavimų paaiškėjo, kad žemės sklypų ribų nustatymo sodininkų bendrijoje klausimas nagrinėjamas nuo 2008 metų, tačiau tiek tuomečiai Vilniaus apskrities viršininko administracijos, tiek Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos pareigūnai sklypų ribų nustatymo klausimo nesprenžia iš esmės – pareiškėjams siūloma ginčą spręsti geruoju arba teismo keliu. Taip yra vilkinamas užsitęsusių problemos sprendimas.

Seimo kontrolierius atkreipė dėmesį į tai, jog, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994-12-12 nutarimu Nr. 1244 patvirtintų Žemės naudojimo valstybinės kontrolės nuostatų reikalavimais (4 punktas), atliekant žemės naudojimo valstybinę kontrolę pareigūnai privalo tikrinti, ar žemės savininkai (naudotojai) naudoja žemę pagal pagrindinę naudojimo paskirtį, naudojimo būdą ir pobūdį; laikosi žemės sklypui nustatytų specialiųjų žemės naudojimo sąlygų, teritorijų planavimo dokumentuose nustatytų reikalavimų; ar savo naudojamuose žemės sklypuose vykdydami ūkinę ir kitą veiklą, nepažeidžia gretimų žemės sklypų savininkų ar naudotojų ir gyventojų teisių, taip pat įstatymų saugomų interesų; ar saugo nuolatinis riboženklis ir kt. Taigi pareigūnai, atlikdami patikrinimą, privalo fiksuoti pažeidimo faktus, o nustatčius pažeidimus – surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolus, tačiau nagrinėjamu atveju pareiškėjams yra siūlomi tik galimi ginčo sprendimo būdai.

Seimo kontrolierius konstatavo, kad NŽT Vilniaus miesto skyriaus pareigūnai, vykdydami žemės naudojimo patikrinimo procedūrą sodininkų bendrijoje „Statyba“, netinkamai atliko jiems pavestas funkcijas žemės naudojimo valstybinės kontrolės srityje ir tokiais veiksmais (neveikimu) pažeidė teisės aktų nuostatas bei pareiškėjų teises į nuosavybę. Seimo kontrolierius rekomendavo Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriui Vitui Lopiniui nustatyta tvarka patikrinti, ar pareiškėjai žemės sklypus naudoja tomis ribomis, kurios nurodytos sodininkų bendrijos „Statyba“ teritorijų planavimo dokumente. Taip pat buvo rekomenduota užtikrinti, kad žemės naudojimo valstybinė kontrolė būtų atliekama laikantis nustatytos tvarkos.

Vykdamas Seimo kontrolieriaus rekomendacijas, Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos pareigūnai patikrino žemės sklypų naudojimą sodininkų bendrijoje „Statyba“ ir nustatė, kad žemės sklypų naudojimas neatitinka teritorijų planavimo dokumentų, bei rekomendavo Vilniaus miesto skyriaus vedėjui užtikrinti, kad žemės naudojimo valstybinės kontrolė būtų atliekama griežtai laikantis teisės aktų.

3.3.3. Valstybės (savivaldybių) turto valdymas, naudojimas, privatizavimas ir desponavimas juo

Pagal Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 10 straipsnio 4 dalį, kai tą patį žemės sklypą pageidauja gauti nuosavybėn neatlygintinai keli vienodą pirmumo teisę turintys piliečiai arba ne žemės ūkio paskirties žemės sklypą pageidauja pirkti keli vienodą pirmumo teisę turintys asmenys, žemės sklypas perduodamas ar suteikiamas nuosavybėn neatlygintinai arba perduodamas jį nuomojančiam asmeniui. Jeigu žemės sklypas, kurį pageidauja įsigyti keli vienodą pirmumo teisę turintys piliečiai, nebuvo išnuomotas, jis perduodamas ar suteikiamas nuosavybėn neatlygintinai tam piliečiui, kurio nuosavybės teise priklausantis žemės sklypas ribojasi su perduodamu ar suteikiamu nuosavybėn neatlygintinai žemės sklypu, o jeigu tokių piliečių yra keletas arba jų nėra, – piliečiui, kuris pirmiausia pateikė prašymą.

Nagrinėjant piliečių skundus pastebėta, kad ne visada užtikrinama ši teisė.

Pareiškėjas skundėsi, kad, prieš pasibaigiant 4,5 ha ploto valstybinės žemės sklypo Nr. 105, esančio Uikių kaime, Sedos seniūnijoje, Mažeikių rajone, nuomos sutarties terminui, jis buvo informuotas, kad kitiems metams ji nebus pratęsiama, nes nuomotas sklypas bus perduodamas kitam asmeniui. J. B. skunde taip pat buvo teigiama, kad pageidaujamas nuomoti žemės sklypas ribojasi su pareiškėjui nuosavybės teise priklausančiu žemės sklypu.

Skyrius kreipėsi į J. B. ir jam paaiškino, jog pareiškėjui nebuvo suteikta pakankamai informacijos dėl galimybės pateikti prašymą ir dokumentus, kad išsinuomotų naudojamą 4,50 ha ploto žemės sklypą. Minėtam rašte J. B. buvo siūloma atsisakyti jam suprojektuoto 5,50 ha ploto žemės sklypo ir klausimą dėl kito valstybinės žemės ūkio paskirties žemės sklypo suprojektavimo spręsti rengiant paskesnę Užžerės kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektą. J. B. 2012-06-08 pateikė prašymą, kuriuo atsisakė jam suprojektuoto valstybinės žemės sklypo. Skyriaus vedėjo įsakymu buvo patikslintas patvirtintas asmenų, kuriems Užžerės kadastro vietovėje suprojektuoti žemės sklypai, sąrašas, išbraukiant iš jo J. B.

Pareiškėjas buvo informuotas, kad jo prašymuose nurodytas 4,50 ha ploto žemės sklypas jam gali būti suteiktas laikinai naudotis 2012 metais. Taip pat buvo nurodyta, kad dėl šio valstybinės žemės sklypo nuomos pareiškėjas turi pateikti prašymą Mažeikių skyriui, o projektavimo darbai bus atliekami rengiant paskesnę Užžerės kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektą.

Skyriaus vedėjo įsakymu pareiškėjui buvo leista iki 2012-12-31 naudotis 5,50 ha ploto valstybinės žemės sklypu, o vykdamas Užžerės žemės reformos žemėtvarkos projektą pareiškėjas turės galimybę sklypą išsinuomoti.

3.3.4. Siūlymai dėl Žemės reformos įstatymo tobulinimo

Dėl išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarkos

Vadovaujantis Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio 2 ir 3 dalimis, skundus dėl žemės reformos metu suformuotų žemės sklypų tinkamumo, žemės privatizavimui, nuomai ir perdavimui neatlygintinai naudotis parengtų dokumentų ir įstatymų bei kitų teisės aktų reikalavimų neatitikties iki sprendimo dėl valstybinės žemės įsigijimo, nuomos ar perdavimo neatlygintinai naudotis priėmimo nagrinėja NŽT teritoriniai padaliniai.

Nacionalinės žemės tarnybos teritorinių padalinių sprendimai ir veiksmai (neveikimas), (išskyrus sprendimus atkurti nuosavybės teises, suteikti žemės sklypą nuosavybėn neatlygintinai, parduoti, išnuomoti ar perduoti naudotis neatlygintinai žemės sklypą), skundžiami NŽT vadovui išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka.

Taigi, pagal minėtas nuostatas, Nacionalinė žemės tarnyba išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka turi nagrinėti skundus dėl žemės reformos metu suformuotų žemės sklypų tinkamumo, žemės privatizavimui, nuomai ir perdavimui neatlygintinai naudotis parengtų dokumentų ir įstatymų bei kitų teisės aktų reikalavimų neatitikties, kurie paduoti iki sprendimo dėl valstybinės žemės įsigijimo, nuomos ar perdavimo neatlygintinai naudotis priėmimo.

Pažymėtina, kad skundams dėl sprendimų, kuriais atkurtos nuosavybės teisės arba kuriais yra parduota, išnuomota ar perduota neatlygintinai naudotis valstybinė žemė, taip pat dėl sprendimų, kuriais atsisakoma priimti minėtus sprendimus, išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka netaikytina. Šie sprendimai skundžiami tiesiogiai teismui.

Pažymėtina ir tai, kad Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos skundus dėl NŽT teritorinių žemėtvarkos skyrių priimtų sprendimų ir veiksmų (neveikimo), kurie nesusiję su Žemės reformos įstatyme nustatytų Nacionalinės žemės tarnybos funkcijų vykdymu (pavyzdžiui, skundai dėl privačios nuosavybės teise priklausančių žemės sklypų kadastro duomenų netinkamo patvirtinimo ar nepatvirtinimo), nagrinėja vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo nuostatomis.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pažymėtina, jog Seimo kontrolierių įstaigoje gaunama skundų, kuriuose piliečiai reiškia nepasitenkinimą, kad jų skundai buvo išnagrinėti vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo nuostatomis, o ne išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka, ir dėl šios priežasties jie neteko galimybių savo teises ginti teisme.

Atkreiptinas dėmesys į tai: jeigu įstatymas numato, kad skundas pirmiausia turi būti išnagrinėjamas išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka, ir tik po to skundas gali būti paduodamas administraciniam teismui, tai visais atvejais teismas nepriims nagrinėti skundo, jeigu jis nebuvo išnagrinėtas išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka.

Pažymėtina, kad tiek Žemės reformos įstatyme, tiek Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2010-09-07 patvirtintose Išankstinio ginčų nagrinėjimo Nacionalinėje žemės tarnyboje prie Žemės ūkio ministerijos ne teismo tvarka taisyklėse įtvirtintas išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarkos taikymas nėra aiškiai apibrėžtas. Seimo kontrolieriaus nuomone, turėtų būti konkrečiai aptarti atvejai, kada piliečių skundai Nacionalinėje žemės tarnyboje yra nagrinėjami Viešojo administravimo, o kada Žemės reformos įstatymo nustatyta tvarka.

Dėl žemės reformą kontroliuojančios institucijos pareigos kreiptis į teismą įtvirtinimo Žemės reformos įstatyme

Iki 2010-07-01 galiojusioje Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 18 straipsnio 3 dalyje buvo numatyta: jeigu institucijos, atliekančios žemės reformos kontrolę, nustato, kad sprendimai dėl nuosavybės teisių į žemę atkūrimo ar žemės įsigijimo priimti pažeidžiant įstatymų nustatytą tvarką, ir jei dėl to neiškyla ginčų, sprendimą patikslina apskrities viršininkas, o jei kyla ginčų, sprendimą priėmusios ar žemės reformą kontroliuojančios institucijos privalo inicijuoti priimto sprendimo panaikinimą teismo tvarka.

Pasikeitus teisiniam reglamentavimui, nuo 2010-07-01 institucijoms, priėmusioms sprendimą dėl žemės įsigijimo arba kontroliuojančioms žemės reformą, neliko pareigos inicijuoti galimai neteisėtai priimtų sprendimų dėl žemės sklypų privatizavimo panaikinimą.

Tenka konstatuoti, kad Seimo kontrolierių įstaigoje gaunama nemažai skundų, kuriuose piliečiai skundžiasi neteisėtais pareigūnų veiksmais priimant sprendimus valstybinės žemės perleidimo srityje. Seimo kontrolierius, nustatęs, jog sprendimai priimti galimai pažeidžiant teisės aktų reikalavimus, gali tik rekomenduoti ginčą spręsti administracine tvarka, t. y. ieškoti visoms šalims priimtino problemos sprendimo būdo. Tačiau neradus kompromiso, piliečiai priversti savo teises ginti teismo tvarka, nors jie visada laikėsi teisės aktų nuostatų reikalavimų, o dėl susidariusios situacijos yra kalti pareigūnai.

Todėl siekiant užtikrinti teises prielaidas skaidriam nuosavybės teisių atkūrimo, valstybinės žemės perleidimo procesui bei piliečių teisių užtikrinimui būtų tikslinga minėtą nuostatą vėl įtvirtinti Žemės reformos įstatymo 18 straipsnyje.

Pirmiau nurodytą problemą iliustruoja žemiau pateiktas pavyzdys.

Pareiškėjas skunde nurodė, kad Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos pareigūnai pripažino, jog kaimyninio 0,173 ha ploto žemės sklypo planas parengtas netinkamai ir valstybinė žemė A. L. parduota nesilaikant teisės aktų reikalavimų. Todėl Panevėžio

žemėtvarkos skyriaus vedėja Z. Marmokienė buvo įpareigota kreiptis į Panevėžio rajono apylinkės prokuratūrą dėl viešojo intereso gynimo, kad valstybinės žemės pirkimo–pardavimo sutartis dėl A. L. neteislingai suformuoto ir parduoto 0,173 ha ploto namų valdos žemės sklypo būtų pripažinta negaliojančia, bei atlikti veiksmus, užtikrinančius patekimą į pareiškėjo ir jo kaimynų žemės sklypus. Pareiškėjas teigė, jog šie nurodyti veiksmai nebuvo atlikti.

Skundo tyrimo metu paaiškėjo, kad skyrius kreipėsi į prokuratūrą, tačiau Panevėžio apygardos prokuratūra priėmė nutarimą atsisakyti kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo. Šis sprendimas buvo priimtas išnagrinėjus pareiškėjo ir kitų piliečių prašymus. Prokuratūros pareigūnai padarė išvadą, kad nustatyti teisės aktų pažeidimai nesuponuoja viešojo intereso, kurį privalo ginti prokuroras, pažeidimo.

Reikia pripažinti, kad šiuo atveju pareiškėjų teisės liko neapgintos. Be to, liko galioti galimai neteisėta valstybinės žemės pirkimo–pardavimo sutartis.

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus Augustino NORMANTO

2012 metų veiklos ataskaita

Seimo kontrolieriaus veiklos tikslas – ginti žmogaus teisę į gerą viešąjį administravimą, užtikrinantį žmogaus teises ir laisves, prižiūrėti, ar valdžios įstaigos vykdo pareigą tinkamai tarnauti žmonėms. Pagal Seimo kontrolierių įstatymą Seimas skiria vieną Seimo kontrolierių savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiklai tirti.

Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 10 d. nutarimu esu penkerių metų kadencijai paskirtas Seimo kontrolieriumi savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiklai tirti.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nustatyta, kad Savivaldybės pagal Konstitucijos bei įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pabrėžia, kad „<...> konstitucinė nuostata, jog savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai, reiškia ir tai, kad jeigu Konstitucijoje ar įstatymuose tam tikros funkcijos yra priskirtos savivaldybėms, tai savivaldybės jas ir vykdo <...> ta apimtimi, kuria šios yra joms priskirtos. Tačiau nė viena iš šių funkcijų nereiškia absoliutaus savivaldybių savarankiškumo atitinkamoje srityje; jos visos yra reglamentuojamos įstatymais“ (Konstitucinio Teismo 2005-07-08 nutarimas).

Konstitucijos ir įstatymų priskirtos savivaldybių funkcijos bei valstybės perduotos savivaldybėms funkcijos įtvirtintos Vietos savivaldos įstatyme.

Viešojo administravimo įstatyme nustatyta, kad viešasis administravimas yra įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojama viešojo administravimo subjektų veikla, skirta įstatymams ir kitiems teisės aktams įgyvendinti.

Taigi mano, kaip Seimo kontrolieriaus, tikslas yra siekti, kad būtų nustatyta tvarka ginamos žmogaus teisės į gerą viešąjį administravimą savivaldybėse ir kad savivaldybės, vykdydamos viešąjį administravimą, t. y. įgyvendindamos joms pavestas funkcijas įstatymams ir kitiems teisės aktams vykdyti, tinkamai tarnautų žmonėms.

Vietos savivalda – arčiausiai žmogaus esanti valdžia, todėl šios valdžios tinkama tarnystė žmogui yra ypač aktuali ir net labai jautri tema.

Vietos savivaldos sistema turėtų būti orientuota į visuomenės poreikių tenkinimą ir socialinį teisingumą, tačiau skundų dėl savivaldybių pareigūnų veiklos tyrimo praktika rodo, kad neužtikrinamas pakankamas visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus, kad ne visada atsižvelgiama į konstruktyvius visuomenės pasiūlymus ir pan.

Tuo atveju, kai savivaldybių institucijos, įgyvendindamos joms pavestas funkcijas pažeidžia teisės aktus, laikytina, kad jos pažeidžia žmogaus teisę į gerą viešąjį administravimą,

Todėl, eidamas savo pareigas, jaučiu didelę atsakomybę ir, tirdamas kiekvieną skundą, vadovaudamasis man įstatymu suteiktomis teisėmis, nuodugniai analizuoju visas faktines aplinkybes ir skundo tyrimui aktualų teisinį reglamentavimą. Ši išsami analizė man leidžia teikti motyvuotą pareigūnų veiklos juridinį įvertinimą ir užtikrina mano teikiamų rekomendacijų teisinį pagrįstumą bei dažnai teigiamus jų nagrinėjimo rezultatus.

Tokiais atvejais džiaugiuosi galėdamas padėti konkrečiam žmogui ir kartu savivaldybei, siekiančiai gerinti savo viešąjį administravimą.

Tikiuosi, kad atlikti tyrimai ir pateiktos rekomendacijos padeda savivaldybėms tobulinti jų veiklą, keičia požiūrį į žmogų ir skatina geriau įgyvendinti vietos savivaldos principus, ypač savivaldybės veiklos ir savivaldybės institucijų priimamų sprendimų teisėtumo, bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesų derinimo, savivaldybės gyventojų dalyvavimo tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus, veiklos skaidrumo, viešumo ir reagavimo į savivaldybės gyventojų nuomonę bei žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo ir gerbimo principus.

Esu įsitikinęs, kad skyrus pakankamai dėmesio vietos savivaldos sistemos orientavimui į visuomenės poreikių tenkinimą ir socialinį teisingumą, savivaldybių institucijos iš tiesų sieks tarnauti žmonėms.

Atlikdamas savo pareigas, visuomet vertinu kylančius iššūkius, nes jie skatina tobulėti.

Atsižvelgęs į savo veiklos 2012 metais rezultatus, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos 2012-2014 metų veiklos plano uždavinio „Didinti įstaigos gebėjimus dirbti efektyviau ir veiksmingiau“ priemonės „Optimizuotas atliekamų tyrimų laikas“ įgyvendinimo svarbą, manyčiau, kad 2013 metais ypatingą dėmesį derėtų skirti skundų nagrinėjimo trukmės optimizavimui išlaikant jų nagrinėjimo kokybę.

Augustinas NORMANTAS
Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius

Seimo kontrolierius Augustinas Normantas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymu, tiria savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiklą.

Šią Seimo kontrolieriaus Augustino Normanto veiklos ataskaitą sudaro penkios dalys:

1. SKUNDŲ TYRIMAS. BENDRIEJI DUOMENYS
  - 1.1. Skundų turinys
  - 1.2. Gautų skundų, išnagrinėtų skundų, priimtų sprendimų pokytis. Pokytį nulėmusios priežastys
    - 1.2.1. Išsamus paklausimas institucijoms
    - 1.2.2. Seimo kontrolieriaus tarpininkavimas
2. ATSAKYMAI NAGRINĖTI SKUNDUS
3. IŠ ESMĖS IŠNAGRINĖTI SKUNDAI. PRIIMTI SPRENDIMAI
  - 3.1. Priimtų sprendimų pasiskirstymas pagal savivaldybes
  - 3.2. Išnagrinėtų skundų problematika ir sprendimai
4. SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS
  - 4.1. Pateiktų rekomendacijų skaičiaus padidėjimo priežastys
  - 4.2. Rekomendacijos dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo
  - 4.3. Rekomendacijos priimti sprendimus
  - 4.4. Rekomendacijos atkreipti pareigūnų dėmesį
  - 4.5. Rekomendacijos pasitelkti pareigūnus kaip ekspertus
5. SEIMO KONTROLIERIAUS INICIATYVA ATLIKTI TYRIMAI

Pastebėtina, kad konkrečių tyrimų pavyzdžiai pateikiami ne atskiroje ataskaitos dalyje, kaip būdavo ankstesnėse veiklos ataskaitose, bet aptariant statistinius duomenis, t. y. kiekvienoje ataskaitos dalyje yra pateikiami Seimo kontrolieriaus atliktų tyrimų pavyzdžiai, geriausiai iliustruojantys aptariamus Seimo kontrolieriaus veiklos aspektus.

1. SKUNDŲ TYRIMAS. BENDRIEJI DUOMENYS

Per atskaitinį laikotarpį Seimo kontrolierius Augustinas Normantas savo veiklos sričiai priskirtais klausimais gavo 542 pareiškėjų skundus; 405 skundai buvo išnagrinėti iš esmės ir dėl jų buvo priimta 595 sprendimai.

1.1. SKUNDŲ TURINYS

Tokia priimtų sprendimų gausa rodo, kad kas antrame Seimo kontrolieriui Augustinui Normantui pateiktame skunde buvo skundžiamasi dėl mažiausiai dviejų galimų žmogaus teisės į gerą viešąjį administravimą, užtikrinantį žmogaus teises ir laisves, pažeidimo atvejų.

Kiekvienas pareiškėjo skundas, kuriame keliami klausimai dėl mažiausiai dviejų galimų žmogaus teisės į gerą viešąjį administravimą pažeidimo atvejų, iš esmės atstoja du, tris ar daugiau skundų, kadangi kiekviena skundo dalis tirama atskirai ir priimami atskiri Seimo kontrolieriaus sprendimai.

Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad kas antras Seimo kontrolieriaus Augustino Normanto per ataskaitinį laikotarpį išnagrinėtas skundas atstojo du ar netgi daugiau įprastų skundų.

Pavyzdžiui, pareiškėjas skunde Seimo kontrolieriui nurodė, kad 1) Vilniaus miesto savivaldybė nepagrįstai atsisako išduoti statybą leidžiantį dokumentą jau atliktai gyvenamojo namo dalies rekonstrukcijai įteisinti, kad 2) jo kaimynai yra savavališkai užėmę dalį valstybinės žemės, kad 3) savivaldybė jam neleidžia prie namų valdos prisijungti įsiterpusios laisvos valstybinės žemės, kad savivaldybė netinkamai išnagrinėjo jo kreipimuisi dėl valstybinės žemės prisijungimo ir 4) kad šalia jo namų valdos be jo sutikimo vykdomi vandentiekio įvado įrengimo darbai (2012-04-11 skundas Nr. 4D-2011/4-1365).

Tirdamas šį skundą, Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į tai, kad skunde iškelti klausimai yra susiję su skirtingų savivaldybių funkcijų įgyvendinimu, kad jie sprendžiami vadovaujantis skirtingais įstatymais ir kitais teisės aktais, išskyrė keturias skundo dalis, kiekvieną iš jų nagrinėjo atskirai ir priėmė keturis sprendimus.

Akivaizdu, kad toks skundas atstoja net keturis skundus, nes kiekviena atskira jo dalis gali būti atskiru pareiškėjo skundu (t. y. reikalauja atskiro aplinkybių tyrimo ir atskiro pareigūnų veikos juridinio vertinimo).

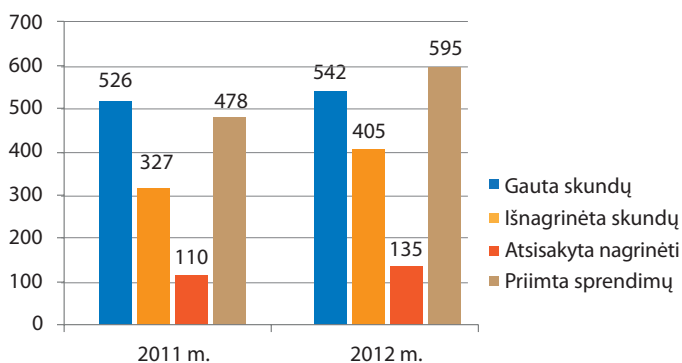
Kitas pavyzdys – grupė pareiškėjų skunde Seimo kontrolieriui nurodė, kad 1, 2) jų netenkina dviejų skirtingų Seimo kontrolieriaus rekomendacijų nagrinėjimo rezultatai pagal ankstesnio jų skundo pagrindus surašytą pažymą, kad 3) butai, kuriuos jie įsigijo iš Kauno miesto savivaldybės, yra netinkamos kokybės, 4) kad prie naujai pastatytų gyvenamųjų namų nėra jokio tinkamo priėjimo ir privažiavimo, kad 5, 6) valstybės išduotos garantijos jiems, kaip dviem skirtingiems savininkams grąžintų namų nuomininkams, buvo netinkamai įvykdytos (2012-09-13 pažyma Nr. 4D-2011/4-1145;1160;1162).

Šiuo atveju Seimo kontrolierius išskyrė net šešias skundo dalis ir priėmė šešis sprendimus. Pažymėtina, kad šioje byloje buvo pateiktos penkios Seimo kontrolieriaus rekomendacijos.

1.2. GAUTŲ SKUNDŲ, IŠNAGRINĖTŲ SKUNDŲ, PRIIMTŲ SPRENDIMŲ POKYTIS. POKYTĮ NULĖMUSIOS PRIEŽASTYS

Lyginant su 2011 metais, Seimo kontrolierius Augustinas Normantas gavo 16 skundų daugiau (2011 metais buvo gauti 526, 2012 metais – 542 skundai), tačiau išnagrinėjo 76 skundais daugiau (2011 metais buvo išnagrinėti 329, 2012 metais – 405 skundai) ir priėmė 117 sprendimų daugiau (2011 metais buvo priimti 478, 2012 metais – 595 sprendimai).

1 pav. Pagrindiniai skundų nagrinėjimo duomenys 2011-2012 metais

Tokiam išnagrinėtų skundų pagausėjimui galima turėti įtakos Seimo kontrolieriaus pritaikytos skundų tyrimo tobulinimo priemonės: išsamus paklausimas institucijoms ir aktyvesnis Seimo kontrolieriui suteiktos teisės tarpininkauti taikymas.

1.2.1. Išsamus paklausimas institucijoms

Analizuojant 2011 metų veiklos rezultatus buvo pastebėta, kad ilgesnė skundų nagrinėjimo trukmė lemia ne tik gaunamų skundų turinys, bet ir nepakankamas institucijoms rašomų paklausimų išsamumas bei jų formos nestruktūrizuotumas.

Dėl bendro pobūdžio (nepakankamo išsamumo) paklausimų skundų dėl kelių teisės į gerą viešąjį administravimą pažeidimų tyrimo atvejais tekdavo į institucijas kreiptis papildomai, o tai turėdavo įtakos skundų tyrimo terminams.

Struktūrizuotos paklausimo formos nebuvimas lemdavo, kad paklausimo projekto parengimas ir suderinimas užtrūkdavo, o tai, savaime suprantama, taip pat turėjo įtakos skundų nagrinėjimo terminui ir mažino išnagrinėtų skundų skaičių.

Atsižvelgiant į pirmiau nurodytas aplinkybes, buvo parengta išsamaus Seimo kontrolieriaus paklausimo institucijoms forma, išgryninant visas esmines skunde keliamas problemas, užduodant institucijoms

konkretesnius klausimus bei, prireikus, Seimo kontrolieriui tarpininkaujant dėl teisės į gerą viešąjį administravimą galimo pažeidimo pašalinimo ir skunde keliamų problemų išsprendimo gera valia.

Ši Seimo kontrolieriaus veikla sudarė galimybes padidinti išnagrinėtų skundų kiekį, nes dabar, parengus išsamų paklausimą pagal gautą skundą, prireikia mažiau darbo laiko sąnaudų skundo tyrimui atlikti.

Taip pat pažymėtina, kad paklausimas yra siunčiamas ne tik visoms suinteresuotoms institucijoms, bet ir pareiškėjui, informuojant jį apie skundo priėmimą, ir apie galimybę pateikti papildomas pastabas ar komentarus dėl institucijos atsakymo.

Taikant šį skundų tyrimo metodą geriau išryškėja pareiškėjo ir skundžiamos institucijos pozicijų išsiskyrimo ar sąlyčio taškai, sudaromos palankesnės sąlygos priimti objektyvų, nešališką ir teisingą, atitinkantį proporcingumo principą Seimo kontrolieriaus sprendimą.

1.2.2. Seimo kontrolieriaus tarpininkavimas

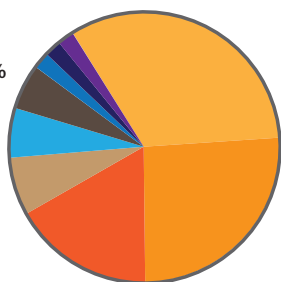
Kita skundo tyrimų tobulinimo priemonė, leidusi padidinti išnagrinėtų skundų skaičių – Seimo kontrolieriui suteiktos teisės tarpininkauti taikymas.

Kreipiantis į institucijas dėl informacijos pareiškėjo skunde keliamu klausimu pateikimo, institucijoms vis dažniau siūloma skunde keliamą problemą išspręsti gera valia, primenant, kad tokiu atveju Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Seimo kontrolierių įstatymu, skundo tyrimą nutrauks.

Ataskaitinio laikotarpio duomenys rodo, kad net 52 atvejais (iš 202) Seimo kontrolierius priėmė sprendimą skundo tyrimą nutraukti, nes jam tarpininkaujant skunde keliamos problemos buvo išspręstos. Pastebėtina, kad tai sudaro 56 proc. visų Seimo kontrolierių įstaigoje per ataskaitinį laikotarpį priimtų tokio pobūdžio sprendimų (iš viso Seimo kontrolierių įstaigoje per ataskaitinį laikotarpį buvo priimti 93 tokie sprendimai).

2 pav. Sprendimų nutraukti skundo tyrimą priežastys

- Tikslinga nagrinėti kitoje institucijoje **33 %**
- Tarpininkaujant SK problemos išspręstos gera valia **26 %**
- Skundas yra ar buvo nagrinėjamas teisme **17 %**
- Skundą turi nagrinėti teismas **7 %**
- Nepriskirta SK kompetencijai **6 %**
- Tyrimo metu išnyko skundo dalykas **5 %**
- Preėjęs vienerių metų terminas nuo skundžiamų veiksmų padarymo **2 %**
- Pareiškėjas atsiėmė savo pareiškimą **2 %**
- Kitos priežastys **2 %**

Pavyzdžiui, į Seimo kontrolierių kreipėsi pareiškėjas ir skunde nurodė, kad Kauno miesto savivaldybė vilkina spęsti natūra grąžinto gyvenamojo namo remonto klausimą (pagal teisės aktus savivaldybė, kaip buvusi natūra grąžinto turto savininkė, privalo savininkams grąžintą turtą perduoti tvarkingą). Seimo kontrolieriui su paklausimu kreipusis į savivaldybę, pareiškėjo skunde keliamas klausimas buvo nedelsiant išspręstas, taigi skundo tyrimas buvo nutrauktas (2012-03-29 pažyma Nr. 4D-2011/4-1567).

Kitas pavyzdys – į Seimo kontrolierių kreipėsi pareiškėja ir pasiskundė, kad Kupiškio rajono savivaldybė neteikia informacijos ir jau yra neatsakiusi į keletą kreipimųsi. Seimo kontrolierius, kreipdamasis į savivaldybę, nurodė skundo aplinkybes ir, vadovaudamasis jam suteikta tarpininkavimo teise, paragino savivaldybę nedelsiant išnagrinėti visus pareiškėjos kreipimusis ir pateikti jai išsamius atsakymus. Tai ir buvo nedelsiant padaryta (2012-02-24 pažyma Nr. 4D-2011/4-1524).

Neabejotina, kad ši Seimo kontrolieriaus pritaikyta skundų tyrimo priemonė taip pat leido gana ženkliai padidinti išnagrinėtų skundų skaičių. Be to, pastebėtina, kad taikant šią priemonę buvo gerokai prisidėta prie Seimo kontrolierių įstaigos 2012-2014 metų strateginio veiklos plano uždavinio „Didinti ombudsmeno įstaigos svarbą ir reikšmę“ įgyvendinimo (įgyvendinant šį uždavinį buvo siekiama bent 80 atvejų pareiškėjų keliamus klausimus išspręsti taikant tarpininkavimo metodą).

2. ATSISAKYMAI NAGRINĖTI SKUNDUS

Seimo kontrolierius Augustinas Normantas per ataskaitinį laikotarpį, vadovaudamasis Seimo kontrolierių įstatymo 17 straipsniu, dėl 135 pareiškėjų skundų priėmė sprendimą atsisakyti skundą nagrinėti. Pažymėtina, kad tai sudaro tik 25 proc. visų Seimo kontrolierių įstaigoje priimtų tokio pobūdžio sprendimų (iš viso per ataskaitinį laikotarpį Seimo kontrolierių įstaigoje buvo atsisakyta nagrinėti 541 skundą).

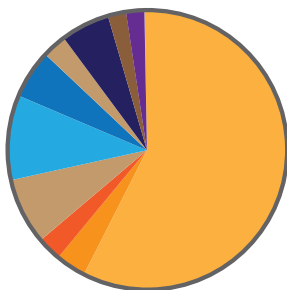
Seimo kontrolieriaus nuomone, atsižvelgus į tai, kad asmenys į Seimo kontrolierių dažnokai kreipiasi kaip į paskutinę instanciją, kai niekur kitur pagalbos nebesulaukia, sprendimas atsisakyti skundą nagrinėti turi būti priimamas tik laikantis Seimo kontrolierių įstatymo numatytų atvejų, kai akivaizdu, kad Seimo kontrolierius pagal kompetenciją neturi galimybės ištirti skunde nurodytų aplinkybių (pavyzdžiui, skundas tuo pačiu klausimu nagrinėjamas ar nagrinėtinas teisme, pareiškėjo iškelta problema teisė aktų nustatyta tvarka pirmiausia spęstina savivaldybės ar valstybės institucijose ir kt.).

Šį Seimo kontrolieriaus požiūrį į sprendimus atsakyti skundą nagrinėti pagrindžia ir atskaitinio laikotarpio statistika.

Minėta, kad Seimo kontrolierius atsisakė nagrinėti 135 pareiškėjų skundus, tačiau pažymėtina, kad beveik 60 proc. šių skundų buvo atsakyta nagrinėti dėl to, jog jie pirmiau nagrinėtini kitoje institucijoje (82 atvejai). Dar 11 proc. sprendimų atsakyti skundą nagrinėti buvo priimta nustčius, kad skundas yra, buvo arba turi būti nagrinėjamas teisme (15 atvejų).

3 pav. Atsisakymo nagrinėti skundą priežastys

- Tikslinga nagrinėti kitoje institucijoje **58 %**
- Nepriskirta SK kompetencijai **10 %**
- Skundą turi nagrinėti teismas **8 %**
- Skundas turi pačiu klausimu jau išnagrinėtas **5 %**
- Skundas yra ar buvo nagrinėjamas teisme **3 %**
- Duomenų pradėti tirti skundą trūkumas **3 %**
- Pareiškėjas atsiėmė savo pareiškimą **3 %**
- Dėl darbo teisinių santykių **2 %**
- Dėl civilinių-teisinių santykių **2 %**
- Kitos priežastys **6 %**

Seimo kontrolieriaus požiūrį į atsisakymą nagrinėti pareiškėjų skundus atspindi ir ši skundų tyrimo praktika. Tuo atveju, jei, Seimo kontrolieriaus nuomone, gautą pareiškėjo skundą tikslinga nagrinėti kitoje institucijoje efektyviai išsprendžiant jame keliamus klausimus, jis, vadovaudamasis Seimo kontrolierių įstatymo suteiktais įgaliojimais netiriant Seimo kontrolieriaus kompetencijai nepriskirto skundo iš esmės teikti siūlymus ar pastabas atitinkamoms institucijoms ir įstaigoms dėl viešojo administravimo gerinimo, tokį pareiškėjo skundą pateikia atitinkamai institucijai (pareiškėjui sutikus), siūlydamas jį atidžiai išnagrinėti, priimti teisės aktų reikalavimus atitinkantį sprendimą bei apie tai informuoti pareiškėją ir Seimo kontrolierius.

Taigi daugeliu atvejų sprendimas atsakyti skundą nagrinėti reiškia ne atsiribojimą nuo asmens keliamo klausimo, bet priešingai – greitą ir efektyvią priemonę padėti, kontroliuojant, kad ta pagalba būtų reali (pavyzdžiui, kad būtų priimtas sprendimas, pateiktas atsakymas, suteikta informacija ir pan.). Be to, tokiais atvejais asmenys visada gali pakartotinai kreiptis į Seimo kontrolierių ir skųsti konkretų jų netenkinantį institucijos atsakymą ar konkrečius pareigūnų veiksmus (neveikimą). Pabrėžtina, kad tokiu atveju Seimo kontrolierius, atsisakydamas nagrinėti skundą, visuomet akcentuoja pareiškėjo teisę, jam nesutinkant su institucijos pateiktu atsakymu, kreiptis į Seimo kontrolierių.

Seimo kontrolierius, atsisakydamas nagrinėti gautą skundą ir perduodamas jį atitinkamoms institucijoms, paprastai naudoja šią formulotę:

Įvertinęs pirmiau nurodytas aplinkybes ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 6 punktu, kuriame nustatyta, kad Seimo kontrolierius priima sprendimą atsakyti

nagrinėti skundą, jeigu padaro išvadą, kad skundą nagrinėti tikslinga kitoje institucijoje ar įstaigoje, Seimo kontrolierius atsisako tirti N. M. skundą ir, vadovaudamasis Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsniu, jį perduoda pirmiau minėtoms institucijoms, siūlydamas pagal kompetenciją pareiškėjo skundą atidžiai išnagrinėti ir apie nagrinėjimo rezultatus informuoti pareiškėją bei Seimo kontrolierių.

Jeigu pareiškėjo netenkinant gauti institucijų atsakymai, tuomet su skundu ir pridėtomis atsakymų kopijomis jis turi teisę kreiptis į Seimo kontrolierių arba į kitą atitinkamą instituciją (atsižvelgiant į skundo turinį ir atitinkamos institucijos kompetenciją). Kilus neaiškumams dėl skundo padavimo, pareiškėjui siūlytume kreiptis į Seimo kontrolierių įstaigą nemokamu telefonu 8 800 22 100 ar telefonu 8 706 65105 (2012-06-26 sprendimas Nr. 4D-2012/4-932/3D-2173).

Taigi net ir Seimo kontrolierių įstatymo nustatyta tvarka atsisakydamas nagrinėti skundą Seimo kontrolierius naudojasi visomis jam įstatymo suteiktomis teisėmis, kad pareiškėjų teisė į gerą viešąjį administravimą būtų apginta.

Džiaugiamės, kad šios Seimo kontrolieriaus pastangos pasiteisino, t. y. didžioji dalis pareiškėjų liko patenkinti Seimo kontrolieriaus sprendimu perduoti jų skundą nagrinėti atitinkamai institucijai, kartu pateikiant Seimo kontrolieriaus siūlymą dėl tinkamo pareiškėjo skundo išnagrinėjimo, ir pakartotinai į Seimo kontrolierių nesikreipė (juos tenkino institucijos, kuri atsižvelgdama į Seimo kontrolieriaus siūlymą, išnagrinėjo skundą, priimtas sprendimas).

Toliau pateikta keletas pavyzdžių, parodančių, kad ši Seimo kontrolieriaus veiklos forma gali būti labai efektyvi žmogaus teisių į gerą viešąjį administravimą gynimo priemonė ir reali pagalba pareiškėjams.

1. Į Seimo kontrolierių kreipėsi pareiškėja dėl vaikų lopšelio-darželio „B“ direktorės veiksmų (neveikimo). Skunde pareiškėja nurodė, kad direktorė, kaip jos buvusi darbdavė, nepateikia prašomos su atleidimu iš darbo susijusios informacijos. Kadangi pareiškėja šiuo klausimu į lopšelio-darželio steigėją – Vilniaus miesto savivaldybę – dar nebuvo kreipusis, Seimo kontrolierius jos skundą perdavė nagrinėti savivaldybei, siūlydamas jį pagal kompetenciją detaliai išnagrinėti. Savivaldybė skundą ištyrė ir informavo Seimo kontrolierių bei pareiškėją, kad lopšelio-darželio direktorei yra skirta drausminė nuobauda – atleidimas iš pareigų už šiurkščius darbo drausmės pažeidimus (2012-12-07 sprendimas Nr. 4D-2012/4-1711/3D-3956).

2. Į Seimo kontrolierių kreipėsi pareiškėja, nurodydama, kad Anykščių rajono savivaldybė jai neskiria būsto šildymo išlaidų kompensacijos, kadangi pareiškėja laiku nepranešė savivaldybei apie įsidarbinimą. Seimo kontrolierius, įvertinęs gautą skundą ir pateiktus dokumentus, nusprendė atsakyti skundą nagrinėti ir jį perdavė savivaldybei, pabrėždamas, kad savivaldybė, priimdama sprendimus dėl išmokų mokėjimo (nemokėjimo), kiekvieną konkrečią situaciją turėtų vertinti individualiai, atsižvelgdama į protingumo ir proporcingumo principus. Savivaldybė

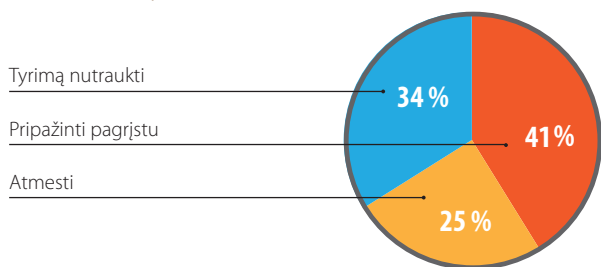
Seimo kontrolierių informavo, kad įvertinusi pareiškėjos situaciją, priėmė sprendimą skirti pareiškėjai visas priklausančias kompensacijas (2012-12-19 sprendimas Nr. 4D-2012/4-1762/3D-4098).

3. Seimo kontrolierius gavo D. S. skundą, kuriame buvo teigiama, kad Lazdijų rajono savivaldybė reikalauja iš pareiškėjo mokėti vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą, tačiau atliekos iš pareiškėjo sodybos nėra išvežamos. Išanalizavęs skundo aplinkybes, Seimo kontrolierius skundą nagrinėti atsisakė ir jį perdavė savivaldybei, siūlydamas priimti reikiamus sprendimus. Savivaldybė, išnagrinėjusi pareiškėjo skundą nustatė, kad atliekos iš tiesų nebuvo vežamos, todėl nurodė atliekų tvarkymo centrui perskaičiuoti pareiškėjui taikytiną vietinę rinkliavą (2012-05-11 sprendimas Nr. 4D-2012/4-705/3D-1643).

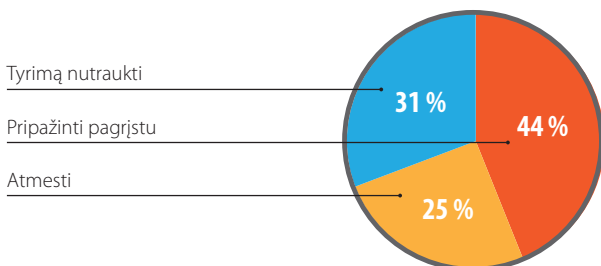
3. IŠ ESMĖS IŠNAGRINĖTI SKUNDAI. PRIIMTI SPRENDIMAI

Kaip matyti ir iš anksčiau aprašytos Seimo kontrolieriaus veiklos, 2012 metais Seimo kontrolierius Augustinas Normantas ypatingą dėmesį skyrė skundų nagrinėjimo išsamumui, t. y. buvo siekiama išsamiai ir kvalifikuotai atsakyti į visus pareiškėjų skunduose keliamus klausimus bei kaip galima efektyviau apginti jų teises į gerą viešąjį administravimą, padėti asmenims išspręsti skunduose keliamas problemas. Dėl šios priežasties net trys ketvirtadaliai Seimo kontrolieriui pateiktų skundų (405 skundai iš 542 skundų) buvo išnagrinėti iš esmės, įsigilinant į visas (ne tik į pagrindinę) skunde keliamas problemas.

4 pav. Priimti sprendimai 2012 metais

5 pav. Priimti sprendimai 2011 metais

¹ Pagal Seimo kontrolierių įstatymą, išnagrinėjęs skundą iš esmės, Seimo kontrolierius gali priimti tokius sprendimus: (1) skundą (jo dalį) pripažinti pagrįstu; (2) skundą (jo dalį) atmesti; (3) skundo (jo dalies) tyrimą nutraukti.

Iš 595 Seimo kontrolieriaus Augustino Normanto per ataskaitinį laikotarpį priimtų sprendimų 41 proc. sudaro sprendimai skundą (jo dalį) pripažinti pagrįstu (245 sprendimai), 34 proc. skundo (jo dalies) tyrimą nutraukti (202 sprendimai) ir 25 proc. skundą (jo dalį) atmesti (148 sprendimai)¹. Lygindami šiuos duomenis su 2011 metų duomenimis matome, kad priimtų sprendimų proporcija iš esmės nepakito (2011 metais buvo atitinkamai 44 proc., 31 proc. ir 25 proc.).

Taigi beveik kas antras į Seimo kontrolierių dėl savivaldybių pareigūnų veiksmų (neveikimo) besikreipiantis asmuo skundžiasi pagrįstai.

„Beveik kas antras į Seimo kontrolierių dėl savivaldybių pareigūnų veiksmų (neveikimo) besikreipiantis asmuo skundžiasi pagrįstai.“

Atlikta skundų tyrimų analizė leidžia daryti išvadą, kad didelį pareiškėjų skundų pagrįstumą lemia sudėtinga asmenų kreipimusi nagrinėjimo procedūra (pavyzdžiui, pagal skirtingą procedūrą turi būti nagrinėjami asmenų prašymai ir asmenų skundai);

netinkamas institucijų vidaus administravimas (pavyzdžiui, ženkliai išaugus asmenų kreipimusi skaičiui tam tikru klausimu, nesiimama institucijos vidaus administravimo priemonių, skiriant papildomus darbuotojus, perskirstant darbuotojų funkcijas ir pan.); pareigūnų kvalifikacijos stoka (pavyzdžiui, kai kurie pareigūnai nespėja tinkamai ir laiku prisitaikyti prie teisinio reglamentavimo pokyčių); pareigūnų motyvacijos tarnauti žmogui trūkumas (pavyzdžiui, nesistengiama tobulėti, keisti požiūrį į pareiškėją, tinkamai įgyvendinti viešojo administravimo, vietos savivaldos principus bei valstybės tarnautojų veiklos etikos principus ir pan.); nepakankamai aiški kai kurių savivaldybių funkcijų (pavyzdžiui, daugiabučių namų administratorių ir bendrijų valdymo organų veiklos priežiūra ir kontrolė) įgyvendinimo tvarka ir kt.

Atsižvelgęs į šią situaciją, Seimo kontrolierius ėmėsi veiksmų viešojo administravimo situacijai savivaldybėse pagerinti: remiantis pavyzdžiais iš Seimo kontrolieriaus skundų tyrimo praktikos bei atitinkamais teisės aktais, buvo paruošti ir vedami specialūs mokymai savivaldybių pareigūnams apie asmenų kreipimusi nagrinėjimo procedūrą, organizuojami susitikimai su savivaldybių pareigūnais aptariant pagrindines ir dažniausiai pasikartojančias skunduose keliamas problemas ir kt.

3.1. PRIIMTŲ SPRENDIMŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL SAVIVALDYBĖS

Kadangi, kaip minėta anksčiau, Seimo kontrolierius per ataskaitinį laikotarpį, lyginant su 2011 metais, priėmė net 117 sprendimų daugiau, natūralu, jog išaugo ir sprendimų dėl konkrečių institucijų skaičius.

Pagal priimtų sprendimų skaičių „pirmauja“ Vilniaus miesto savivaldybė – priimta 223 sprendimų, kas sudaro net 37 proc. visų Seimo kontrolieriaus priimtų sprendimų. Toliau seka Kauno miesto savivaldybė, dėl kurios priimta 82 sprendimai (14 proc. visų sprendimų).

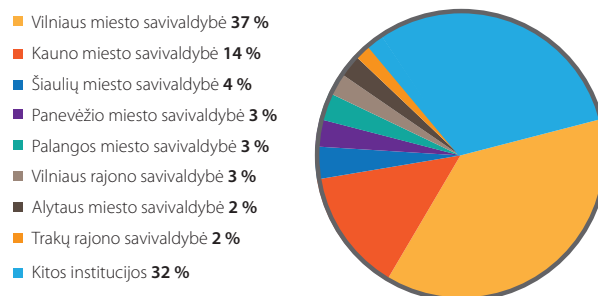
Pastebėtina, kad sprendimų dėl Kauno miesto savivaldybės skaičius išaugo beveik dvigubai, t. y. 86 proc. (2011 metais buvo priimti tik 44 sprendimai). Taip pat labai smarkiai padidėjo ir sprendimų dėl Šiaulių miesto savivaldybės (nuo 8 iki 22 arba 175 proc.), Panevėžio miesto (nuo 7 iki 17 arba 143 proc.) bei Palangos miesto savivaldybės (nuo 12 iki 19 arba 58 proc.) skaičius. Manytina, kad sprendimų dėl šių savivaldybių (išskyrus Panevėžio miesto) skaičiaus didėjimą labiausiai lėmė tai, jog būtent šiose savivaldybėse Seimo kontrolierius lankėsi ir susitiko su gyventojais bei savivaldybių vadovybe. Susitikimų su savivaldybių vadovybe metu buvo akcentuojama būtinybė informuoti asmenis apie galimybę dėl pareigūnų piktnaudžiavimo ir biurokratizmo kreiptis į Seimo kontrolierius.

1 lentelė. Sprendimų skaičius pagal savivaldybes 2011-2012 metais²

Institucija	2011 m.	2012 m.
Vilniaus miesto savivaldybė	184	223
Kauno miesto savivaldybė	44	82
Šiaulių miesto savivaldybė	8	22
Palangos miesto savivaldybė	12	19
Panevėžio miesto savivaldybė	7	17
Trakų rajono savivaldybė	15	15
Vilniaus rajono savivaldybė	18	15
Alytaus miesto savivaldybė	10	10
Klaipėdos miesto savivaldybė	12	9
Šilutės rajono savivaldybė		4
Varėnos rajono savivaldybė	14	3
Kazlų rūdos savivaldybė		2
Pasvalio rajono savivaldybė		1
Pagėgių savivaldybė		1

² Lentelėje nurodomos savivaldybės, dėl kurių 2012 metais buvo priimta daugiausiai sprendimų, taip pat savivaldybės, dėl kurių 2011 metais sprendimų nebuvo priimta, o 2012 metais – priimta.

6 pav. Priimtų sprendimų pasiskirstymas pagal savivaldybes

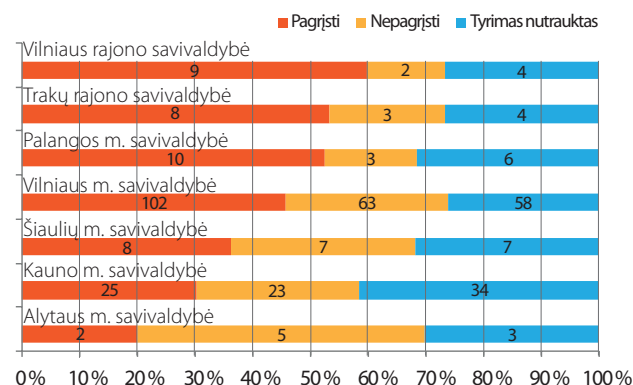

Kauno miesto, Šiaulių miesto, Panevėžio miesto ir Palangos miesto savivaldybės, nurodamos pateikiamo atsakymo apskundimo tvarką, taip pat pateikia informaciją apie galimybę kreiptis į Seimo kontrolierius. Neabejotina, kad būtent šios priežastys lėmė, jog taip ženkliai išaugo sprendimų dėl Kauno miesto, Šiaulių miesto, Panevėžio miesto ir Palangos miesto savivaldybių. Palyginimui – sprendimų dėl Vilniaus miesto savivaldybės padidėjo 21 proc., t. y. 2 – 8 kartus mažiau nei dėl Palangos, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio miesto savivaldybių.

Taigi matome, kad pagal priimtų sprendimų skaičių „pirmauja“ iš esmės didžiųjų miestų savivaldybės. Tačiau pastebėtina, kad šiame sąrašė nėra Klaipėdos miesto savivaldybės. Dėl šios savivaldybės Seimo kontrolierius priėmė tik 8 sprendimus ir tai buvo 4 sprendimais mažiau nei 2011 metais. Manytina, kad šios didžiosios savivaldybės gyventojai galimai nėra pakankamai informuoti apie Seimo kontrolierių veiklą, taigi tikslinga ateityje imtis papildomų jų informavimo priemonių.

Analizuodami priimtų sprendimų pasiskirstymą pagal konkrečią instituciją, matome, kad daugiausiai sprendimų pripažinti skundą (jo dalį) pagrįstu priimta dėl Vilniaus rajono savivaldybės (60 proc. visų dėl šios savivaldybės gaunamų skundų yra pagrįsti). 50 proc. pagrįstumo ribą taip pat viršija Trakų rajono ir Palangos miesto savivaldybės.

7 pav. Priimtų sprendimų pasiskirstymas pagal savivaldybes

Analizuojant priimtų sprendimų dėl didžiųjų savivaldybių – Vilniaus miesto ir Kauno miesto – procentinį pasiskirstymą, matyti, kad skundų dėl Vilniaus miesto savivaldybės pagrįstumas 5 proc. viršija bendrą skundų pagrįstumo vidurkį (46 proc. skundų dėl Vilniaus miesto savivaldybės yra pagrįsta, kai bendras visų išnagrinėtų skundų pagrįstumo procentas yra 41 proc.). Tuo tarpu skundų dėl Kauno miesto savivaldybės pagrįstumas yra net 11 proc. žemesnis už bendrą vidurkį (pagrįsti sprendimai dėl Kauno miesto savivaldybės tesudaro 30 proc.).

Seimo kontrolieriaus atlikta rekomendacijų vykdymo analizė patvirtina, kad Kauno miesto savivaldybė į jai Seimo kontrolieriaus pateiktas rekomendacijas reaguoja konstruktyviau ir imasi efektyvių priemonių joms įgyvendinti (pavyzdžiui, Kauno miesto savivaldybės meras, gavęs Seimo kontrolieriaus rekomendaciją, priima konkretų potvarkį dėl rekomendacijos įgyvendinimo, kuriame nustato konkrečius atsakingus asmenis ir reikalingų atlikti veiksmų planą). Siektina, kad ir kitos savivaldybės Seimo kontrolieriaus rekomendacijas įgyvendintų panašiomis priemonėmis.

„Kauno miesto savivaldybės meras, gavęs Seimo kontrolieriaus rekomendaciją, priima konkretų potvarkį dėl rekomendacijos įgyvendinimo, kuriame nustato konkrečius atsakingus asmenis ir reikalingų atlikti veiksmų planą.“

3.2. IŠNAGRINĖTŲ SKUNDŲ PROBLEMATIKA IR SPRENDIMAI

Analizuojant gautų skundų problematiką matyti, kad pirmą kartą daugiausia buvo skundžiamasi dėl savivaldybių funkcijų, susijusių su aplinkos apsauga – skundus išnagrinėjus buvo priimtas 151 sprendimas, kas sudaro 25 proc. visų priimtų sprendimų; palyginimui – 2011 metais dėl šių savivaldybių funkcijų buvo priimti 94 sprendimai, kas sudarė 19 proc. visų priimtų sprendimų; taigi pagal išnagrinėtų skundų skaičių padidėjimas yra 60 proc. Tuo tarpu dėl asmenų kreipimusi nagrinėjimo procedūros buvo priimti 143 sprendimai (t. y. 6 sprendimais mažiau nei 2011 m.) ir tai sudaro 24 proc. visų priimtų sprendimų (2011 m. tai sudarė 31 proc. visų sprendimų). Kadangi tarp 2011 m. ir 2012 m. priimtų sprendimų kiekio yra didelis skirtumas (priimta 117 sprendimų daugiau, t. y. padidėjo 24 proc.), tai, kaip matyti iš 2 lentelės, sprendimų dėl asmenų kreipimusi nagrinėjimo procedūros santykinai sumažėjo iš esmės tiek, kiek padidėjo priimtų sprendimų dėl savivaldybių funkcijų, susijusių su aplinkos apsauga. Sprendimų dėl kitų savivaldybių funkcijų procentinis pasiskirstymas iš esmės nepakito.

2 lentelė. Išnagrinėtų skundų procentinis pasiskirstymas pagal problematiką

Institucija	2011 m.	2012 m.
Dėl aplinkos apsaugos	19	25
Dėl asmenų kreipimusi nagrinėjimo procedūros	31	24
Dėl būsto suteikimo, valdymo, naudojimo, disponavimo	16,5	17
Dėl žemės ir valstybės (savivaldybių) turto valdymo	9	8
Dėl viešųjų paslaugų teikimo	8	8
Dėl socialinių klausimų	8	8
Dėl asmens, visuomenės augimą ir viešosios tvarkos užtikrinimo	2	2
Kiti klausimai	6,5	8

Sprendimai dėl aplinkos apsaugos iš esmės apima sprendimus dėl teritorijų planavimo, statybų ir atliekų tvarkymo. Taigi galima teigti, kad 2012 metais asmenys Seimo kontrolieriui dažniausiai skundėsi teritorijų planavimo, statybų ir atliekų tvarkymo klausimais. Pavyzdžiui, dėl teritorijų planavimo buvo priimtas 41 sprendimas, dėl statybos – 45 sprendimai, dėl atliekų tvarkymo – 27 sprendimai.

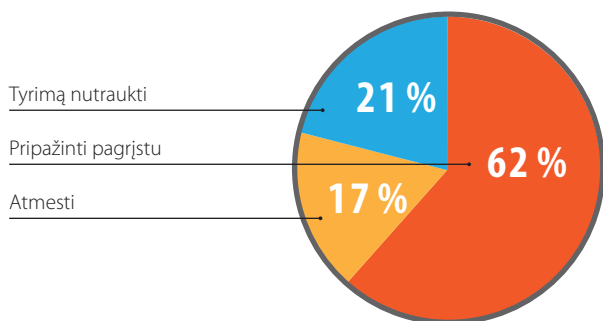
„2012 metais asmenys Seimo kontrolieriui dažniausiai skundėsi teritorijų planavimo, statybų ir atliekų tvarkymo klausimais.“

Sprendimai dėl asmenų kreipimusi nagrinėjimo procedūros iš esmės apima sprendimus dėl galimai netinkamo asmenų kreipimusi išnagrinėjimo, dėl galimų teisės gauti informaciją pažeidimų, dėl galimų prašymų nagrinėjimo tvarkos pažeidimų. Pavyzdžiui, dėl galimai netinkamo asmenų kreipimusi išnagrinėjimo buvo priimti 63 sprendimai, dėl galimų teisės gauti informaciją pažeidimų – 30 sprendimų, dėl galimų prašymų nagrinėjimo tvarkos pažeidimų – 18 sprendimų.

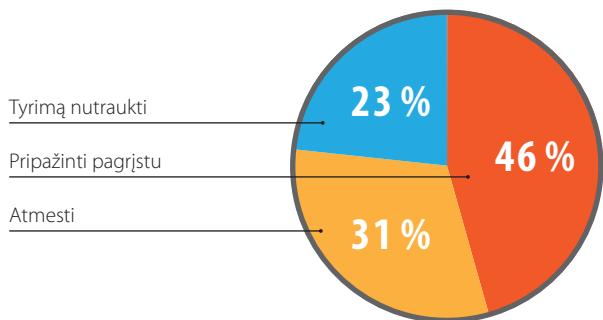
Trečioji pagal gausą sprendimų grupė yra sprendimai dėl būsto suteikimo, valdymo, naudojimo, disponavimo. Tokių sprendimų 2012 metais buvo priimta 103 (17 proc. visų sprendimų) ir lyginant su 2011 metais – 25 sprendimais daugiau (2011 metais buvo priimti 78 sprendimai).

Sprendimai dėl būsto suteikimo, valdymo, naudojimo, disponavimo iš esmės apima sprendimus dėl gyvenamojo namo butų ir kitų patalpų savininkų bendrijų valdymo organų bei savivaldybės paskirtų administratorių veiklos priežiūros ir kontrolės; dėl valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti. Pavyzdžiui, dėl savivaldybės paskirtų administratorių veiklos priežiūros ir kontrolės – 47 sprendimai, dėl valstybės paramos būstui įsigyti – 29 sprendimai, dėl bendrijų valdymo organų priežiūros ir kontrolės buvo priimta 10 sprendimų.

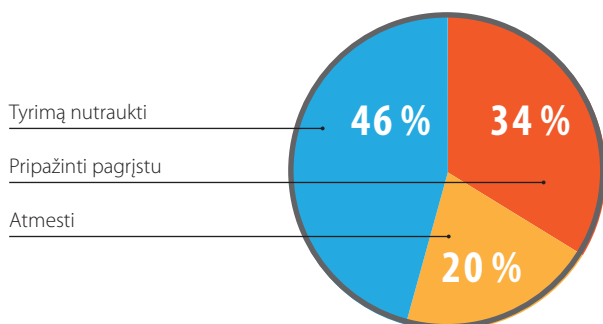
8 pav. Sprendimai dėl asmenų kreipimusi nagrinėjimo

9 pav. Sprendimai dėl būsto valdymo, naudojimo, disponavimo

10 pav. Sprendimai aplinkos apsaugos klausimais

Žvelgiant į sprendimų pagrįstumą matyti, kad daugiausiai pagrįstų sprendimų priimta dėl asmenų kreipimusi nagrinėjimo procedūros – 88 sprendimai (62 proc. visų šios problematikos sprendimų). Toliau pagal didžiausią pagrįstumo procentą seka sprendimai dėl būsto suteikimo, valdymo, naudojimo, disponavimo – 47 sprendimai (46 proc. visų šios problematikos sprendimų). Tuo tarpu sprendimų dėl aplinkos apsaugos pagrįstumas nėra toks didelis – 51 sprendimas, kas sudaro tik 34 proc. visų šios problematikos sprendimų. Nagrinėjant šios tematikos skundus daugiausiai priimta sprendimų tyrimą nutraukti – 69 sprendimai (46 proc. visų šios problematikos sprendimų)

Vertėtų trumpai pakomentuoti tokio sprendimų pasiskirstymo pagal jų pagrįstumą priežastis.

Sprendimų dėl asmenų kreipimusi nagrinėjimo procedūros pagrįstumo procentas jau ne vienerius metus yra didelis ir viršija 50 proc. Pavyzdžiui, 2011 metais sprendimų dėl šios problematikos pagrįstumas buvo 56 proc., 2010 metais – 70 proc.

Iš esmės tai rodo, kad asmenų aptarnavimas, jų kreipimusi nagrinėjimas yra sisteminė problema, galimai nulemta tiek painaus teisinio reglamentavimo, tiek pareigūnų netinkamos veiklos, atsakingo požiūrio į jų veiklą trūkumo.

Seimo kontrolierius kiekvienais metais teikia ne po vieną pasiūlymą dėl asmenų kreipimusi reglamentuojančių teisės aktų tobulinimo ir, galima pasidžiaugti, kad į šiuos pasiūlymus atsižvelgiama, t. y. ne vienas Viešojo administravimo įstatymo ar kitų asmenų kreipimusi nagrinėjimo tvarką nustatančių teisės aktų pakeitimas buvo priimtas po Seimo kontrolieriaus pateiktų rekomendacijų.

Seimo kontrolieriaus nuomone, vien teisės aktų tobulinimas visų šios srities problemų neišspręs. Turėtų keistis (būti atsakingesnis) valstybės tarnautojų bei jų vadovų požiūris į konstitucinę nuostatą, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, taip pat turėtų būti gerinamas vidaus administravimas savivaldybėse (jeigu nebus efektyvios asmenų kreipimusi nagrinėjimo kontrolės pačiose institucijose, pagrįstų skundų šioje srityje nemažės).

Sprendimų dėl būsto suteikimo, valdymo, naudojimo, disponavimo pagrįstumo procentas taip pat jau ne pirmi metai išlieka aukštas (pavyzdžiui, 2011 metais sprendimų dėl šios problematikos pagrįstumas buvo 55 proc.). Šiuo atveju didelį pagrįstumą iš esmės lemia pakankamai naujos ir gyventojams vis aktualesnės savivaldybių savarankiškosios funkcijos – savivaldybių paskirtų administratorių veiklos priežiūros ir kontrolės – netinkamas vykdymas. Kadangi daug asmenų gyvena daugiabučiuose namuose, o tokių namų bendrojo naudojimo objektus privalu administruoti, natūralu, jog administratorių veiksmai gyventojams yra labai aktualūs, nes tai tiesiogiai lemia tam tikrų įmokų (mokesčių) dydį, gyvenimo kokybę, statinio atitikimą saugumo bei eksploatacijos reikalavimams ir kt. Dėl to ypatingai svarbu, kad administratoriai, tinkamai vykdytų jiems pavestas funkcijas, nepiktnaudžiautų, o savivaldybės tinkamai atliktų jų priežiūrą ir kontrolę.

Seimo kontrolieriaus įdirbis šioje srityje išties jau nemažas, nes gaudami daugybę rekomendacijų (dėl savivaldybės paskirtų administratorių veiklos priežiūros ir kontrolės Seimo kontrolierius per ataskaitinį laikotarpį yra pateikęs net 120 rekomendacijų, kas sudaro daugiau nei penktadalį visų Seimo kontrolieriaus pateiktų rekomendacijų) bent jau Vilniaus miesto savivaldybės pareigūnai (skundai dėl kitų savivaldybių veiklos atliekant administratorių priežiūrą ir kontrolę

nėra tokie dažni) administratorių veiklos priežiūrą ir kontrolę stengiasi atlikti kuo daugiau, laikydamiesi visų teisės aktų reikalavimų. Tačiau kadangi šis klausimas pakankamai naujas ir sudėtingas, šios srities teisinis reglamentavimas nuolat tobulinamas, tad natūralu, jog vis pasitaiko vienokių ar kitokių savivaldybių pareigūnų biurokratizmo atvejų.

Jeigu lygintume, kaip atskiros savivaldybės vykdo administratorių veiklos priežiūrą ir kontrolę, galėtume vienareikšmiškai pasakyti, jog dėl Seimo kontrolieriaus rekomendacijų Vilniaus miesto savivaldybės pareigūnai šią funkciją atlieka kur kas kvalifikučiau ir efektyviau. Kai kurios kitos savivaldybės dar netinkamai suvokia šios funkcijos esmę, neturi jos taikymo patirties. Tuo tarpu Seimo kontrolieriaus gaunamas šiais klausimais skundų dėl kitų savivaldybių skaičius yra per menkas, kad Seimo kontrolieriaus rekomendacijomis būtų galima iš esmės pakeisti savivaldybėse nusistovėjusią šios funkcijos vykdymo sampratą. O teigti, kad gyventojai nesiskundžia, nes savivaldybės tinkamai atlieka šią funkciją, nebūtų galima, nes pavieniai atvejai ir kitose, ypač mažesnėse, savivaldybėse rodo, jog šioje srityje yra daugybė problemų (pavyzdžiui, yra nemažai daugiabučių gyvenamųjų namų, kuriems vis dar nėra paskirti administratoriai), o savivaldybės netgi gerai nežino, kaip vykdyti administratorių veiklos priežiūrą ir kontrolę. Todėl manytina, kad gyventojams paprasčiausiai trūksta informacijos, ką daryti, jeigu administratorius pažeidžia teisės aktų reikalavimus.

Papildomai pastebėtina, kad nuo 2012-07-01 įsigaliojus Daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo pakeitimams (t. y. Daugiabučių gyvenamųjų namų ir kitos paskirties patalpų savininkų bendrijų įstatymui) savivaldybėms tapo privaloma vykdyti ir gyvenamojo namo butų bei kitų patalpų savininkų bendrijos valdymo organų veiklos priežiūrą ir kontrolę, t. y. kontroliuoti, kaip bendrijų valdymo organai vykdo šiame įstatyme jiems priskirtas funkcijas. Ši kontrolės funkcija savivaldybėms buvo nustatyta žymiai anksčiau, kartu su administratorių veiklos priežiūra ir kontrole, tačiau savivaldybės jos praktiškai nevykdė, motyvuodamos Daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo nesuderinimu su Vietos savivaldos įstatymu ir neaiškumu, kaip šią priežiūrą bei kontrolę vykdyti.

Manytina, kad galima pagrįstai tikėtis, jog skundų dėl gyvenamojo namo butų ir kitų patalpų savininkų bendrijos valdymo organų veiklos priežiūros ir kontrolės ateityje tik daugės.

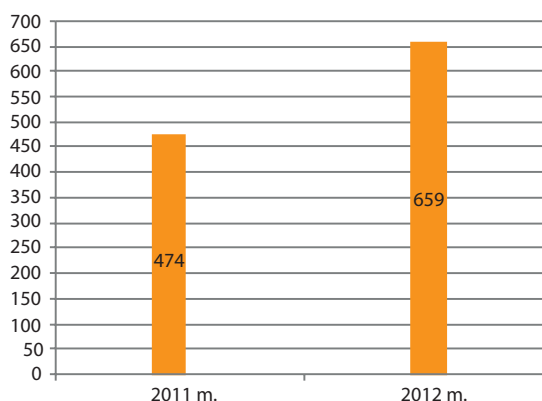
4. SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

Seimo kontrolieriaus nuomone, tikrąją ombudsmeno darbo kokybę bei pareiškėjų skunduose keliamų problemų aktualumą bei pagrįstumą (nepagrįstumą) parodo ne priimtų sprendimų gausa (nors Seimo kontrolierius dėl vieno skundo vidutiniškai priėmė 1,5 sprendimo), bet rekomendacijų skaičius. Laikytina, kad rekomendacija yra pagrindinė ombudsmeno veiklos rezultatų išraiška. Tam, kad galėtų pateikti rekomendaciją, ombudsmenas turi visapusiškai išanalizuoti skunde keliamą klausimą ir įvertinti, ar rekomendacijos pateikimas atitinka bendruosius teisės principus, Seimo kontrolieriaus veiklos teisėtumo, teisingumo, proporcingumo principus.

Manytina, kad Seimo kontrolierių įstatyme nustatyto reikalavimo priimti sprendimą būtų tikslinga apskritai atsisakyti (pavyzdžiui, Seimo kontrolieriui atlikus tyrimą savo iniciatyva, sprendimo priėmimas apskritai yra neįmanomas, nes paprasčiausiai nėra objekto (skundo), kurį atmesti, nutraukti ar pripažinti pagrįstu). Tuomet pagrindinė Seimo kontrolieriaus atlikto tyrimo išraiška iš tiesų būtų rekomendacijos.

Per ataskaitinį laikotarpį Seimo kontrolierius Augustinas Normantas iš viso pateikė 659 rekomendacijas (vienam išnagrinėtam skundui vidutiniškai teko 1,6 rekomendacijos). Tai sudaro net 64 proc. visų Seimo kontrolierių įstaigoje pateiktų rekomendacijų, nors Seimo kontrolierius Augustinas Normantas per ataskaitinį laikotarpį gavo 30 proc. visų Seimo kontrolierių įstaigoje 2012 metais gautų skundų. Palyginimui: 2011 m. Seimo kontrolierius Augustinas Normantas pateikė 474 rekomendacijas ir tai sudarė 52 proc. visų Seimo kontrolierių įstaigoje pateiktų rekomendacijų (atitinkamai Seimo kontrolieriaus gautų skundų dalis nuo visų įstaigoje gautų skundų buvo 29 proc.). Taigi kas lėmė tokį ryškų pateiktų rekomendacijų skaičiaus augimą – nuo 474 rekomendacijų 2011 metais iki 659 rekomendacijų 2012 metais?

11 pav. Pateiktų rekomendacijų skaičius

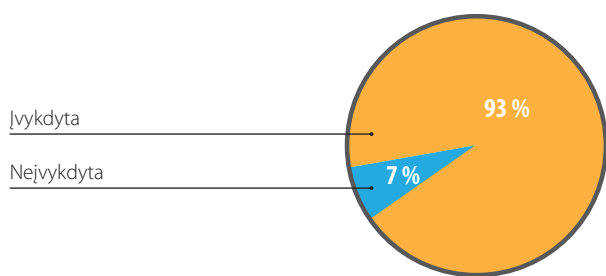
4.1. PATEIKTŲ REKOMENDACIJŲ SKAIČIAUS PADIDĖJIMO PRIEŽASTYS

Išskirtinos dvi pagrindinės ženklaus pateiktų rekomendacijų skaičiaus padidėjimo priežastys:

1. *Skundų nagrinėjimo išsamumo prioritetas.* Minėta, kad 2012 m. Seimo kontrolierius savo veiklos prioritetu laikė skundų nagrinėjimo išsamumą. Vienas iš skundo nagrinėjimo išsamumo aspektų – išnagrinėti visus skunde keliamus klausimus. Taigi natūralu, kad kuo išsamiau tiriamas pareiškėjo skundas, tuo didesnė tikimybė pastebėti vieną ar kitą piktnaudžiavimo, biurokratizmo atvejį, nustatyti teisės aktų spragas ir pan. Savaiše suprantama, kad toks išsamus skundo nagrinėjimas lemia ir poreikį pateikti daugiau rekomendacijų, nes tokiu atveju nustatoma daugiau viešojo administravimo gerinimo bei teisinio reglamentavimo tobulinimo klausimų.

2. *Rekomendacijų teikimo efektyvumas.* Rekomendacijų teikimas yra viena iš efektyviausių priemonių asmenų problemoms spręsti. Tai rodo ir tas faktas, kad 2012 metais net 93 proc. visų Seimo kontrolieriaus Augustino Normanto pateiktų rekomendacijų buvo įvykdyta. Taigi esant tokiai efektyviai galimybei spręsti pareiškėjų skunduose keliamus klausimus, tuo ir buvo aktyviai naudojama.

12 pav. Rekomendacijų vykdymas

4.2. REKOMENDACIJOS DĖL TEISINIO REGLAMENTAVIMO TOBULINIMO

Pabrėžtina, kad teikiant rekomendacijas išsprendžiami ne tik pareiškėjams aktualūs klausimai, bet ir prisidedama prie teisinio reglamentavimo tobulinimo. Per 2012 metus Seimo kontrolierius Augustinas Normantas valstybės ir savivaldybių institucijoms pateikė 50 rekomendacijų dėl teisės aktų tobulinimo (iš jų 34 rekomendacijos Vyriausybei ir kitoms valstybės institucijoms; 16 rekomendacijų savivaldybėms). Per ataskaitinį laikotarpį Seimo kontrolierių įstaigoje iš viso buvo pateiktos 87 tokios rekomendacijos.

Pabrėžtina, kad 2011 metais Seimo kontrolierius pateikė 34 tokio pobūdžio rekomendacijas. Taigi matome, kad siūlymų tobulinti teisinį reglamentavimą per ataskaitinį laikotarpį padaugėjo daugiau nei trečdaliu (nuo 34 iki 50 siūlymų). Šį padidėjimą, kaip jau minėta, lėmė dvi ankstesniame skyrelyje įvardintos priežastys.

Toliau paminėtina keletas Seimo kontrolieriaus atliktų tyrimų, užbaigtų rekomendacijų dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo pateikimu.

Pavyzdžiui, Seimo kontrolierius pateikė net du vienas kitą papildančius siūlymus dėl adresų suteikimo ir keitimo teisinio reglamentavimo tobulinimo.

1. *Seimo kontrolierius ištyrė daugiabučio namo savininkų bendrijos skundą dėl Vilniaus miesto savivaldybės administracijos pareigūnų veiksmų (neveikimo) sprendžiant adresų pakeitimo klausimus. Bendrijos atstovo nuomone, savivaldybės sprendimas dėl daugiabučio namo adresų pakeitimo buvo priimtas neatsižvelgus į namo bendraturčių nuomonę ir jiems apie būsimą pakeitimą nieko nežinant.*

Seimo kontrolierius įvertino tai, kad teisės aktai savivaldybės pareigūnams nenustato pareigos iki priimančios sprendimą dėl adresų keitimo informuoti apie tai suinteresuotus asmenis, tačiau pabrėžė, kad vietos savivaldos veikla grindžiama veiklos skaidrumo, viešumo ir reagavimo į savivaldybės gyventojų nuomonę principų reikalavimais, taigi savivaldybės gyventojai ar jų atstovai turi teisę būti informuoti apie rengiamus savivaldybės institucijų sprendimų projektus ir susipažinti su jais. Be to, Seimo kontrolierius pabrėžė, kad konstituciniai teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius.

Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius atkreipė Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko dėmesį, kad užtikrinant tinkamą Vietos savivaldos įstatyme nustatytų vietos savivaldos veiklos principų įgyvendinimą būtų tikslinga pakeisti vidaus reikalų ministro patvirtintą Numerių pastatams, patalpoms ir butams suteikimo, keitimo ir apskaitos tvarkos aprašą, pavyzdžiui, nustatant, kad savivaldybės vykdomoji institucija ar jos pavedimu seniūnas likus mėnesiui iki sprendimo suteikti ar pakeisti pastatų, jų kompleksų, butų, patalpų ar korpusų numerius priėmimo informuoja apie šio sprendimo projektą gyvenotojus (2012-06-05 pažyma Nr. 4D-2012/4-354).

2. *Kitoje byloje Seimo kontrolierius nagrinėjo pareiškėjo skundą dėl Vilniaus miesto savivaldybės administracijos veiksmų pakeičiant žemės sklypo su statiniais adresų ir neinformuojant apie tai pareiškėjo. Seimo kontrolierius nustatė, kad pagal vidaus reikalų ministro nustatytą tvarką savivaldybė apie sprendimą suteikti ar pakeisti pastatų numerius gali*

informuoti šiais būdais: per vietinę spaudą, paskelbiant informaciją oficialiame savivaldybės interneto tinklalapyje ar skelbimų lentose arba kitu savivaldybės pasirinktu būdu. Taigi savivaldybei yra suteikta galimybė savo nuožiūra pasirinkti vieną iš numatytų gyventojų informavimo būdų.

Tačiau Seimo kontrolierius akcentavo, kad, remiantis Viešojo administravimo įstatymu, savivaldybės sprendimas pakeisti statinio numerį yra individualus administracinis aktas ir kad įstatymas imperatyviai reikalauja apie tokį sprendimą suinteresuotam asmeniui pranešti raštu ne vėliau kaip per 3 darbo dienas.

Seimo kontrolierius pabrėžė, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą savo nutarimuose yra išaiškinęs, jog, nors savivaldos teisės prigimtis suponuoja teisę savivaldybėms savo funkcijas vykdyti atsižvelgiant į vietos sąlygas ir aplinkybes, bet ši savivaldos teisė yra neatsiejama nuo privalomo Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų laikymosi. Be to, šiuo atveju buvo pabrėžta ir teisės aktų hierarchija, kuria remiantis draudžiama žemesnės galios teisės aktuose nustatyti teisinį reguliavimą, konkuruojantį su nustatytoju aukštesnės galios teisės aktuose.

Seimo kontrolierius, remdamasis paminėta konstitucine doktrina ir įvertinęs nustatytas aplinkybes, konstatavo, kad Numerių pastatams, patalpoms ir butams suteikimo, keitimo ir apskaitos tvarkos aprašas neatitinka Viešojo administravimo įstatymo nuostatų, o tai pažeidžia asmenų teises būti laiku informuotiems apie su jų interesais susijusio sprendimo priėmimą bei užkerta kelią laiku tokį sprendimą apskųsti. Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius pasiūlė Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui svarstyti klausimą dėl minėto tvarkos aprašo pakeitimo, nustatant gyventojų informavimo apie suteiktus ar pakeistus pastatų numerius teisinį reglamentavimą, atitinkantį Viešojo administravimo įstatymo nuostatas (2012-12-06 pažyma Nr. 4D-2012/4-245).

Ministro Pirmininko pavedimu Vidaus reikalų ministerija nagrinėja Seimo kontrolieriaus siūlymus ir ketina keisti Numerių pastatams, patalpoms ir butams suteikimo, keitimo ir apskaitos tvarkos aprašą, numatydama teisės aktų reikalavimus atitinkantį asmenų informavimo apie suteiktą ar pakeistą adresą būdą.

Paminėtini ir keli Seimo kontrolieriaus siūlymai dėl elektroniniu būdu gautų asmenų kreipimūsi nagrinėjimo teisinio reglamentavimo tobulinimo.

1. Seimo kontrolierius išnagrinėjo pareiškėjo skundą dėl Vilniaus miesto, Kauno miesto, Šiaulių miesto ir Panevėžio miesto savivaldybių administracijų pareigūnų veiksmų nesuteikiant prašomos informacijos, kai prašymai buvo pateikti elektronine forma, ir nustatė, kad Kauno miesto ir Šiaulių miesto savivaldybės pareiškėjui nepateikė jokio atsakymo į

jo prašymą dėl informacijos suteikimo, nors prašymas buvo išsiųstas oficialiai nurodomais savivaldybių elektroninio pašto adresais.

Seimo kontrolierius konstatavo, kad pareiškėjo kreipimasis elektroniniu paštu dėl informacijos suteikimo visiškai atitiko prašymo apibrėžimą, tačiau nebuvo pasirašytas elektroniniu parašu. Šio nustatyto reikalavimo nesilaikymas pagal teisės aktus yra pagrindas tokio prašymo nenagrinėti.

Seimo kontrolierius taip pat pažymėjo, kad, nors Teisės gauti informaciją iš valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatyme numatytas prioritetas informacijos teikimui internetu ar kitokiomis elektroninėmis priemonėmis, tačiau institucijų darbo praktika yra susiklosčiusi taip, kad ši įstatymo nuostata vis dar nėra visuotinai taikoma ir informacijos teikimui elektroninėmis priemonėmis nėra teikiama pirmenybė.

Remdamasis pareiškėjo atveju Seimo kontrolierius atkreipė dėmesį į tai, jog pagal dabar galiojančias teisės aktų nuostatas pareiškėjui pateikus elektroniniu parašu nepasirašytą prašymą, jam nėra užtikrinama teisė būti informuotam apie jo prašymo nagrinėjimą, nors, pavyzdžiui, kreipusis į instituciją elektroniniu būdu ir šiai negalint atpažinti elektroninio dokumento formato, asmeniui toks prašymas turi būti grąžintas, nurodant priežastis. Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius konstatavo, kad, toks teisinis reglamentavimas yra ydingas ir netinkamas.

Seimo kontrolierius pasiūlė Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui apsvarstyti galimybę pakeisti atitinkamą teisinį reglamentavimą ir numatyti įpareigojimą viešojo administravimo subjektams visais atvejais informuoti pareiškėjus apie jų elektroniniu būdu pateiktų prašymų nenagrinėjimą, kai elektroniniai prašymai neatitinka teisės aktuose nustatytų reikalavimų (2012-05-09 pažyma Nr. 4D-2012/4-160).

2. Seimo kontrolierius gavo pareiškėjo skundą dėl Šiaulių miesto savivaldybės administracijos pareigūnų veiksmų, nepateikiant jam atsakymo į elektroniniu būdu atsiųstą kreipimąsi, nors šis kreipimasis buvo pasirašytas elektroniniu parašu.

Skundo tyrimo metu Seimo kontrolierius nustatė, kad pagal teisės aktus elektroniniu būdu gauti asmenų prašymai turi būti registruojami institucijoje pagal elektroninių dokumentų valdymo taisykles, patvirtintas Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus. Tačiau paaiškėjo, kad šios taisyklės yra panaikintos.

Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius pabrėžė, kad tokie teisės aktų nuostatų prieštaravimai yra klaidinantys ir negalimi, todėl privalo būti ištaisyti, bei pasiūlė Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ministrui Pirmininkui pavesti vidaus reikalų ministrui parengti reikalingus teisės aktų pakeitimus, numatant aktualų elektroninių dokumentų valdymo taisyklių teisinį reglamentavimą (2012-10-29 pažyma Nr. 4D-2012/4-1043).

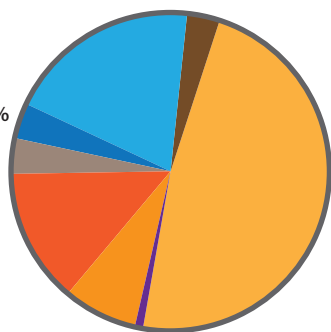
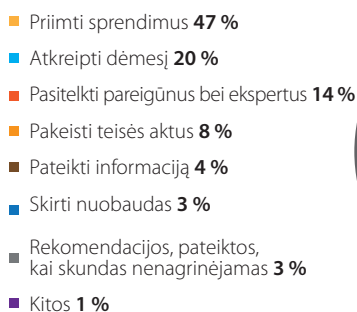
Vidaus reikalų ministerija, išnagrinėjusi Seimo kontrolieriaus rekomendacijas, informavo, kad joms pritaria ir parengė bei pagal suinteresuotųjų institucijų pateiktas pastabas tikslina Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-08-22 nutarimo Nr. 875 „Dėl Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ projektą.

4.3. REKOMENDACIJOS PRIIMTI SPRENDIMUS

Pagrindinė ir daugiausiai kartų Seimo kontrolieriaus teikta rekomendacija, kurią taikant dažniausiai padedama pareiškėjams, – tai rekomendacija skundžiamai institucijai priimti atitinkamus sprendimus.

Per ataskaitinį laikotarpį Seimo kontrolierius pateikė net 314 tokio pobūdžio rekomendacijų (tai sudaro 48 proc. visų Seimo kontrolieriaus pateiktų rekomendacijų).

13 pav. Seimo kontrolieriaus pateiktos rekomendacijos

Šios rekomendacijos taikymo dažnumas rodo, kad dažniausiai asmenys skundžiasi dėl to, jog savivaldybės jiems aktualiu klausimu nepriima jokio sprendimo arba priima tokį sprendimą, kuris neatitinka teisės aktų reikalavimų ir turėtų būti peržiūrėtas. Pabrėžtina, kad šiomis rekomendacijomis pavyksta efektyviai išspręsti didžiąją dalį pareiškėjų keliamų problemų. Jos taip pat atlieka ir prevencinę funkciją, nes institucijos, susidūrusios su panašia situacija, jau žino, kaip elgtis, kad žmogaus teisės ir laisvės nebūtų pažeistos.

„Dažniausiai asmenys skundžiasi dėl to, jog savivaldybės jiems aktualiu klausimu nepriima jokio sprendimo arba priima tokį sprendimą, kuris neatitinka teisės aktų reikalavimų ir turėtų būti peržiūrėtas.“

Toliau paminėtina keletas Seimo kontrolieriaus atliktų tyrimų, užbaigtų rekomendacijų priimti atitinkamus sprendimus pateikimu.

1. Į Seimo kontrolierių kreipėsi daugiabučio namo savininkų bendrija ir nurodė, kad Kauno miesto savivaldybė, kaip vieno iš name esančių butų savininkė, nemoka bendrijai jokių bendrijos nustatytų įmokų, susijusių su namo bendrojo naudojimo objektų išlaikymu. Seimo kontrolierius, atlikęs tyrimą, nustatė, kad savivaldybė iš tiesų nemoka jokių įmokų bendrijai. Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius rekomendavo savivaldybei priimti atitinkamą sprendimą ir sumokėti bendrijai priklausančius mokesčius. Savivaldybė, atsakydama į Seimo kontrolieriaus rekomendaciją, informavo, kad sumokėjo bendrijai visus priklausančius mokesčius (2011-12-15 pažyma Nr. 4D-2011/4-1155).

2. Seimo kontrolierius gavo pareiškėjos skundą, kuriame buvo teigiama, kad Palangos miesto savivaldybė atsisako pareiškėjai, kaip buto bendraturtei, išnuomoti atsilaisvinusią buto dalį. Seimo kontrolierius tyrimo metu nustatė, kad sprendimą neišnuomoti pareiškėjai buto dalies priėmė neįgalios subjektas, t. y. savivaldybės administracijos direktorius, nors pagal teisės aktus šį sprendimą turėjo priimti savivaldybės taryba. Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius rekomendavo parengti tarybos sprendimo projektą ir jį teikti svarstyti artimiausiam tarybos posėdyje. Savivaldybė Seimo kontrolierių informavo, kad, atsižvelgiant į pateiktą rekomendaciją, buto dalies nuomos klausimas buvo svarstomas savivaldybės taryboje ir buvo priimtas sprendimas buto dalį išnuomoti pareiškėjai (2012-06-13 pažyma Nr. 4D-2011/4-1831).

3. Į Seimo kontrolierių kreipėsi pareiškėjas, nurodydamas, kad Panevėžio miesto savivaldybė atsisako leisti jam lengvatinėmis sąlygomis privatizuoti socialinį būstą. Išanalizavęs pareiškėjo skundą, Seimo kontrolierius konstatavo, kad pareiškėjas neturi teisės privatizuoti socialinio būsto ir kad savivaldybės veiksmai šiuo atveju yra pagrįsti, tačiau, įvertinęs labai sunkią pareiškėjo materialinę padėtį, Seimo kontrolierius rekomendavo savivaldybei apsvarstyti galimybę skirti pareiškėjui vienkartinę socialinę pašalpą. Atsakydama savivaldybė Seimo kontrolierių informavo, kad pareiškėjui buvo paskirta vienkartinė socialinė pašalpa (2012-03-29 pažyma Nr. 4D-2011/4-1303).

Kaip matyti iš pavyzdžių, teikiant šio pobūdžio rekomendacijas, Seimo kontrolieriui pavyksta efektyviai padėti didžiąjai daliai pareiškėjų. Pabrėžtina, kad šių rekomendacijų įvykdymo procentas yra labai aukštas – įvykdoma 95,3 proc. rekomendacijų „priimti sprendimus“.

Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad Seimo kontrolieriaus pasirinktas prioritetas – teikti rekomendacijas „priimti sprendimus“ – pasiteisino, tad Seimo kontrolierius ir toliau naudosis jam įstatymu suteikta galimybe teikti tokias rekomendacijas.

4.4. REKOMENDACIJOS ATKREIPTI PAREIGŪNŲ DĖMESĮ

Pastebėtina, kad lyginant su 2011 metais, Seimo kontrolierius pateikė ženkliai mažiau bendro pobūdžio rekomendacijų, t. y. rekomendacijų atkreipti institucijų ar pareigūnų dėmesį į tam tikrus pažeidimus. 2011 metais buvo pateiktos 202 tokios rekomendacijos ir tai sudarė 43 proc. visų Seimo kontrolieriaus 2011 metais pateiktų rekomendacijų, o 2012 metais buvo pateikta 130 šio pobūdžio rekomendacijų, kas sudaro tik 20 proc. visų 2012 metais pateiktų rekomendacijų.

Seimo kontrolieriaus nuomone, rekomendacija atkreipti institucijos dėmesį į tam tikrus nustatytus pažeidimus arba biurokratizmo ar piktnaudžiavimo atvejus ne visuomet yra pakankamai efektyvi, nes neįpareigoja institucijos imtis kokių nors konkrečių veiksmų ar priimti tam tikrus konkrečius sprendimus (šios rekomendacijos paskirtis – atkreipti institucijos dėmesį į tam tikrus pastebėtus jos veiklos netobulumus (ypač jeigu tai pasitaiko pirmą kartą) ir pasiūlyti imtis tam tikrų priemonių, kad panašūs pažeidimai ateityje nepasikartotų).

Pavyzdžiui, Seimo kontrolierius gana dažnai konstatuodavo, kad institucija, nagrinėdama asmens kreipimąsi, pažeidė nagrinėjimo procedūrą, ir, atkreipdamas atsakingų pareigūnų dėmesį į padarytą pažeidimą, ir siūlydavo imtis priemonių, kad tai ateityje nepasikartotų:

1. „Seimo kontrolierius rekomenduoja Širvintų rajono savivaldybės administracijos direktorei Elenai Davidavičienei nurodyti Savivaldybės pareigūnams ateityje pranešimuose apie priimtą administracinės procedūros sprendimą asmenis informuoti apie sprendimo apskundimo tvarką“ (2012-03-16 pažyma Nr. 4D-2011/4-1811).

2. „Seimo kontrolierius rekomenduoja Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriui Valdui Klimantavičiui užtikrinti, kad Vilniaus miesto savivaldybės administracijos pareigūnai ateityje laikytųsi Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme nustatytų pareiškėjų skundų persiuntimo kitai institucijai terminų“ (2012-03-26 pažyma Nr. 4D-2011/4-1525).

3. „Seimo kontrolierius atkreipia Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus Audriaus Balbieriaus dėmesį į konstatuotus ir šioje pažymoje nurodytus teisės aktų pažeidimus bei siūlo imtis priemonių, kad panašūs pažeidimai ateityje nepasikartotų“ (2012-10-17 pažyma Nr. 4D-2012/4-1118).

Institucija, gavusi tokio pobūdžio rekomendaciją, paprastai atsako, jog imsis priemonių, kad ateityje panašūs pažeidimai nepasikartotų, kad atsakingiems asmenims priminė pareigą laikytis teisės aktų nuostatų ar pan.:

1. „Širvintų rajono savivaldybės administracijos valstybės tarnautojams ir darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, asmeniškai elektroniniu paštu išsiųsti priminimai su nurodymu laikytis pareigos pranešimuose apie priimtą administracinės procedūros sprendimą asmenis informuoti apie sprendimo apskundimo tvarką“ (savivaldybės atsakymas į 2012-03-16 pažymą Nr. 4D-2011/4-1811 pateiktą rekomendaciją).

2. „Vilniaus miesto savivaldybės administracijos darbuotojus supažindinome su Jūsų pažyma ir pareikalavome tiksliai vykdyti Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo reikalavimus“ (savivaldybės atsakymas į 2012-03-26 pažymą Nr. 4D-2011/4-1525 pateiktą rekomendaciją).

3. „2012 m. spalio 22 d. vykusiame Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijos padalinių pasitarime skyrių vedėjams ir seniūnijų seniūnams buvo priminta asmenų prašymų nagrinėjimo tvarka, sprendžiant skundus (prašymus) nurodyta vadovautis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 patvirtintų Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių nuostatomis“ (savivaldybės atsakymas į 2012-10-17 pažymą Nr. 4D-2012/4-1118 pateiktą rekomendaciją).

Tačiau pastebėtina, kad institucijos į joms pateiktas rekomendacijas „atkreipti dėmesį ir imtis priemonių, kad tai ateityje nesikartotų“ kartais sureagoja atsakingai ir imasi labai konkrečių priemonių.

Pavyzdžiui, Seimo kontrolierius Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriui Antanui NESTECKIUI pateikė tokio pobūdžio rekomendaciją:

„Imtis priemonių, kad ateityje būtų tinkamai įgyvendinami Viešojo administravimo įstatymo reikalavimai dėl skundų nagrinėjimo terminų, jų nagrinėjimo terminų pratęsimo tvarkos bei nuostatos, draudžiančios persiųsti skundą nagrinėti viešojo administravimo subjektui, jo administracijos padaliniui arba perduoti nagrinėti pareigūnui, valstybės tarnautojui ar darbuotojui, kurių veiksmai yra skundžiami“ (2012-03-06 pažyma Nr. 4D-2011/4-1571).

Savivaldybė, atsakydama Seimo kontrolieriui į šią rekomendaciją, informavo, kad savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu buvo patvirtintas priemonių planas Seimo kontrolieriaus pažymoje pateiktoms rekomendacijoms įgyvendinti (minėtoje pažymoje buvo pateikta ne tik pacituotoji, bet ir daugiau rekomendacijų). Priemonių plane buvo nustatytos konkrečios priemonės, kaip įgyvendinti Seimo kontrolieriaus rekomendacijas, nurodyti priemonių vykdymo terminai, paskirti atsakingi asmenys. Pavyzdžiui, dėl pacituotos rekomendacijos buvo patvirtinta tokia priemonė: „Kontroliuoti, kad būtų laikomasi skundų nagrinėjimo terminų ir jų pratęsimo tvarkos“ ir nustatyta nuolatinė šios priemonės įgyvendinimo kontrolė.

Analizuodamas pateikiamų rekomendacijų efektyvumą Seimo kontrolierius pastebėjo, kad rekomendacija siūlyti institucijai priimti atitinkamą sprendimą yra efektyvesnė ginant žmogaus teises į gerą viešąjį administravimą nei rekomendacija atkreipti dėmesį į pažeidimus. Pavyzdžiui, tuo atveju, kai nustatomi tam tikri kreipimusi nagri-

„Kauno miesto savivaldybė, atsižvelgdama į Seimo kontrolieriaus rekomendacijas, ėmėsi konkrečių priemonių dėl terminų laikymosi nagrinėjant asmenų kreipimuisi ir, atlikusi ketvirčio duomenų apibendrinimą informavo Seimo kontrolierių, kad pavedimų, įvykdytų nesilaikant teisės aktais nustatytų terminų, skaičius sumažėjo du kartus“.

nėjimo procedūros pažeidimai (ypač kai tokie pažeidimai nustatomi ne pirmą kartą), atsakingiems pareigūnams rekomenduojama priimti tam tikrą sprendimą (pavyzdžiui, įsakymą ar pavedimą), kuriuo būtų užtikrinta papildoma teisės aktų laikymosi kontrolė.

Paminėtini keli tai patvirtinantys pavyzdžiai:

1. Tirdamas skundą Seimo kontrolierius nustatė, kad Kretingos rajono savivaldybė teikė netikslią, neišsamią informaciją ir taip suklaidino pareiškėją. Atsižvelgdamas į tai ir remdamasis pirmiau nurodytais pavyzdžiais, Seimo kontrolierius galėjo tiesiog atkreipti savivaldybės dėmesį į padarytą pažeidimą ir pasiūlyti pasistengti, kad ateityje tai nepasikartotų. Tačiau šiuo konkrečiu atveju Seimo kontrolierius savivaldybei pasiūlė: „užtikrinti (priimant įsakymą), kad Savivaldybės administracijos teikiama informacija būtų visuomet pagrįsta oficialiais duomenimis, įgyvendinant atsakingo valdymo, teisėtumo ir skaidrumo principus“ (2012-12-11 pažyma Nr. 4D-2012/4-1280).

Reaguodamas į šią rekomendaciją, savivaldybės administracijos direktorius priėmė įsakymą „Dėl savivaldybės administracijos priimtų sprendimų teisėtumo ir veiklos skaidrumo“, kuriuo įpareigojo savivaldybės administracijos skyrių, tarnybų vedėjus ir seniūnijų seniūnus užtikrinti, kad padalinių valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, parengtų dokumentų projektai būtų pagrįsti teisės aktais, suderinti su padalinio vadovu ir kitais specialistais ir kad asmenims teikiama informacija būtų pagrįsta oficialiais savivaldybės administracijos duomenimis.

2. Pareiškėjas kreipėsi į Seimo kontrolierių, nurodydamas, kad iš Kupiškio rajono savivaldybės teisės aktų nustatytais terminais negauna prašomos informacijos. Seimo kontrolierius, ištyręs pareiškėjo skundą nustatė, kad savivaldybė iš tiesų beveik dviem mėnesiais pažeidė teisės aktuose nustatytą informacijos teikimo terminą. Šiuo atveju Seimo kontrolierius taip pat ne tiesiog atkreipė savivaldybės dėmesį į nustatytą pažeidimą, bet

pasiūlė užtikrinti priimant įsakymą, kad savivaldybėje nebūtų pažeidžiami teisės aktuose nustatyti informacijos teikimo terminai (2012-02-24 pažyma Nr. 4D-2011/4-1524).

Savivaldybės administracijos direktorius, reaguodamas į pateiktą rekomendaciją, priėmė įsakymą, kuris, pasak administracijos direktoriaus, „leis kontroliuoti situaciją dėl [...] informacijos pateikimo“.

Be to, pačios savivaldybės, priėmusios panašaus pobūdžio įsakymus ar pavedimus, informuoja apie akivaizdų kreipimusi nagrinėjimo pagerėjimą, ypač dėl terminų laikymosi. Pavyzdžiui, Kauno miesto savivaldybė, atsižvelgdama į Seimo kontrolieriaus rekomendacijas, ėmėsi konkrečių priemonių dėl terminų laikymosi nagrinėjant asmenų kreipimuisi ir, apibendrinusi ketvirčio duomenis, Seimo kontrolierių informavo, kad „2012 m. II ketvirtį palyginus su 2011 m. tuo pačiu laikotarpiu pavedimų, suformuotų pagal asmenų prašymuose užrašytas rezolucijas ir įvykdytų nesilaikant teisės aktais nustatytų terminų, skaičius sumažėjo du kartus“.

4.5. REKOMENDACIJOS PASITELKTI PAREIGŪNUS KAIP EKSPERTUS

Įdomu pastebėti, kad, lyginant su 2011 metais, daugiau nei dvigubai [nuo 39 atvejų (8 proc. visų rekomendacijų) 2011 metais iki 90 atvejų 2012 metais (14 proc. visų [rekomendacijų])] padidėjo rekomendacijų pasitelkti pareigūnus kaip ekspertus skaičius.

Rekomendacija pasitelkti pareigūną kaip ekspertą reiškia, kad Seimo kontrolierius, atlikęs tyrimą, papildomai prašo (rekomenduoja) kompetentingos institucijos įvertinti nustatytas faktines aplinkybes ir pateikti savo, kaip ekspertų, išvadą dėl pareigūnų veiksmų teisėtumo, dėl galimų problemos sprendimo variantų ir pan. Dažniausiai kaip ekspertai pasitelkiami Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos (žemės sklypo ribų, servitutų nustatymo, kadastrinių matavimų klausimais) ir Teritorijų planavimo ir statybos priežiūros inspekcijos prie Aplinkos ministerijos pareigūnai (teritorijų planavimo ir statybos teisėtumo klausimais). Pasitelkti pareigūnus kaip ekspertus būtina, nes tam tikriems klausimams išspręsti reikalingos specialiosios atitinkamos srities žinios. Taigi šio pobūdžio rekomendacijų skaičiaus augimas rodo ne ką kita, bet skundų sudėtingumą, nes specialistai pasitelkiami tik tose bylose, kurioms spręsti būtina specialistų (ekspertų) išvada.

„Rekomendacijų pasitelkti pareigūnus kaip ekspertus skaičiaus didėjimas rodo, kad skundai sudėtingėja“.

Galima tik pasidžiaugti, kad taikant šią rekomendaciją pavyksta išspręsti ne vieną sudėtingą ilgus metus besitęsiančią problemą.

Paminėtini keli šios rekomendacijos taikymo pavyzdžiai.

1. Seimo kontrolierius gavo pareiškėjo kreipimąsi, kuriame buvo skundžiama si Druskininkų savivaldybės pirminės sveikatos priežiūros centro vyriausiosios gydytojos veikla, teikiant informaciją. Skunde pareiškėjas pabrėžė, kad jam kyla abejonų, ar vyriausioji gydytoja pateikė visus asmens sveikatos istorijoje esančius dokumentus. Ištyręs skundą ir įvertinęs visas nustatytas aplinkybes, Seimo kontrolierius rekomendavo sveikatos apsaugos ministruui kaip ekspertui pateikti nuomonę, ar būtų tikslinga nustatyti reikalavimą numeruoti medicinos dokumentus (asmens sveikatos istorijos, gydymo stacionare ligos istorijos puslapius), kad būtų užkirstas kelias galimam dokumentų klastojimui (2012-12-27 pažyma Nr. 4D-2012/4-1361).

Sveikatos apsaugos ministerija Seimo kontrolierių informavo, kad šiuo klausimu buvo surengtas ministerijos vadovybės pasitarimas ir „buvo nuspręsta parengti teisės aktų pakeitimų projektus, siekiant nustatyti, kad Asmens sveikatos istorijoje (forma Nr. 025/a) bei Gydymo stacionare ligos istorijoje (forma Nr. 003/a) jas formuojantys įdėtiniai lapai būtų numeruojami, o medicinos dokumentuose darant įrašus būtų laikomasi įrašų chronologinės tvarkos“ (atsakymas į 2012-12-27 pažymoje Nr. 4D-2012/4-1361 pateiktą rekomendaciją).

2. Seimo kontrolierius gavo pareiškėjo skundą, kad Vilniaus miesto savivaldybė nesprenžia automobilių statymo miesto centre esančių daugiabučių namų kiemuose problemos. Pasak pareiškėjo, vairuotojai, vengdami mokėti savivaldybės nustatytą vietinę rinkliavą už automobilių stovėjimą, parkuoja automobilius daugiabučių namų kiemuose, taip apsunkindami šių namų gyventojų galimybes naudotis kiemo teritorija.

Tirdamas pareiškėjo skundą Seimo kontrolierius nustatė, kad, savivaldybės nuomone, daugiabučio namo kieme kiekvienas asmuo gali statyti savo automobilį, jeigu aplink daugiabutį namą nėra suformuotas žemės sklypas ir jeigu jis nustatyta tvarka neišnuomotas. Įvertinęs visas iširtas aplinkybes, Seimo kontrolierius rekomendavo žemės ūkio ministruui kaip ekspertui pateikti nuomonę, ar iš tiesų kiekvienas asmuo bet kurio daugiabučio namo kieme gali statyti savo automobilį, jeigu žemės sklypas namui yra nepriskirtas (2012-04-26 pažyma Nr. 4D-2012/4-116).

Žemės ūkio ministerija, atsakydama į Seimo kontrolieriaus rekomendaciją, informavo, kad pagal teisės aktus, jeigu žemės sklypas yra nesuformuotas, nėra galimybės riboti naudojimąsi tokia teritorija.

5. SEIMO KONTROLIERIAUS INICIATYVA ATLIKTI TYRIMAI

Seimo kontrolierius žmogaus teises gina ne tik nagrinėdamas konkrečius pareiškėjų skundus, bet ir atlikdamas tyrimus savo iniciatyva. Toliau pateikiami keli reikšmingesni Seimo kontrolieriaus iniciatyva atlikti tyrimai.

1. Seimo kontrolierius, gavęs informacijos apie galimus teisės aktų pažeidimus, atliko tyrimą savo iniciatyva dėl Šalčininkų rajono savivaldybės veiksmų, organizuojant Šalčininkų pirminės sveikatos priežiūros centro Dieveniškų ambulatorijos darbą. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad, nepaisant didelio ambulatorijoje prisirašusių asmenų skaičiaus (beveik 1800 asmenų), ambulatorija neturi nuolat joje dirbančio šeimos gydytojo. Vietoje jo į ambulatoriją reguliariai atvyksta šeimos gydytojai iš Šalčininkų pirminės sveikatos priežiūros centro, kurie ir aptarnauja Dieveniškų miestelio bei jo apylinkių gyventojus.

Atlikus tyrimą buvo konstatuota, kad pagal teisės aktus Dieveniškų ambulatorijoje turi būti nuolat dirbantis šeimos gydytojas, tačiau, nepaisant visų savivaldybės dedamų pastangų (siūlomo gero atlyginimo, būsto, automobilio ir kt.), nepavyksta rasti Dieveniškų ambulatorijoje pageidaujancio dirbti šeimos gydytojo.

Seimo kontrolierius, suprasdamas, kad gydytojo trūkumas nėra vien tik dėl savivaldybės netinkamų veiksmų atsiradusi problema, rekomendavo savivaldybei „imtis aktyvių priemonių, kad būtų išspręstos Dieveniškų miestelio gyventojų asmens sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo ir vykdymo problemos“ (2012-02-20 pažyma dėl tyrimo savo iniciatyva Nr. 4D-2011/4-390).

2. Seimo kontrolierius atliko tyrimą savo iniciatyva dėl Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centro veiksmų teikiant informaciją Seimo nariams. Tyrimo pagrindas buvo Seimo kontrolieriaus gauta informacija, kad Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras Lietuvos Respublikos Seimo nariams neteikia informacijos arba teikia ją neišsamią.

Tyrimo metu Seimo kontrolierius detaliam išanalizavo teisinį reglamentavimą ir akcentavo, kad Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras nėra viešojo administravimo subjektas, o jo direktorius nėra pareigūnas, taigi, pagal Seimo kontrolierių įstatymą, Seimo kontrolierius šių subjektų veiklos tirti negali. Seimo kontrolierius pabrėžė, kad nepaisant viešųjų funkcijų, kurias atlieka Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras, šio ir kitų panašių subjektų (pavyzdžiui, geriamojo vandens tiekimo, šilumos tiekimo įmonių ir pan.) veiklą Seimo kontrolierius galėtų tirti tik priėmus atitinkamus Seimo kontrolierių įstatymo pakeitimus. Tikėtina, kad atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Seimo ketinimus Seimo kontrolierių įstaigos pagrindu Lietuvoje įkurti nacionalinę žmogaus teisių instituciją, Seimo kontrolieriams suteiktų įgaliojimų išplėtimas bus būtinas.

Įvertinęs tai, kad Seime yra svarstomas Seimo narių teisių, pareigų ir veiklos garantijų įstatymo projektas, Seimo kontrolierius taip pat pasiūlė apsvarstyti galimybę projektą papildyti nuostatomis dėl Seimo nario teisės gauti informaciją iš atitinkamų juridinių asmenų (2012-06-25 pažyma dėl tyrimo savo iniciatyva Nr. 4D-2012/4-420).

IŠ LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGOS VEIKLOS

Seimo kontrolierių įstaigos misija – dėmesys ir pagalba kiekvienam asmeniui, ginant žmogaus teises ir laisves, ugdant pagarbą joms, skatinant asmens ir valdžios dialogą, kad valdžia tinkamai tarnautų žmonėms.

Seimo kontrolieriai stengiasi skirti kuo didesnę dėmesį žmogaus teisių ir laisvių gynimui. Tik tada, kai žmonės bus tikri, kad jų teisės ir laisvės yra saugomos, o pažeidimo atveju – efektyviai ginamos, didesnis pasitikėjimas valstybe ir jos institucijomis. Efektyvus žmogaus teisių ir laisvių gynimas užtikrinamas įvairiomis priemonėmis: tiriant skundus, atliekant tyrimus savo iniciatyva, tarpininkaujant tarp asmenų ir valstybės, bendradarbiaujant su visuomeninėmis organizacijomis ir kt.

Pažymėtina, kad žmogaus teisių gynimo efektyvumas priklauso nuo viešojo administravimo sektoriaus, t. y. tinkamą žmogaus teisių apsaugą būtų sunku užtikrinti nepagerinus viešojo administravimo. Kiekvienas viešojo administravimo funkcijas vykdomas subjektas savo veiklą turi vertinti ir žmogaus teisių apsaugos aspektu, t. y. siekti, kad jo veiksmai ir priimami sprendimai atitiktų teisės aktų reikalavimus ir nepažeistų žmogaus teisių. Seimo kontrolierių siekis šioje srityje – kuo daugiau bendradarbiauti su viešojo administravimo institucijomis ir aiškinti joms apie žmogaus teises bei gerą viešąjį administravimą.

Žmogaus teisių gynimo efektyvumą bet kurioje visuomenėje didina ir informacijos apie žmogaus teises ir laisves sklaida, todėl Seimo kontrolieriai siekia skleisti detalią, prieinamą ir suprantamą informaciją apie žmogaus teises bei galimybes jas ginti.

Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja 1994 m. kovo 4 d. rezolucijoje Nr. 48/134 paskatino valstybes narses įsteigti nacionalines institucijas, kurios skleistų ir gintų žmogaus teises, ir patvirtino principus, apibrėžiančius nacionalinių žmogaus teisių institucijų statusą (Paryžiaus principai). Reikalavimą kiekvienai valstybei narei turėti nacionalinę žmogaus teisių instituciją kelia ir Europos Sąjunga. ES Pagrindinių teisių agentūra pabrėžia, kad tik 17 iš 27 ES valstybių turi nacionalinę žmogaus teisių instituciją arba yra kreipusios į Tarptautinį koordinacinį komitetą dėl šio statuso suteikimo turimoms institucijoms.

Akredituotos nacionalinės žmogaus teisių institucijos yra reikšminga tiek nacionalinės, tiek ir tarptautinės teisės sistemos dalis. Nacionaliniu lygmeniu nacionalinė žmogaus teisių institucija yra „pagrindinis žmogaus teisių balsas“: ji pasisako visais žmogaus teisių klausimais ir, bendradarbiaudama su visuomene, kelia aktualiausias žmogaus teisių problemas.

Tarptautiniu lygmeniu ši institucija dalyvauja Jungtinių Tautų ir atitinkamos regioninės žmogaus teisių organizacijos (Europoje – Europos Tarybos) veikloje: teikia savarankiškas ataskaitas ir informaciją žmogaus teisių klausimais, dalyvauja svarstant valstybės narės ataskaitas žmogaus teisių klausimais, rūpinasi tarptautinių žmogaus teisių standartų perkėlimu į nacionalinę teisę. Nacionalinė žmogaus teisių institucija yra tarsi tiltas tarp tarptautinio ir nacionalinio žmogaus teisių lygmens bei tarp pilietinės visuomenės ir valstybės.

Todėl Seimo kontrolierių įstaiga 2013–2015 metams išsikėlė ambicingą strateginį tikslą – išplėsti Seimo kontrolierių įstaigos funkcijas, kad atitiktume A lygiu akredituotos nacionalinės žmogaus teisių institucijos reikalavimus.

VISUOMENĖS INFORMAVIMAS

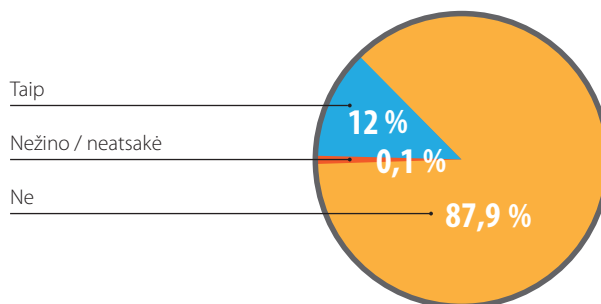
VISUOMENĖS APKLAUSŲ REZULTATAI

Vykdamas Seimo kontrolierių įstaigos strateginį planą ir siekiant nustatyti vykdomos programos „Žmogaus teisių apsauga, pareigūnų piktnaudžiavimo ir biurokratizmo tyrimas“ įgyvendinimo rodiklius, 2012 m. lapkričio 7–18 dienomis Seimo kontrolierių įstaigos užsakytu UAB „Rait“ atliko reprezentatyvią anketinę Lietuvos gyventojų apklausą tiesioginio interviu būdu. Apklauso tikslas – išsiaiškinti piliečių nuomonę apie jų teisių pažeidimus valstybės ir savivaldybių institucijose.

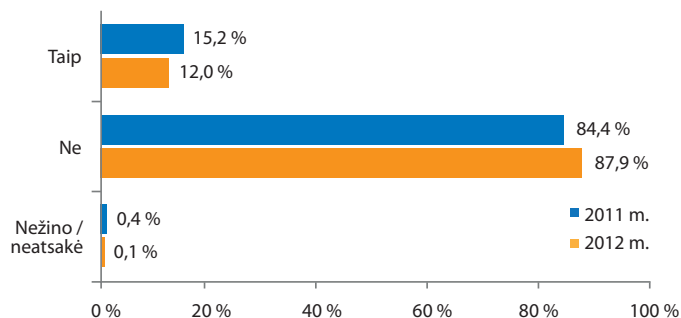
Tyrimo duomenimis, 12 procentų respondentų teigė, kad susidūrė su teisių pažeidimais valstybės ir savivaldos institucijose. Pažeidimais dažniau skundėsi vadovai ir įmonių savininkai. Rečiausiai teisių pažeidimus minėjo moksleiviai, studentai, taip pat 15–24 metų grupės asmenys.

2012 metų apklausos duomenų palyginimas su 2011 metų duomenimis rodo, kad žmonių, manančių, kad jų teisės buvo pažeistos, sumažėjo 3,2 procentiniais punktais.

„AR KADA NORS BUVO PAŽEISTOS JŪSŲ TEISĖS VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJOSE?“ (N=1 020)

AR KADA NORS BUVO PAŽEISTOS JŪSŲ TEISĖS
VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJOSE?
2011 ir 2012 m. duomenų palyginimas

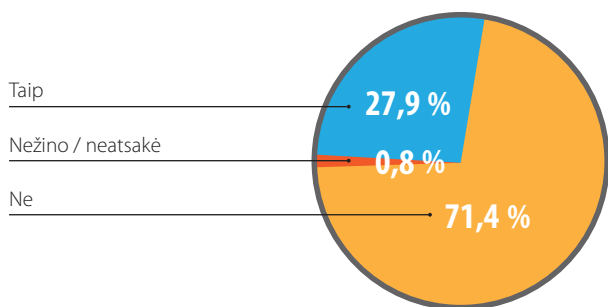

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad daugiau kaip ketvirtadalis (27,9 %) respondentų, esant reikalui, žinotų kur kreiptis dėl pažeistų žmogaus teisių.

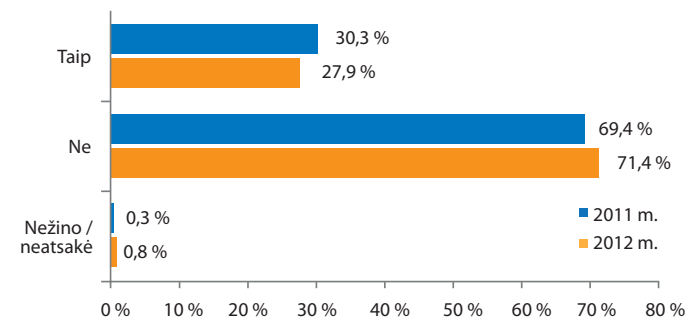
Geriausiai informuoti yra 25–34 metų respondentai, įgiję aukštąjį išsilavinimą, kurių pajamos didesnės nei 1100 Lt/mėn. vienam šeimos nariui, vadovai, specialistai ir tarnautojai. Prasčiausiai informuoti yra bedarbiai, pensininkai, vyresnių nei 65 metų amžiaus žmonių grupė, respondentai, kurių pajamos yra tarp 601–800 Lt/mėn. vienam šeimos nariui.

2012 metų apklausos duomenų palyginimas su 2011 metų duomenimis parodė, kad žmonių, žinančių kur reikėtų kreiptis dėl pažeistų žmogaus teisių, sumažėjo nežymiai – 2,4 procentinio punkto.

„AR ŽINOTE, KUR REIKĖTŲ KREIPTIS DĖL PAŽEISTŲ
ŽMOGAUS TEISIŲ?“ (N=1020)

„AR ŽINOTE, KUR REIKĖTŲ KREIPTIS DĖL PAŽEISTŲ
ŽMOGAUS TEISIŲ?“
2011 ir 2012 m. duomenų palyginimas

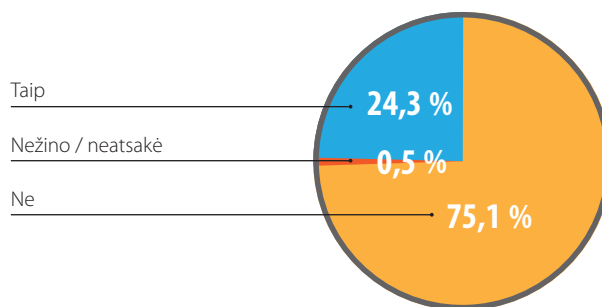

Apie galimybę dėl žmogaus teisių pažeidimo valstybės ir savivaldos institucijose kreiptis į Seimo kontrolieriaus tarnybą žino kas ketvirtas (24,3 %) respondentas.

Geriau informuoti yra gyventojai su aukštuoju išsilavinimu, gyvenantys kaimo gyvenvietėse (iki 2000 gyv.), vadovai, specialistai ir tarnautojai, respondentai, kurių pajamos didesnės nei 1100 Lt/mėn. vienam šeimos nariui. Prasčiau informuoti vyriausi (vyresni nei 65 metų) respondentai, žmonės su pradiniu ar pagrindiniu išsilavinimu, bedarbiai.

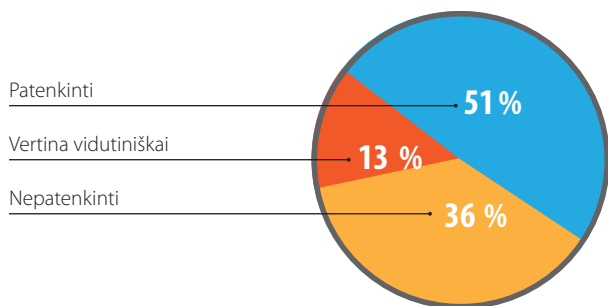
2012 metų apklausos duomenų palyginimas su 2011 metų duomenimis parodė, kad žmonių, žinančių apie galimybę dėl pažeistų teisių valstybės ir savivaldybių institucijose kreiptis į Seimo kontrolierių įstaigą, skaičius nekito (atsižvelgiant į galimą +/- 3,1 % paklaidą).

„AR ŽINOTE, KAD DĖL PAŽEISTŲ TEISIŲ VALSTYBĖS
IR SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJOSE GALITE KREIPTIS Į
SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGĄ?“ (N=1020)

Apklausoje rezultatai parodė, į ką reikia sutelkti didesnę Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojų dėmesį, sklaidžiant informaciją apie žmogaus teises bei galimybes jas ginti, būtent – į pensinio amžiaus ir mažesnes pajamas gaunančius žmones. Kuo daugiau asmenys išmanys apie savo teises ir galimybes jas ginti, tuo bus prastesnės sąlygos rasti žmogaus teisių pažeidimams.

2012 metais Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojų pastangomis atlikta ir besikreipusiųjų į Seimo kontrolierius pareiškėjų apklausa. Ji parodė, kad, kaip ir 2011 metais, 51 proc. asmenų liko patenkinti įstaigos darbu, nepatenkintųjų sumažėjo nuo 40 iki 36 proc., o 13 proc. darbą įvertino vidutiniškai.

Ši apklausa labai reikšminga, siekiant didinti įstaigos gebėjimus dirbti efektyviau ir veiksmingiau.

TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

Konferencijos, seminarai ir kiti renginiai užsienyje

Žmogaus teisių gynimo ir informacijos apie tai sklaidos klausimai Seimo kontrolierių įstaigą glaudžiai sieja su kitomis Europos Sąjungai ir Europos Tarybai priklausančiomis valstybėmis. Seimo kontrolierių įstaiga dalijasi patirtimi tiek su brandžių demokratijų šalimis, kuriose žmogaus teisių apsauga turi senas tradicijas, tiek ir su naujųjų demokratijų valstybėmis, kurioms dar trūksta patirties ir praktikos sprendžiant įvairius žmogaus teisių klausimus. Seimo kontrolieriai pagal galimybes stengiasi aktyviai dalyvauti Europos Tarybos, Europos ombudsmenų instituto, Tarptautinio ombudsmenų instituto, Europos ombudsmeno, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos, Jungtinių Tautų bei užsienio ombudsmenų įstaigų organizuojamuose renginiuose. Juose, kaip taisyklė, ne tik skaitomi pranešimai, bet ir vyksta diskusijos aktualiais žmogaus teisių klausimais, dalijamasi gerąja patirtimi, taip pat užmezgami nauji bei stiprinami seni ryšiai.

Svarbiausias 2012 metų renginys – **Tarptautinio ombudsmenų instituto (toliau vadinama – TOI) surengta pasaulinė konferencija. Jubiliejinė, 10-oji, konferencija vyko Velingtone (Naujoji Zelandija) ir tuo pačiu metu pažymėjo Naujosios Zelandijos**

ombudsmeno įstaigos 50-ąsias įkūrimo metines. Seimo kontrolierių įstaigai konferencijoje atstovavo Seimo kontrolierius **Augustinas Normantas**.

Prieš prasidedant konferencijai dvi dienas vyko specialiai ombudsmenams skirti aukšto lygio mokymai „Galant dantis“, kuriuos vedė Ontario Ombudsmeno biuro atstovai iš Kanados. Vėliau, pasaulinės konferencijos metu vykusioje generalinėje asamblėjoje, buvo balsuojama dėl naujos TOI įstatų, kuriuose nustatyti nauji narių atrankos kriterijai bei apibrėžtas TOI siekis, redakcijos. Generalinė asamblėja naujus įstatus patvirtino didžiąja balsų dauguma (96,3% balsavusiųjų pritarė). Konferencijos metu taip pat buvo renkami nauji vykdomojo komiteto nariai. TOI direktorių valdyba TOI prezidente antrajai kadencijai paskyrė Naujosios Zelandijos ombudsmenę **Dame Beverley Wakem**. TOI 1-uoju viceprezidentu tapo **John R. Walters (Namibija)**, 2-uoju viceprezidentu: **Diane Welborn (JAV / Ohajo valstija)**, o išdininku išrinktas **Alan N. Lai (Kinija / Honkongas)**. Naujuoju Europos regiono prezidentu paskirtas **Alex Brenninkmeijer** – Nyderlandų nacionalinis ombudsmenas.

8-ajame Europos ombudsmenų tinklo kontaktinių asmenų susitikime Strasbūre (Prancūzija) dalyvavo Dokumentų ir informacijos skyriaus vyriausioji specialistė ryšiams su užsieniu **Agnė Petrauskienė**. Pirmoji seminario diena buvo skirta Europos Sąjungos (arba toliau – ES) piliečių iniciatyvai ir peticijų teisei, skundų tyrimo procedūrų vystymosi kryptims bei Europos ombudsmenų tinklo ir jo narių matomumo problematikai aptarti. Kitą seminario dieną buvo kalbama apie ombudsmeno vaidmenį ginant pagrindines piliečių teises bei teises asmenų, esančių uždaroje laisvės apribojimo institucijose. Renginio metu buvo suteiktos galimybės iš kitų šalių žmogaus teisių gynėjų institucijų pasisemti gerosios patirties, idėjų bei užmegzti glaudesnius ryšius su užsienio šalių ombudsmenų institucijų darbuotojais, Pagrindinių teisių agentūros ir Europos komisijos atstovais.

Seimo kontrolierius, įstaigos vadovas **Romas Valentukevičius** bei Seimo kontrolierius **Augustinas Normantas** kartu su vyresniaisiais patarėjais **Tomu Ragausku** ir **Martynu Vasiliausku**, Dokumentų ir informacijos skyriaus vyriausiąja specialiste **Agne Petrauskiene**, Žmogaus teisių padėties uždaroje laisvės apribojimo institucijose stebėtojų grupės patarėjomis **Lina Mališauskaite** ir **Kristina Brazevič dalyvavo Rygoje (Latvija) vykusioje tarptautinėje Baltijos ombudsmenų konferencijoje**. Tarptautinės Lietuvos, Latvijos ir Estijos ombudsmenų konferencijos rengiamos jau ne vieneri metai ir yra tapusios gražia tradicija.

Komandiruotės tikslas buvo pateikti informaciją apie Lietuvos laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų teises, diskusijoje aptarti svarbiausias Baltijos šalių ombudsmenų institucijų problemas ir pasidalinti patirtimi, kaip tokius ir panašius klausimus Seimo kontrolierių įstaiga sprendžia praktiškai.

Pirmą kartą tokioje trišalėje Baltijos šalių konferencijoje dalyvavo ir svečiai iš Skandinavijos: Suomijos parlamentinis ombudsmenas Petri Jaaskelainenas, Švedijos parlamentinė ombudsmenė Elisabet Fura ir Danijos ombudsmenų biuro atstovas, Tarptautinės teisės skyriaus direktorius Jensas Olsenas. Skandinavijos ombudsmenų institucijų atstovų dalyvavimas yra labai reikšmingas, siekiant perimti geriausių regiono patirtį.

Tarptautinio ombudsmenų instituto organizuojamuose praktiniuose užsiėmimuose Vienoje (Austrija) dalyvavo Seimo kontrolierių įstaigos Žmogaus teisių padėties uždaroje laisvės apribojimo institucijose stebėtojų grupės patarėja Lina Mališauskaitė bei dar 36 atstovai iš įvairių pasaulio šalių. Mokymus vedė Karalienės Margaritos universiteto, esančio Edinburge, dėstytojai. Praktiniai užsiėmimai truko 3 dienas ir susidėjo iš atskirų sesijų, kurių buvo dešimt. Užsiėmimų metu buvo kalbama apie skirtingų teisių sistemų ombudsmenus, jų veiklos tikslus ir ypatumus, buvo išdėstyta gaunamų skundų „diagnozė ir įvertinimas“, aptarta, kaip išvengti galimų konfliktų ir sunkumų, tiriant skundus. Antroji užsiėmimų diena buvo skirta skundų tyrimų planavimui, įrodymų, informacijos rinkimo praktikai aptarti. Dalyviai buvo mokomi rengti efektyvius interviu, taip pat kritinio mąstymo ir efektyvaus sprendimų priėmimo. Dalyviams buvo pateikta daug vizualinės ir filmuotos medžiagos, daug laiko buvo skirta darbui grupelėse. Sesijose dalyviams buvo pateikta informacija, kaip tinkamai ir argumentuotai parengti skundų tyrimo pažymą, rekomendacijas. Po sesijų vykusių diskusijų metu Lina Mališauskaitė pasidalino Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos patirtimi, papasakodama, kaip įstaigoje yra sprendžiamos vienos ar kitos problemos.

Seimo kontrolieriaus vyresnysis patarėjas **Tomas Ragauskas** ir Dokumentų ir informacijos skyriaus vyriausioji specialistė **Ina Sadaunykienė** atstovavo įstaigai Kijeve (Ukraina) vykusiame apvaliojo stalo susitikime bei atvirame forume, kuriuos organizavo Ukrainos ombudsmeno biuro ir Jungtinių Tautų vystymo programos, skirtos NVS šalių regionui, atstovai.

Apvaliojo stalo susitikimo „Strateginis planavimas ir komunikacijos strategija žmogaus teisių gynimo institucijose“ metu įvairių šalių atstovai skaitė pranešimus, tarp jų ir Tomas Ragauskas (pranešimas „Lietuvos Seimo kontrolierių (ombudsmenų) veiklos sritis ir skundų rūšiavimo ypatybės“).

Kitomis dienomis vyko atvirasis forumas „Strateginis planavimas ir komunikacijos strategija žmogaus teisių gynimo institucijose“, kurį vedė patyrę nepriklausomi Jungtinių Tautų žmogaus teisių ekspertai. Kaip nepamiršti mažumų, lygių galimybių ir asmenų su negalia teisių, patarė programos mažumų teisėms Europoje ir Centrinėje Azijoje direktorius bei atitinkamų visuomeninių organizacijų atstovai. Akcentuota komunikacijos strategija, kuri turėtų būti rengiama lygiagrečiai su įstaigos strateginiu planu.

Forumo metu buvo pasidalinta ir Lietuvos Seimo kontrolierių įstaigos strateginio plano rengimo patirtimi, kalbėta apie strateginio planavimo esmę, jo naudą, tinkamų vertinimo kriterijų paieškas.

SUSITIKIMAI SU KITŲ ŠALIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ GYNĖJAIS

Seimo kontrolierių įstaiga žmogaus teisių apsaugos srityje yra sukaupusi nemenką patirtį ir todėl savo žiniomis mielai dalinasi su kitų šalių žmogaus teisių gynėjais bei visais įstaigos veikla besidominčiais asmenimis.

Seimo kontrolierius, įstaigos vadovas **Romas Valentukevičius** ir Seimo kontrolierius **Augustinas Normantas**, vyresnysis patarėjas **Tomas Ragauskas**, Dokumentų ir informacijos skyriaus vyriausioji specialistė **Ina Sadaunykienė** bei vyriausioji specialistė ryšiams su užsieniu **Agnė Petrauskienė** priėmė delegaciją iš Baltarusijos, kuriai pristatė Seimo kontrolierių įstaigą, jos vaidmenį bei užduotis.

Susitikime su Seimo kontrolieriais dalyvavo 14 Baltarusijos žmogaus teisių ekspertų, advokatų ir teisininkų. Svečiai domėjosi, kiek laiko trunka Seimo kontrolierių įstaigoje gauto skundo tyrimas, kokie įstatymai reguliuoja valstybės institucijų ir tarnautojų pareigą atsakyti pareiškėjui, kokios yra Seimo kontrolieriaus galios. Baltarusijos žmogaus teisių ekspertams buvo smalsu, kiek kainuoja Seimo kontrolieriaus pagalba ir ar tai įmanoma apskaičiuoti, ar yra terminas, per kurį reikia paduoti skundą dėl pažeistos vienos ar kitos žmogaus teisės arba laisvės. Susitikimo metu svečius labiausiai domino, kaip užtikrinamos žmogaus teisės į žodžio, susirinkimų teisę ir kaip jų laikomasi, kokiais atvejais šios teisės ribojamos ir kokie žmogaus teisių pažeidimai dažniausiai mūsų šalyje pastebimi.

Seimo kontrolierių įstaigoje viešėjo į Lietuvą oficialaus vizito atvykusios Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (angl. CPT) delegacijos vadovas James McManus ir jį lydintys asmenys. Susitikimo metu buvo aptarta Seimo kontrolierių gaunamų skundų iš įkalinto vietų, areštinių, psichiatrijos ligoninių tematika ir problematika, svarstyti Seimo kontrolieriaus atliekamo žmogaus teisių padėties monitoringo uždaroje laisvės apribojimo vietose metu pastebėti žmogaus teisių pažeidimai bei kiti klausimai.

Susitikimo metu Seimo kontrolierių įstaigos vadovas pabrėžė, jog Lietuva yra ratifikavusi Jungtinių Tautų Konvenciją prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą, bet nėra ratifikavusi jos papildomo protokolo (angl. OPCAT), kuris numato laisvės atėmimo vietų inspektavimą ne tik tarptautiniu, bet ir nacionaliniu lygiu – įsteigiant nepriklausomą, prevencinį laisvės atėmimo vietų inspektavimo mechanizmą. Todėl iki šiol

nėra paskirta institucija, kuri būtų atsakinga už žmogaus teisių padėties stebėseną uždaroje laisvės apribojimo vietoje. Jeigu būtų apsispręsta šią funkciją pavesti Seimo kontrolierių įstaigai, ji būtų pasiruošusi išplėsti šiuo metu vykdomos žmogaus teisių stebėsenos apimtį, tačiau tam būtina sustiprinti turimus žmogiškuosius ir finansinius išteklius.

Susitikimo metu taip pat buvo aptarti skundai, kuriuos gauna Seimo kontrolierių įstaiga dėl policijos, įkalinimo vietų pareigūnų, psichiatrinį ligoninių personalo veiksmų. Į Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą delegacijos atstovų klausimus atsakė Seimo kontrolieriaus vyresnysis patarėjas Tomas Ragauskas ir Žmogaus teisių padėties uždaroje laisvės apribojimo institucijose stebėtojų grupės patarėja Kristina Brazevič.

VISUOMENĖS INFORMAVIMAS

Vienu svarbiausių Seimo kontrolierių įstaigos veiklos prioritetų 2012 metais išliko visuomenės informavimas. Įstaigoje ir toliau buvo vadovaujama principu, kad nuo tinkamo informavimo labai priklauso tai, ką šalies gyventojai žino ir sužino apie šią šalies Konstitucijoje įtvirtintą instituciją, jos veiklą, išsiaiškintus žmogaus teisių pažeidimus viešojo administravimo srityje.

Bendravimas su žiniasklaida. Seimo kontrolierių įstaiga veikia skaidrumo, atvirumo ir viešumo principu, todėl žiniasklaidos atstovai šioje institucijoje visuomet yra labai laukiami ir gerbiami svečiai. O jiems prašant informacijos, norint bendradarbiauti, turint klausimų dėl Seimo kontrolierių atliekamų tyrimų ar siekiant pasitikslinti kilusius klausimus, aiškinantis žmogaus teisių pažeidimų mūsų šalyje statistiką ir t. t., žiniasklaidos atstovai Seimo kontrolierių įstaigoje priimami nedelsiant. 2012 m. visuomenės informavimo prioritetą buvo skirtas bendradarbiavimui su žiniasklaida ir skirtingų visuomenės informavimo priemonių atstovų informacijos poreikių tenkinimui. Be to, 2012 m. įvairiais būdais buvo stengiamasi atkreipti žiniasklaidos dėmesį į žmogaus teisių pažeidimus viešojo administravimo srityje, nes visuomenės informavimo priemonėse aprašomi žmogaus teisių klausimai pasiekia plačiąją visuomenę. Todėl 2012 m. ypač didelis dėmesys buvo skiriamas tiesioginiam ir betarpiškam darbui su žiniasklaidos atstovais. Siekiant konstruktyvių darbo rezultatų buvo tiesiogiai komunikuojama su konkrečia sritimi ar ūkio šaka besidominčiais žurnalistais arba redaktorais. Jie buvo skatinami susipažinti arba atkreipti dėmesį į Seimo kontrolierių pradėtus ar atliktus tyrimus savo iniciatyva, tiriamus ir daugeliui Lietuvos gyventojų aktualius piliečių skundus, priimtas Seimo kontrolierių rekomendacijas ir jų vykdymą. Ypač daug dėmesio buvo skiriama tiems žiniasklaidos kanalams ir visuomenės informavimo priemonių atstovams, kurie

nuolat domisi Seimo kontrolierių darbu ir žmogaus teisių padėtimi. Atskaitiniu laikotarpiu Seimo kontrolierių įstaiga išplatino 36 pranešimus žiniasklaidai. Statistiškai vieno pranešimo spaudai sklaida plačiajai visuomenei yra vykdoma maždaug per 15 visuomenės informavimo priemonių.

2012 metais nacionaliniuose ir regioniniuose dienraščiuose, savaitraščiuose ir metraščiuose, mėnesiniuose ir savaitiniuose žurnaluose, Lietuvos naujienų agentūrose BNS ir ELTA, įvairiuose šalies naujienų ir teisės informacijos interneto portaluose, radijo ir televizijos laidose Seimo kontrolierių veikla, atlikti tyrimai ir priimti sprendimai įvairiais žurnalistiniais žanrais buvo paskelbti apie 570 kartų.

Ketvirtus metus pastebima tendencija, kad dažniausiai ir gausiausiai Seimo kontrolierių veikla yra atspindima interneto žiniasklaidoje: naujienų ir teisės informacijos portaluose, nacionalinių ir regioninių dienraščių bei savaitraščių interneto versijose. 2012 m. juose buvo paskelbta apie 360 straipsnių, išplėstinių žinučių, trumpų pranešimų, Seimo kontrolierių interviu ir komentarų įvairiais žmogaus teisių gynimo aspektais ir klausimais bei valstybės ar savivaldybės pareigūnų piktnaudžiavimo ar biurokratizmo atvejais. 2012 metais nacionalinėje ir regioninėje spaudoje buvo publikuoti 65 straipsniai, interviu ir komentarai, tiesiogiai susiję su Seimo kontrolierių vykdoma veikla.

2012 metais žiniasklaidoje buvo inicijuoti ir parengti 3 išskirtiniai Seimo kontrolierių atlikti tyrimai: nacionalinio dienraščio „Lietuvos rytas“ pirmajame puslapyje straipsnis „Pirkti žemę Lietuvoje gali ir numirėliai“, radijo stotyje „Laisvoji banga“ – išskirtinis interviu su Seimo kontrolieriumi ir įstaigos vadovu Romu Valentukevičiumi, kuriuose buvo pristatyta įstaigos veikla, Seimo kontrolieriaus atlikti tyrimai ir pasiekti rezultatai; Kaišiadorių krašto dienraščio „Atspindžiai“ pirmajame puslapyje „Savivaldybė „susipyko“ su Žmonių palaikų laidojimo įstatymu?“, kuriame buvo publikuojamas Seimo kontrolieriaus Augustino Normanto savo iniciatyva atliktas tyrimas dėl Kaišiadorių rajone esančių kapinių priežiūros.

Pagal žiniasklaidos priemones, aktyviai prisidėjusias prie Seimo kontrolierių darbo, viešinant žmogaus teisių pažeidimus viešojo administravimo srityje, toliau rikiuojasi naujienų agentūros BNS ir ELTA. 2012 metais per naujienų agentūras buvo išplatinta per 80 pranešimų apie Seimo kontrolierių įstaigą.

2012 m. Seimo kontrolieriai savo nuveiktus darbus aktyviai pristatinėjo įvairių Lietuvoje veikiančių radijo stočių eteryje. „Pūkas“, „Lietus“, Žinių radijas, M1-Plus, „Znad Willi“ ir Lietuvos radijas, „Laisvoji banga“, Alytaus radijo naujienų svetainė „fm99.lt“ parengė 25 radijo reportažus, kuriuose Seimo kontrolieriai komentavo savo iniciatyva pradėtus tyrimus, išnagrinėtus piliečių

skundus ir priimtas rekomendacijas bei išsakė savo kaip žmogaus teisių gynėjų poziciją visuomenei aktualiais klausimais. Be to, per 2012 metus buvo parengta ir žiūrovams parodyta 15 televizijos reportažų, susijusių su Seimo kontrolierių darbu, bei interviu su Seimo kontrolierių įstaigos vadovu Romu Valentukevičiumi.

2012 metais, kaip ir 2011-aisiais, Seimo kontrolierius Romas Valentukevičius kartu su valstybės kontroliere Giedre Švediene dalyvavo naujienų portalų vaizdo konferencijose, kurios yra transliuojamos internetu. Metų pradžioje Seimo kontrolierių įstaigos vadovo dalyvavimas naujienų portalų „Balsas.lt savaitė“ vaizdo konferen-

cijoje, kurioje aptariamos opiausios ir aktualiausios žmogaus teisių problemos, tampa gražia Seimo kontrolierių įstaigos ir interneto naujienų portalų „Balsas.lt“ bendradarbiavimo tradicija.

Dar apie 15 išsamiai Seimo kontrolierių veiklą nušviečiančių straipsnių buvo publikuoti mėnesiniuose ir savaitiniuose žurnaluose.

Visa ši visuomenės informavimo veikla buvo įgyvendinta Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojų iniciatyva ir pastangomis, Seimo kontrolierių įstaigos biudžetui nekainavusiomis nė vieno papildomo cento.

